

La soltero mladino ne.
primerna!

Jos. Perla

B
74 b

20/28

469
552

82501

Mlinarjev Janez

slovenski junak

ali

vplemenitba Teharjanov.

Spisal

po narodni pripovedki iz srede petnajstega stoletja

F. Kočever.

inolo
(Drugi popravljeni in predelani natis.)

V Celji 1892.

Izdal, tiskal in založil Dragotin Hribar.

108239

108239

D8421 | 1350.

Predgovor.

Letošnjo Velikonoč minulo je vže 435 let, odkar se je dovršila naša povest v naši domači deželi, na Malem Štajarji in 32 let, odkar je knjižica prvič zagledala beli dan. Bila je med narodom jako priljubljena, le žal, da je ni v novejši dobi več dobiti. Mnogovrstna povpraševanja po nji in pa goreča želja, narod naš seznaniti sè slavnimi našimi predniki, ki so se potegovali za njegove dušne in telesne koristi, kjer so bile take v nevarnosti, in ki so radovoljno in junaško zanj celó kri prelivali, nagnilo nas je, da smo založili in izdali knjigo v drugem, popravljenem in kolikor so to današnje razmere zahtevale, tudi nekoliko predelanem natisu. Jezika, oziroma narečja štajarsko-hrvaškega, v katerem je izšla knjižica v prvem natisu, v drugem že zaradi jednotnosti slovenskega književnega jezika, kateri naj nas vse brate od Sotle do Adrije in od Kolpe do Drave druží in jedini, nismo nikakor mogli pridržati,

ako nismo hoteli s tem priznati, da smo na rakovi poti. Iz tega vzroka, kakor tudi iz vzrokov današnje nравnosti, upamo, da se nam poprava, in kjer je bilo potreba, tudi predelava povesti ne bo zamerila.

V Celji na Velikonoč 1892.

Založnik.

I. Štiriperesna deteljica.

Bilo je letá 1456. zvečer pred sv. Ano. Solnce je zahajalo vže za božjo milost, ondi za zobičasto grebenje solčavskih snežnikov. Sè svojimi poslednjimi žarki poljubovalo je pozlačeni križ vrh svetoanskega zvonika teharske župnije, pičle polu ure hodá od starodavnega Celja. Delavci so se vračali pevajoč in razgovarjajoč se iz polja. Največje gruče prihajale so od bežigrajske strani, kjer so imeli Teharjanje svoje najlepše polje, kakor še dandanes.

Ako si delavce motril paznim očesom, spoznal si na prvi hip, da je bilo največ Pengarjevih iz Teharjev. Da, cela tolpa čvrstih fantov in zalih deklet bližala se je pevaje teharski vasi s srpovi, kosami, motikami in grabljami. Nekaj korakov za to gručo stopa pa Pengar sam postavnih korakov. Mož je bil silno zamišljen, iz česar smemo brezdvajno sklepati, da mu je moralo

gospodarstvo ne male skrbi delati. Odkrije se, ter se obriše z robcem po potnem čelu, hoteč si ob enem zbrisati tudi bridke skrbi, ki ga moré in ki so mu postavile tu in tam vže mnogo sivcev v glavo. Prav sedaj dojde ga lastna hči, sedemnajstletna Marjetica z motiko čez levo ramó, na glavi pa jerbas poln bujne detelje, v kateri je bil zapičen leskeč srp. Života je bila gibčnega, kakor siva jelka v gozdu, obraza pa tako zalega, da je slovela za najlepšo devojko na daleč okoli. Rudeča in bela njena ličica, kakor bi bila zmesena iz krvi in mleka, vlekla so náse žareče oči kmet-skih fantov teharskih, ponosnih vitezev in prevzetnih plemenitašev. Človek se je kar nagledati ni mogel, kajti neki nepopisljivi angeljski smehljaj poigraval ji je okoli divno vrezanih ustnic. Plavkasti lasje so bili prepleteni z modrimi in rudečimi trakovi v dve debeli kiti, ki ste ji viseli prosto po hrbtu. Vse njeno bitje bilo je polno življenja, strinjajočega se popolnoma z najlepšimi uzori narave same. In oči, oh oči imela vam je tako milomodre, tako krotke, pa vendar tako bistre, da je vsakega v dnu srca pogrelo, kedor se je drznil pregloboko vanje pogledati.

„Ljubi oče, ali me ne bodete počakali“, nagovori krasno dekle svojega roditelja za njim

prihitevši. „Kaj neki je vam šinilo danes pod podplate, da jo tako nujno pobirate, da vas niti dohajati ni moč?“

Pengar obstoji in pravi: „Nisem vedel, da si zadej. Domneval sem te spredaj med pevkami, kjer se mi je zdelo, da čujem tvoj glas, zato sem se tudi nekaj bolje podvizal. Vidiš, ljuba moja, kako se človek dostikrat nehoté oddaljuje od svoje namere, po kateri hrepení. Dozdeva se mu, da nekaj vidi pred saboj, za čemur se takoj v beg poda, prav tako brezumno, kakor sem jaz sedaj hitel, ne da bi se prej do dobrega prepričal, na vse strani skrbno ogledal in če ni drugače, vprašal tudi druge za svét. No, kakor vidim si bila danes jako pridna, ker si po okopavanju koruze, s katerim si se ves ljubi dan ob neznosni vročini pečala, našela tudi še poln jerbas detelje.“

„Da, da, ljubi oče, za kozé sem jo našela, ki ste mi jih pripeljali iz šentjurskega somenja domov. Oh, kako rada bi jih bila vzela s saboj na polje, da bi bile nekoliko poskočile, toda kaj — ker nimam časa paziti na nje! Glejte, koliko in kako lepih rožic je vmes, to jih bodo male žabice vesele! Z najlepših cvetlic, kar sem jih našla, povila sem si pa šopek. Glejte ga, ali ni

lep? In tudi štiriperesno deteljico sem našla ter jo povezala vanj, da izvem misli drugih ljudi.“

„Nikari tega ne verjemi, dete moje,“ posvari jo prijazno oče, „nič, nego sama prazna vera! Ljudem se ne bode nikdar posrečilo, da bi drug drugemu v srce videli, kakor tudi ne v možgane, ter da bi mu uganili najtajniše misli, naklepe in težnje. Čegave misli pa so ti tolikanj pri srcu, da bi jih tako rada zvedela?“

Nepričakovano vprašanje je Marjetico nekoliko vznemirilo, če tudi le za kratek trenutek, kar skrbnemu in pazljivemu očetovemu očesu nikakor ni ušlo. Zato jo še jednoč nekoliko trše povpraša: „No, ali mi nečeš povedati, čegave misli te tako mika zvedeti. Mojih vendar ne? Saj vendar ne bodeš mislila, da imam jaz, oče tvoj, skrivnosti pred taboj, skrivnosti pred svojim otrokom!“

Pengar nekoliko počaka, kakošen bo odgovor, ker ga pa le ni, nadaljuje: „Molčiš? Kaj ti je moje vprašanje tako neljubo prišlo? Izvestno ti je vražo o štiriperesni deteljici stara sosedka Martinaška v glavo ubila, jeli da, saj jo poznam, kaka ptica da je.“

Komaj da je Penger izgovoril, pride jima pri Lemeževem prelazu kakor nalašč stara Mar-

tinaška nasproti. Oče omolkne, Marjetica se je pa jako razveseli, da ji ne bo treba odgovarjati na sitno očetovo izpraševanje — gledé na štiri-peresno deteljico.

„Dober večer, Bog daj, sosed Marko! ju Martinaška pozdravi, ter v jedni sapi nadaljuje: „Kaj tako pozno iz polja? Zato se pa tudi tako odlikuje vaša koruza od sosedove, ker jo gojite, kakor bi vam na srcu rastla. — Ravno prav, da sem vas srečala. Bila sem k vam namenjena. Saj veste, da kuham vsako leto na jutrašnji dan pri Sv. Ani za božjepótnike. Mnogo ni, kar si na ta način pridobim, vendar pa bolje nego nič! Ognjišče mi je vže dovršeno. Mlinarjev Janez sam narezal mi je zanj ruš iz trate!“ Pri teh besedah namežika ženica pomenljivo z levim očesom Marjetici, ki je korak za očetom stala, in se pri tem imenu zgenila. Nato Martinaška nadaljuje: „Zato pa tudi ne trpim, da bi morda kdo jezik otresal čez Janeza in njegovo poštenje. Lukaška in Strnaška ste me ves čas jako zaničljivo gledali, kakor pes psa, kedar kost gloda. Toda kaj so mi mari take babure, ki ne znajo niti poštene prežganke skuhati. Skratka, vse imam vže v redu, le vode še ni. Moja stara glava več ne more škafa zmagovati, kakor ga je nekdam.

Saj lahko veste, da moram že jako pri letih biti, če vam povem, da sem že rajnico Mlinarico pestovala, sedaj je pa Janez vže sam pod vrh dospel“ — pri teh besedah Martinaška zopet Marjetici namežika, češ, kaj ne da je res, Marjetica se pa zopet zgane, kakor bi jo bil mráz stresel in ob jednem vročina spreletela, kar se je tudi res zgodilo, kajti lica so ji rdele, kakor makov cvet na bližnjem zelniku. Zgovorna ženica konča svojo razlago rekoč: „Pravijo, da sem vže blizo osemdesetih.“

Pengar je bil vže nevoljen, kedaj bode vendar konec besedi. Mudilo se mu je domóv. Zato jo sedaj kar s kratka vpraša: „Kaj pa bi bila rada pri nas? Če ti morem pomagati, veruj mi, da se bo zgodilo, ako je le mogoče.“

„Nekaj bi vas bila jako rada prosila, pa si ne upam prav.“

„No, no, le nič se ne obotavljaj in hitro povej, ker se mi jako mudí.“

„Za Marjetico bi vas bila prosila, da mi jo za nekaj časa prepustite, vsaj za toliko, da mi prinese kaka dva škafa vode; vse drugo si bodem že sama oskrbela. Saj ne bo zastonj! Lahko se kaj prida nauči pri meni, kako se je treba te

ali one reči lotiti. Ne, da bi se hvalila, pa kar je res, je res! Rada bi jo poznala kuharico, dasi jih ni malo v teharski župniji, ki bi se lahko pohvalila, da je večkrat po sedminah, svatbah, gostijah in na kolinah kuhala, kakor jaz! Res so nektere, ki nekaj znajo, toda malo jih je in vsaka teh se je od mene naučila, kar zna. Še sedaj, če tudi sem že stara, še vedno bolje kvas premesim, kakor marsiktera druga Teharčanka. Da, celo celjskih kuharic se ne bojim, če prav mislijo, da so se narodile s kuhalnico v roci. — Bog daj, da bi bilo kaj prida ljudi. Pa jih vže bode, saj bo jutri tudi volitev novega načelnika našemu kerdelu. Vreme tudi izvrstno kaže: Sv. Uršula je čista, kakor solnce božje in rosa, ki se ravnokar dela, tudi znači lepo vreme. Kedar dovršive delo, pojdeve k večernicam, čula sem, da jih bodo imeli naš novi gospod. Oh, kako jih rada poslušam, kedar stoje na leci! Res že dolgo let nismo imeli takega pridigarja. Ne, da bi kaj imela proti gospodu župniku, i Bog obvaruj, prav priljuden gospod oče so, pa —“

„Dobro, dobro“ — preseka ji Pengar brez-konečno nit gladke govorice, „vže dovolim, da ti Marjetica pri kuhi nekoliko pripomore. Le ne brbljaj o rečeh, ki ne spadajo semkaj.“

Gladkojezični ženici tekel bi bil jeziček bržkone še celo uro v enomer, ko bi ji ne bil Pengar prestrigel govora s strogo opombo, da naj Marjetica le gre ž njo, toda po večernicah mora pa nemudoma domóv, kamor jo mora Martinaška sama do praga spremiti. Pengar je moral imeti izvestno svoje tehtne vzroke, da je tako določno govoril.

„Srečno, ljubi očká, dokler se zopet vidiva,“ poslovi se Marjetica veselo od očeta.

„Marjetica!“ pokrega jo začudevši se oče, „sam ne vem, kaka se mi zdiš danes. Saj vendar ne pojdeš z jerbasom k Sv. Ani. Skoraj bi umaknil privolenje ravnokar dano, ko bi mi ne bilo zaradi sosede Martinaške. Daj mi toraj jerbas semkaj, da bodem jaz položil tvojim kozam.“

Marjetica zardi, kakor bi jo bil s krvijo polil, ter ji je lice rdeče, kakor purpava na polji. Še nikdar ji oče ni česa očital, ker tudi treba ni bilo, kajti vbogala je vse od kraja, kakor otrok. Hitro dvigne toraj jerbas, ter ga postavi na tla, svitek pa položi na vrh detelje.

„Ljubi oče, nekaj bi vas rada še prosila.“

„Le govori, kaj bi rada, saj veš, da ti izpolnim vsako pametno željo, če tudi bi ne smelo biti. Skoraj bi uganil, da hočeš nekaj drobiža

za medico in sladčice, kajneda Marjetica, da sem jo zadel?“

„O kaj še, oče, prav nič mi ne hodi medica na misel.“

„Kaj pa toraj bode?“ pozveduje radovedni Pengar.

„Prosila bi vas, ljubi očkà, da mi skrbno pazite na mojega črnorogca, kedar bodete kozam kladli, da ne bodo druge kože odrivale siromaka od jaslíj.“

Pengarja smeh posili in srčno rad obljubi, kar želi nedolžno dete njegovo. Martinaška je komaj čakala, da bode konec besedi, da se razidejo. „Vendar toraj,“ mrmra ženica, ko se Pengar odpravlja proti domu, „vendar gre,“ mrmra starka, ki je imela grdo navado vseh svojih tovaršic, da je rada sama s saboj govorila, kedar ni bilo nikogar blizo, ki bi ji bil delal družčino. Le malo-kedaj postal ji je ta mlin; tedaj sta si pa nos in brada bila najbližnja soseda. Oba sta bila z bradovicami obraščena. Kedar jo je pa kedo razsrdil, da ga je začela obirati, kar je prav mojsterski znala, šle so njene ustna na dolgo in široko, da je bilo groza videti brezdnó, ki je zijalo med nosom in brado. Lica usnjate barve in podobe, so se ji tedaj napihavala, kakor ko-

vaški mehovi! In vendar je tudi ta strah božji na svetu imel nekdam svoje lepe ure in srečne dneve. Stari ljudje so pripovedovali, da je bila nekdam jako lepa in prijetna ženska stvarica božja. Kar se je v vasi zgodilo, vedela je vse, če tudi ni hodila od hiše do hiše novic pobirat, znano ji je bilo, kaj so kje jedli, kje so se skregali, kaj in koliko je kdo dolžan, kdo se ženi, celó to ji ni bilo neznano, kar sta si dva na skrivnem na ušesa povedala: Pa kako je vse zvedela — vedel je le Bog. Bila je kakor stari rotovski boben, ki prvi oznanjuje vsako oznanilo. Kljubu vsemu temu ji pa vendar ni mogel nihče do živega gledé poštenja, rekel ji je k večjemu, če jo je sovražil, da je coprnica. V svojih mlajših letih služila je večinoma za pestunjo. Po naključji prišla je v celjski grad, kjer je služila pri grofu Erazmu II. za malo deklo v kuhinji. Tu se je naučila kuhati. Hudi njeni jezik odpravil jo je ob službo, kar ji pa ni bilo kdo ve kaj na škodo, kajti pričela je sama kuhati in kmalu je zaslavela kot najboljša kuharica po celi okolici. Kjerkoli je bila od tedaj kaka pojedina, morala je Martinaška kuhati. Pa še drug, precej darovit posel je opravljala — babica je bila. Oboje to dajalo ji je toliko, da je jako zložno živela v

krčmi, iz česar so ljudje skleпали, da mora imeti denar in da ga celo daje na posodo. Od rodovine ji je vse pomrlo. Prav zato pa je bila tembolje ponosna sama náse in zlasti na svoj samski stan in se je vedno štela med dekleta, katerim je brez mere pripovedovala, koliko je imela ljubčkov in snubačev, pa še kakošnih!

No, bodisi kakor vže hoče, Martinaška moralala je sedaj tudi vže misliti na odhod, zato si popravi svojò zeleno čepico, ki je bila pred kakim pol stoletjem morda nova, če je že ni tedaj kje kupila pod rokó; sedela ji je na zatilniku kakor zelnata veha. Tudi maščobe in nesnage ni bilo pogrešati na nji.

„Lahko noč, Marko! Marjetico vam bodem vže pravočasno domu pripeljala, bati se vam ni prav nič treba za njo, saj bodem jaz pri nji. Lahko noč!“

„Bog z vama!“ odgovori ji Pengar.

„Bog,“ oglasi se Martinaška še jednoč za plotom, ker je hotela vedno zadnjo besedo imeti. Pengar obrne se na levo, Martinaška in Marjetica pa na desno.

Komaj ste se bili kakih deset korakov oddaljili od prelaza, se Martinaška ozre po očetu, je-li še videti ali ne in — res je stal mož še

vedno pri prelazu in za njima gledal. Po bliskovo hitro se Martinaška zopet zasuče in Marjetico podviguje, da bi se čem prej tem bolje ljudem izpred oči umaknile. Prišedši za visok plot povzame Martinaška zopet besedo ter jame Marjetici nekaj pripovedovati, da je vbogi deklici obraz sedaj zardeval sedaj zopet obledeval. Nehote se je prijela za kipeče nedrije, kakor bi jo kaj dušilo.

„Štiriperesne deteljice toraj nama ni več treba?“ popraša čez nekoliko Marjetica bojazljivo.

„Nič več ne,“ je bil kratek odgovor, „Janez Te ljubi! Sam mi je to povedal na lastna mi ušesa. Ko bi je ti ne bila že povila v šopek, bi jo kar brez skrbi proč vrgla. Sicer mu jo pa le daj s šopkom vred, škodovalo ne bo nikakor!“

Kedaj pa Vam je to rekel?“ izprašuje Marjetica zvedavo.

„Danes pri Sv. Ani; kar sam je začel. Toda če bi tudi ne bil, bi ga bila polagoma vže spejljala na pravo pot. Saj mi vse pové, karkoli ima na srcu in kaj bi mi tudi ne, saj sem ga vendar pestovala.“

„Ob kateri priliki vam je razodel to? Povejte mi.“

„Tako-le je bilo. Videl me je ognjišče delati in približal se mi je. Če tudi ga nisem prosila, mi začne takoj ruše rezati zanj in pa zdihuje vmes. Nemudoma sem spoznala, da mora biti jako slabe volje. „Kaj ti je, Janez,“ sem ga nagovorila, „da si vže več časa tako otožen, ti, ki si bil vedno vesel in zgovoren, vedno le v društvu fantovskem. Vže nekaj časa opazujem, da se ogibaš ljudj, ki si jih poprej iskal, kjer se je le dalo. Ako me moje stare oči ne varajo, moraš biti ali bolan ali pa zaljubljen, kaj ne da?“

Debelo me je pogledal in noga mu je na lopati obtičala. Sprvega je tajil in tako dela vsakdo, kdor je še nedolžnega srca, ker ga je sram, se razodeti. No, pa beseda je dala besedo in dozdeval se mi je čedalje zaupniši. Dobro je bilo, da naji ni nikdo motil. Le Lukaška in Strnaška stikali ste glavi skupaj, akoravno niste mogli niti besedice vjeti. Ko je vže zadosti ruš narezal, znosi jih k meni in se hoče posloviti. „Janez počakaj enmalo, ti bom nekaj povedala.“ „Le hitro, ne vtegnem se muditi, fantje me že čakajo.“ Jaz nadaljujem: „Janez, povej mi odkritosrčno, ali se ne boš nič ženil?“

„Kaj, to ste ga vprašali?“ seže ji Marjetica v besedo.

„Prav s temi besedami. Glej, govorila sem mu dalje na srce: Oče in mati sta ti umrla, brata več ni in sorodniki te pa tudi pisano gledajo. Nimaš ga pod milim Bogom človeka, da bi se lahko zanesel nanj. Vse ti pojde pod nič! Gospodinje ti je treba na domu kakor vratam podbojev. Izberi si jo izmed naših deklic, ktera ti je najbolje pri srci, in ktera kaj zna, pa tudi kaj prida imá in veruj mi, nobena ti ne bo odrekla, ker vsaka vé, da se bo vsedla za polno mizo.

Mirno je poslušal in v tla gledal. „Vedela bi ti za jako prilično nevesto,“ začela sem zopet čez nekaj časa. Pridna je, delavna tudi in vse čednosti ima, ki dičijo dekliški cvet. Brez dote tudi ni, in kar je vam fantom poglavitna reč, lepa je, da ji ga ni para ne blizo, ne daleč. Odrekla ti ne bo, le veruj mi, ker mi je vže sama dejala, da si ji izmed vseh teharskih fantov najbolj všeč.

„Oh, kaj ste me izdali!“ vsklikne prestrašeno Marjetica.

„Le tiho, le tiho, da ti vse povem! — Oba sva na to umolknila. Jaz, ker sem čakala, kaj bo znil, on pa, ker si menda ni upal vprašati, ktera da mi je na mislih. Vidoč da le nič ne bo, pričnem zopet: Povedati ti jo hočem“ —

„Za pet ran božjih!“ vsklikne Marjetica.

„Ne vznemiruj se, dokler nisi vsega slišala. Povedala ti jo bom, toda obljubiti mi moraš, da nikomur ne zineš o tem, ako ti ne bo všeč. To mi je rad obljubil. Glej, Pengarjeva Marjetica te ima rada! — Janez me zgrabi za roko in vsklikne: „Martinaška, jeli res, kar ste rekli?“ „No, zakaj bi ne bilo res, prestrižem mu govorico, saj mi je vendar sama priznala, ko sve včeraj pleli skupaj repo. Morala sem mu vse na drobno razložiti, kako in kaj. Če te je volja do večernic tu počakati, ti morda celo Marjetico tu gori pripeljem, seveda le, če jo izprosim od očeta. Ko bi bilo le moje ognjišče skoraj dovršeno! „Le kar hitro pojdite po njo,“ je dejal na to, „za ognjišče vam ni skrbeti, postavil ga bodem jaz! In pa še nekaj, ne črhnite Marjetici o tem ničesar, kar sva se tu menila, da veste! Zato Marjetica, delaj se, ko gori prideva takó, kakor bi o vsem tem prav nič ne vedela.“

Naši znanki dospete med tem k Sv. Ani. Tu je bilo vže vse živo romarjev in drugih ljudi. Nekateri so postavljali iz tratnih ruš pod senčnatimi lipami ognjišča, drugi so vsajali stebre in rante v zemljo za senčne šotore, kakor bi se bili hoteli ondi naseliti, zopet drugje razprostrli

so celjski medičarji svoje šotore z rdečimi zastavami. Za cerkvijo nabijali so pa teharski fantje svoje nove topiče, ter jih poskušali, kakó da pokajo. Silno so bili ponosni nanje, kajti možnarji so bili pri cerkvenih slovesnostih v tistej dobi še nekaka novina, toraj jako redki in gorjé ptujemu fantu, ki bi se bil drznil med nje priti. To bi mu bili namazali peté! Zato so se ptuji fantje le bolj od daleč zbirali in tu pa tam tudi domačim posmehovali in marsikomu izmed ptujcev je vže jezik migal, da bi bil jel zabavljati, ko bi se ne bil bal prevelikegaš tevila Teharcev. Med poslednjimi se je posebno odlikoval Mlinarjev Janez. Najmanj za pol glave je bil višji memo drugih, rasti je bil čvrste in visoke, kakor mlad hrast v dobravi. Rdeč telovnik z debelimi srebrnimi gumbi, črne umetno in bogato obšite irhnice, čez kolena visoki škorni, na glavi pa nizek klobuček — kastór — bolj na levo stran, izpod kterega se je videla pisana svilena kapa, — vse to kazalo nam je junaka stare korenine in reči moram, da se mu je kaj dobro podalo.

Iz njegovega jasnega obraza odsevala je neustrašljivost in neka plemenita predrznost. Na lahko zakrivljenem nosu bralo se mu je silno junastvo in skušeni ljudje, ki so mnogo sveta obredli,

so pravili, da Mlinarjevemu Janežu ni para v deveterih deželah. V irhastih hlačah nosil je ob stegnu zataknjene dragocene nože s srebrom okovane.

Kakor orel na pečini pogledaval je danes tu pa tam po ljudeh, ki so od vseh krajev skupaj vreli. Videti je bilo, da nekoga pričakuje. Ni mu bilo treba dolgo čakati, kajti bistro njegovo oko je vže ugledalo, po čemur je srce tako neskončno koprnelo — izvoljenko svojo, Pengarjevo Marjetico poleg stare Martinaške. Janezu se lice srčne radosti zažari in neki sladak čut spreleti ga po vsem telesu. „Danes moram ž njo govoriti določno, naj veljá kar hoče,“ sklenè Janez sam pri sebi in se zamisli.

Med tem se mu približa njegov prijatelj Šimekov Tone, ki ga sočutno vpraša: „Kaj ti je Janez, da si danes tako zamišljen? Le malo potrpi, da nabijemo možnarje ter jih popalimo, spravimo se nad vino, in to ti bode izvestno vse skrbi pregnalo, le meni verjemi.“

Janez niti slišal ali vsaj poslušal ni, kar mu je Šimekov pravil, tako je bil zamišljen v svojo Marjetico.

„Kaj se danes briga Janez za vino in za nas!“ pridene Muharjev Jaka, „menim, da mu je

tesno pri srci, od kar se našega društva ogiblje. Zaljublil se je. Jeli Janez, da sem jo zadel?“

Kakor bi se bil iz sanj probudil, ozre se Janez okoli sebe in vpraša: „Kaj si rekel, Jaka?“

„Vsi ga debelo pogledajo in se hkrati zasmejajo. Da, zaljubljen je, zaljubljen! potrdi nekdo izmed njih. „Pa še kako!“ pristavi drugi. „Jaz vem, kaj se pravi zaljubljen biti,“ pravi Šimekov in nabija možnarje z opeko, „skušal sem to in že na tem svetu vice prestal, ko sem prvič svojo Mico videl. Rztresen sem vam bil in zaverovan, kakor riba, ki je požrla omotico.“

Janeza rdečica oblije. Nekoliko sram ga je tudi, da se njegove najslajše tajnosti tako nemilo obravnavajo na jako surov način v fantovskem krogu. Zatoraj hitro reče: „Jaz imam skrbi, o katerih se vam drugim niti ne sanja ne, ker ima vsak izmed vas, kolikor vas je tu, še očeta in mater. Odkar so moja ljuba mati oči zatisnili, Turki pa očeta na brežskem polji ubili, mi dela gospodarstvo noč in dan velike skrbi.“

V stolpu se oglasi jako slovesno veliki zvon, na ostala manjša dva prično pa fantje večernice pritrkavati, drugi zapalijo možnarje, ter se poizgubé s klobukom pod pazduho v cerkev. Tudi ljudstvo jelo se je polagoma izgubljeti, ker je

mrak pričel po zemlji svoja temna krila razprostrati. Le Janez se ne gane iz mesta, kakor bi bil pribit. Čisto sam je ostal. Ozre se tjekaj, kjer je stalo Martinaškino ognjišče, kamor je ravnokar prihitela Marjetica s škaфом vode. Martinaške ni bilo nikjer videti. „Sedajle ali pa nikoli,“ mrmra sam s saboj Janez in jo proti ognjišču pomeri. Sam sebi zdel se je nezmerno okoren in nevkreten.

„Kaj si tako zamišljen Janez, kar ves spremenjen se mi zdiš! Tovariši tvoji odšli so v cerkev, le ti si ostal na mestu, kakor bi bil primrznil k tlam.“

„Res sem se bil nekoliko globokeje zamislil, kakor je sicer pri meni navada. Vzrok temu je moja razburjena notranjost, kjer se je silno veliko spremenilo v poslednjem času.“

„Ali se sme vedeti, kaka je tista imenitna sprememba?“ vpraša nekako nagajivo Marjetica ter mu ljubko v zveste oči pogleda. „Meni se že smeš zaupati, saj sva od najnežnejše mladosti skupaj rastla. Morda ti odleže, ako mi zaupaš, kaj te tare, in kdo vé, če ti celo ne bi mogla pomagati.“

„Dobro si govorila, Marjetica, kajti če mi le živ krst more pomagati, je to izvestno prav v tvoji moči.“

„Kako le?“

„Da prav ti in nobena druga krščanska duša ne!“

„Tako?“ In ti mi toliko časa zakrivaš vzrok svoje žalosti? Ali sem res tako neusmiljena in trdosrčna, da bi ti ne hotela pomagati. Prav nič ne moreš zaupanja do mene imeti, ako me tako sodiš! S čim bi si bila to zaslužila? Kaj ti je, povej mi brez ovinkov. Če morem, rada ti pomagam.“

„Da prav res mi lahko pomagaš.“

„Ne oklevaj dalje, reci, kaj mi je storiti in storila bodem.“

Janez vjame Marjetico za roko in oba stopita nekoliko na stran za lipovje. „Marjetica“, prične Janez poluglasno ter ji pogleda globoko v zveste oči, „prisilila si me, da ti odkrijem svoje srce. Če tudi se ne nadjam, da bi se mi takoj zacelila rana, ki jo vže več časa tu le notri v srcu nosim, vendar ni nemogoče, da mi bolečina vsaj za trenotje poneha, ako se ti iz celega srca zaupam. Jaz te ljubim, dekle drago, „kakor angeljci Boga, kakor zemlja solnce ljubi, roža mojega srca!“ Vidiš ljubica moja, v teh kratkih besedah dopovedal sem ti vse, kar sem vže dolgo dolgo časa drugim globoko v srcu prikrival. Sladke

so bolečine, ki jih čuti moje srce, ako se le domislim tebe, v sladko čut spremene se mi mahoma, kedar mi je prilika, videti te ali še celo par besed s taboj spregovoriti. Ti mi ne moreš verjeti, kako nepopisljivo, kako nedopovedljivo da te imam rad, Marjetica!“

Marjetica poveši sramežljivo oči.

„Kajne, Marjetica, da me imaš tudi ti vsaj nekoliko rada? Jeli, da je res, da se ne motim v sladki nadi. Molčiš? Govori, rožica mojega življenja, a govori in razodeni mi še nocoj, ali je moj up prazen ali pa se smem prištevati naj-srečnejim ljudem na zemlji božji! Čuješ Marjetica, še nocoj, da prav v tem le svetem trenutku, ko gledajo na naji semkaj doli angeljci božji iz svitlih zvezdic, hočem iz tvojih ust slišati, česa se mi je nadjati, česa bati. Govori toraj, ljuba moja, govori!“ Janez jo oprime z desnico okoli pasu in lahkotno potegne náse. Molče nagne zala deva rajskomili svoj obraz ter nasloni plavolaso glavo Janezu na kipeče prsi. Izza hrvaške meje šinili so pa medli žarki blede lune ter se razlili po tihi okolici presrečni mladi par ljubezni kipečih src poljubljevajoč.

„Janez, moj Janez, i jaz te ljubim, ljubim vže dolgo časa in te bodem ljubila, dokler bodo

naši fantje ukali in šopke za klobukom nosili, tebe, jedino le tebe samega, zvesto in goreče, kakor zna le slovensko dekle ljubiti svojega ženina. Tebe in nikogar drugega!“

„Oh, kako sem srečen, trikrat srečen, predrago milo dekle moje, odkar vem, da me ni varalo lastno srcé. Moja si in moja bodeš, dokler nam bodo naše gorice rodile slastno kapljico božjo, ktera nam razvedruje glavo in razveseljuje srce!“ Janez si ne more kaj, da bi v tem divnokrasnem položaji ne poljubil snegobelega in solnčnočistega čela svoji izvoljeni nevesti.

„Pri moji veri!“ vsklikne nekdo navdušen za lipovjem na drugi strani, „pri moji veri, najlepši par, kolikor daleč tekó mejé slovenski deželi.“ Bil je Tone, Janezov prijatelj z drugimi fanti, ki so zaljubljeno dvojico v najlepšem in najslajšem trenutku prve, neskaljene, svete ljubezni, v trenutku prvega poljuba zasačili.

„Kaj sem Vam pravil,“ dostavi Tonetovim besedam Muharjev Jaka, „da je Janez zaljubljen, da bolje biti ne more!“

Fantovska družba stopi izza lipovja, kjer je Janezovo ljubkovanje z Marjetico vže nekaj trenutkov opazovala, ter obstopi Janeza in Marjetico, katero je vrli mladeneč še vedno objeto držal, saj

se jima ni bilo ničesar sramovati v svesti si svoje nedolžnosti in svetega značaja ravno razcvetajoče se mlade večno nove ljubezni. Janez dvigne desnico proti nebu in vsklikne s čistim pogumnim glasom: „Prijetelji, današnji dan mi je najlepši dan v življenji. Bodite mi svedoki, kar vam sedajle pred Bogom prisezam. Javno se izpovem, da ljubim Marjetico iz celega srca in vse svoje moči, ker bode prej ko bode možno moja žena! Če bi se kedaj tej zakletvi izneveril, zabode naj me tisti izmed vas, kdor me prvi sreča!“

„Živel Janez! Živela njegova sladkomila zaročnica Marjetica,“ zaori trikrat iz fantovske družbe v tiho noč.

„Marjetica mi je obljubila, ljubiti me toliko časa, dokler bodo slovenski fantje ukali in šopke za klobukom nosili,“ pojasnuje Janez svojim tovarišem ravnokar sklenjeno zvezo večno nove ljubezni.

„Raca na vodi; to bode ljubezen, ki bode trajala vekomaj, kajti slovenski fantje bodo ukali in šopke za klobukom nosili, dokler bode stal svet na ljubezen oprt“ pravi Tone. „Juhej, juhej!“ razlega se zopet po okolici vrisk Janezovih tovarišev, ter odmeva od loga do loga. Kakor bi

jim bil kedo mignil, kar h krati vse vtihne in se na levo in desno razdeli. Pengarjev oče in Martinaška stojita pred fanti, kakor bi bila iz nebes pala med nje. Janez in Marjetica stopita pred očeta in ne bomo lagali, če priznamo, da je Janezu nemirno utripalo srce v kipečih srcih, češ, kaj bode pa sedaj? Toda pogumen in pošten, kakor je bil, tudi tu ni zgubil prave poti. Odkritosrčno ponudi Marjetičnemu očetu v dobrodošli pozdrav desnico, česar se stari Pengar na veliko radost Janezovo niti ne brani ne, temveč krepko udari v ponudeno desno rekoč: „Vse mi je znano, kajti Martinaška, ki me je prišla klicat, razodela mi je vse. Od moje strani se vama ni bati nikake zapreke, ker vaji oba poznam kot prava poštenjaka slovenske korenine in ponosen bodem na te kot svojega zeta, Janez, saj si najčvrsteji, najpametnejši in najboljši fant po celi okolici. „Ti, ti,“ obrne se na to stari Pengar k svoji hčeri, „sedaj se je pa tudi meni posvetilo, čemu ti je bila čveteroperesna deteljica. Veselilo me bode, ako te pripelje k pravi sreči, česar se hočemo nadjati.“

Martinaška se ni hotela mešati med srečno družbo, vendar pa si ni mogla kaj, da bi ne bila sedaj Janezu, sedaj zopet Marjetici nameži-

kala z levim očesom, češ, kaj lepo sem vaji zjednila, ki bi bila brez moje pomoči kdo ve kako dolgo zdihavala vsak záse. Vrla soseda obljubila je tako Janezu kakor Marjetici, da bi bilo mogoče na večer pred sv. Ano drug drugega videti na gori. Niti črkice pa starka ni omenila o tem, da se misli proti večeru zgubiti iz gore in po Marjetičnega očeta hiteti, da ju ta na lastne oči v sladkem prvem ljubkovanji zasači, kajti stara ženica imela je kljubu svojej starosti še jako bistro oči in je vže davno vedela, da bi se stari Pengar Mlinarjevega nikakor ne branil za zeta. Uganila je do pičice, kar jo je tembolje veselilo, ker se je vsa zadeva tako srečno izišla, da je končno Pengar vso fantovsko družbo na večerjo povabil.

II. Grof in menih.

ot od Sv. Ane proti Pengarjevini je bila zdatno krajša, kakor pa narobe, kajti veseli in živahni fantje kratili so si jo z veselim petjem in radostnim ukanjem. Še krajša nego fantom zdela se je pa danes Martinaški samej, ki je šla, svoj kuharski posel na gori prijateljici izročivši, kakor veter hitro po gori doli in naravnost k Pengarjevim v kuhinjo za večerjo pripravljat, da se vesela družba vredno pogostí in radostni dogodek primerno poslaví. Smukala je semtertja po kuhinji tako hitro, da je bila dostikrat sama sebi na poti, kaj pa še le deklam, ki so ondi svoj posel imele! Toda kaj to; pognala jih je drugo za drugo venkaj, deloma po opravlku, deloma, da je imela sama več prostora, ktereга ji je bilo tolikanj potreba. Naposled se ji razburjenost vendar nekoliko poleže in Martinaška prične razvijati svoje umetno

poslovanje. Najprvo, česar se je lotila, je bilo, da je nabfla potrebno število jajc, zamesila testó in zaklala nekaj kokoši, katerih se pri Pengarjevih ni nikdar manjkalo. Dékle, ki so se polagoma vračale, morale so ji med tem različne brisati, krópe pristavljati, posodo, žlice, nože in vilice pripravljati in snažiti ter konečno veliko javorovo mizo pogriniti. Sploh vse je šlo, kakor po nitki.

Veselo petje in navduševalno ukanje fantov prihajalo je čedalje bliže Pengarjevini; konečno fantje zaukajo pred hišo. Da je vse iz kuhinje na prag hitelo, kar se je gibati moglo, razume se pač samo ob sebi, da, dékle so celo na mast na ognji pozabile, ki bi se bila vžgala, da je ni Martinaška pravočasno odstavila.

Družba pomudi se še nekoliko časa pred hišo, Pengar, Janez in Marjetica podajo se pa noter, kjer sta mlada zaljubljenca pred sivolasega očeta pokleknila proseč ga blagoslova. Stari poščenjak se odkrije, položi jima roke na glavo in moli: „Vsliši me vsemogočni, večni Bog,“ in solze mu priigrajo v zvestih očeh, „vsliši me večni Bog, očeta, ki Te prosi blagoslova svojemu jedincu in njenemu zaročencu. Daj jima zdravja, da dočakata vnukov in po tem zemeljskem bivanji bodi jima pa milostljiv sodnik. Polje rodi naj

jima stoterno, črede naj se jima množe čudovito. Daj, da jima trs nikdar ne vsahne, ter čuvaj streho domačije njune ognja in zabranjaj pod njo ogenj domačega prepira. — Vama pa, ki bodeta stopila skoraj v zakonski stan, toliko rečem, da bodita vedno pridna, delavna in poštena ter na molitev na pozabita. „Moli in delaj, pa pošteno živi,“ bodi vama zlato vodilo v vseh prilikah tega življenja, kakor vama bodi najlepši kras kmečkega človeka — žuljava dlan! Vzgojujta in podučujta krščanski svoj naraščaj, da se mi ne bo treba sramovati svojih vnukov, češ ciganski so vzgojeni. Ohranita si sv. vero in zakonsko zvestobo, in držita se svojega kmečkega stanu in svoje domačije. Bog vaju blagoslovi!“

Sedaj se odpró duri in fantovska družba privre v hišo, kjer se posede okoli javorove mize, ki se je skoraj šibila obilice jedil, na njo nanošenih. Gostje so jedva dobro jeli večerjati, ko se zopet odpro duri in menih stoji med njimi. Bil je mož velike postave v dolgej črnej halji. Stari Pengar, pobožen mož, meniha med durmi stoječega vgledati, hiti mu od mize naproti, zeleno kapico, ki jo je navadno doma pokrival, v rokah mencaje, ter ga vpraša, česa da želi sveti mož. Menih prosi prenočišča. Pengarju zdela se je

velika čast in zasluga pred Bogom samim, služabniku božjemu po svoji moči postreči in podvorniti. Jako rad mu toraj prenočišče obljubi med tem ko je menihovo oko bliskoma po družbi okoli mize zbrani švignilo, kakor bi si koga ondi izbiralo. Pengar povabi služabnika božjega dalje stopiti, ter mu pripusti prvo mesto za mizo, kjer je ravnokar še sam sedel.

Da se je pri večerji mnogo govorilo, napivalo in popevalo, smejalo in šale zbijalo, umevno je samo ob sebi. Zdravica za zdravico se je vrstila na zdravje in dolgo življenje Pengarja, na korist in srečo gostoljubne Pengarjeve hiše, na blagoslov božji novozaročencema, na blag spomin pokojnih Mlinarjev. Da, fantje so si napivali celo na zdravje novega jutri izvoljenega načelnika svojega. Vsem in vsakemu so že napili, kar se nekdo domisli izborne kuharice, stare Martinaške in nič ji ni pomagalo; kar v hišo je morala in čašo polno do vrha iskrenega vinca stisniti, hočeš, nočeš, moraš! Ako hočemo biti odkritosrčni, moramo pač priznati, da ji to ni prav nobenih težav delalo, kajti njej čašo vina v dušku izpiti in pa žida v peklo vreči, bi bilo jedno in tisto. Muharjev Jaka je bil, ki se je je domislil in je šel po njo. Ni ji bilo kdo vé kaj zarad vina, saj ga

je imela v kuhinji poln lonec — záse in dekle, pač pa za veljavo, da so se tudi nje spomnili, ki se v hiši z jedili gosté od njenih rok pripravljenih.

Menih se je vseh teh šal vdeleževal in skoraj da popolnoma pozabil svojega stanú. Kozarec za kozarcem zlival je váse, čemur se pa ni bilo čuditi, kajti kapljica je bila v resnici izborna. Starina, ki jo je imel Pengar le záse odbrano v malem sodu shranjeno, in ktere si je le ob velikih praznikih privošil po jedno ali dve čaši, pocejala se je nocoj po mizi, kakor bi bila hruševka, ne pa dragoceno vino, kapljica božja. Bila je lepo zlatorumena, kakor bi bili cekini v njej raztopljeni. Vinski duh razvijal se je pri mizi čedalje preširneji in temu in onemu silil je že precej v možgane, posebno menihu prihajalo je čedalje bolj gorko in — odpne si nekoliko haljo. Toda, kakor da bi se bil sveti mož nečesar domislil, zapne jo zopet tako hitro, da spremembe razven Janeza nihče opazil ni. Le-ta je pa v omenjenem trenutku z bistrim svojim sokolskim očesom dobro zapazil, da ima menih pod haljo za pasom dva noža. „Čemu vraga skriva pač ta menih orožje pod haljo, orožje, ki ni v nika-koršni dotiki z njegovim stanom,“ misli si Janez

ter prične skrivnostnega meniha od strani opazovati. Čem dalje si ga ogleduje, tem manje mu zaupa. Ob prvi ugodni priliki razodene Šimekovemu Tonetu, ki mu je bil najboljši prijatelj, kaj je pri menihu opazil. Tone, jako odločen fant, čez nekoliko vstane in prosi za posluš. Vse vtihne v svesti si kake ostroumne napitnice. Tone se pa za vinski kozarec niti ne zmeni, vzame svoj klobuk, ga položi na sredo mize rekoč: „Prijatelji dragi, ne zamerite! Kdor izmed Vas je dobrih mislij, čistega srca in pošteno ravna, naj položi kazalec desne roke tu-semkaj poleg mojega na kraje!“ Vse ostrmi, nihče ne vpraša zakaj, vsak molčé kazalec desnice položi na odkazano mesto — tudi menih ni izostal. Tihota kakor v grobu nastane po hiši, miš bi se bila slišala teči in šivanka pasti. Vsakdo čaka, kaj da bo! Tone nadaljuje na pól proti menihu obrnjen: „Kdor izmed vas nosi orožje s saboj, naj ga tu prostovoljno odloži, kajti ne spodobi se v tako prijetni in veseli družbi, kakor smo, oboroženemu sedeti. Ako bi dotični pa tega ne hotel storiti, naj v imenu božjem nemudoma nas in to mirno podstrešje zapusti!“

Vse je tiho. Sosed pričakuje, kedaj bode sosed segel v žep in orožje odložil. Ker se pa

le nihče ne oglasi, povdari Tone nekoliko krepkeje: „Bolje bi bilo onemu, pristavljam še jedenkrat, da sam radovoljno odloži orožje, kakor da ga pri njem najdemo, kajti posadili bi ga pod kap!“

Fantje prično mrmrati. Vsak se zaklinja, da nima razven svojega navadnega noža prav nič orožju podobnega pri sebi. Tudi menih se zagovarja, da pač ne ve, čemu bi prav njemu vtegnilo orožje hasniti, ker ste mu vže sveta obleka Bogu posvečenega stanú in pa stanovska svetu znana revščina pač najbolj varni spremjevalki križem sveta in popolnoma prav ima Tone, če tirja, da se v družbi orožje odloži, ktero morda kedo na skrivnem s saboj nosi. Tako so delali malikovalci, nikdar pa ne kristijani.

Vsak je še vedno tiščal svoj prst na kraje Tonetovega klobuka, nestrpno čakaje, kedaj in kako da se reši grozna slutnja. Godrnanje in nevoljnost postajata čedalje večja. Tone še jednoč oostro povdari: „Da se pa zares prepričamo, da smo sami poštenjaki skupaj, da ni sleparja med nami, hočemo srečkati. Ženske so izvzete, vsak drug pa, kogar srečka zadene, mora se dati do kože preiskati, če res nima orožja pri sebi.“

„Bódi!“ čuje se od vseh strani hkrati, „če tudi se danes kaj takega silno malo spodobi.“

Menih je med tem svoj prst umaknil v znamenje, da se nikakor ne strinja s predlogom ravnokar stavljenim, kar pa Tonetu nikakor ni odšlo.

„Kaj vidim, častitljivi gospod,“ očita mu Tone, „je-li res, da se mislite jedini odtegniti, saj ste vendar tudi gost v naši družbi“.

„Služabnik božji sem in nikakor se ne vjema s častjo in namenom našega reda, da bi se brez omadeževanja dostojnosti udeleževal takošnih burk. Gledé tega, mislim, da me smatrate zunaj vaše družbe stoječega. Kar se tiče orožja, vendar ne bode te mene sumničili, saj bi ga niti rabiti ne znal. Po pravilih redovnih in po ukazih božjih sem nedotakljiv in gorjé mu, rečem vam, kedor bi se drznil dotakniti me. Božja kazen bi ga zadela in gorel bi na dnu pekla!“

Menih je stojé te besede govoril. Ko se hoče vsesti, odpre se mu zopet na poseben slučaj halja in po bliskovo hitro šine Janezova roka menihu za pas in izvleče noža.

„Ha, kaj pa je to, dragi moj kozel?“ vsklikne Janez noža visoko nad glavo vihteč, „ali to ni orožje, ki ste ga pod haljo skrivali?“

Meniha spreletavajo vse barve in jeza ga zgrabi. Toda zvit, kakor je bil, se je potajil rekoč:

„Le oglejte si noža bolje pri luči, morda bodele ondi spoznali, da je resnica, če vam še jednoč zatrdim, da gorje mu, kdor se me dotakne.“

Vse se gnjete okoli pogumnega in srditega Janeza, vsak hoče noža in grb na njih videti. Grb obstoječ iz treh zvezd vrezan je bil na vsacega rogu.

„To je grb celjskih grofov“, menih ošabno pojasni „in grof Urh je moj gospodar, moj mogočni zaščitnik.“

„Molči, kedo te je kaj vprašal!“ zavrne ga Janez srdito, „le predobro poznamo in vemo, kaj je grb celjskih grofov. Grb in grof Urh, oba sta nam znana, kakor slab denar. Ne bojimo se ju pa kljubu temu ne, prav tako malo, kakor recimo, tvojih širokih čeljusti, kakor celjskih biričev, in kakor grofovih vitezev in drugih njegovih postopačev. Ti pa, črna duša, sedaj povej, čemu te je grof Urh pod to mirno streho poslal za meniha preoblečenega in govori resnico, sicer ti s tem-le nožem kosti prerahljam. V turški krvi sem ga namakal!“

Take pogumnosti se poslanec grofa Urha ni nadjal med priprostim narodom, zato mu je pa srce tudi popolnoma upalo. Tresti se je jel, kakor trepetlika na vetru ali šiba na vodi in

bled je bil, kakor bi ga bili vlekli na vešali. Vse je obljubil povedati, le nič žalega naj mu ne storé. „Poslal me je semkaj moj gospodar, čegar grb ste na noževem robu videli.“

„Čemu, govóri črna duša!“

„Da, bodem, če me pustite pri miru!“

„Le brž, le brž z resnico na dan, sicer si bode ogledal moj nož, kje ti tiči prokleta tvoje pasje srce,“ zagrozi se mu Šimekov Tone.

„Moj gospodar poslal me je v tej opravi semkaj, da bi si tem laglje izprosil prenočišča pod to-le streho, da bi si tem laglje ogledal, kako sledé sobe druga drugej, posebno pa da bi zvedel, kje da spi — Marjetica. Menihove oči se plaho ozró po navzočih. Smrtnobleda barva in jezna rudečica spreletavali sta družbo. Vse je groznega hudobneža grofa Urha poznalo, kaj da pomeni, če on dá tu pa tam zasledovati, kje spé mlade dekleta.

Starega Pengarja je ta izpoved laži-meniha globoko v srce zadela. Mož je bil bližej smrti, kakor omedlevici in hočeš, nočeš, moral se je k peči na klop vvesti, blizo ktere je ravnokar stal, sicer bi bil pal po sobi: „Oh, sedaj mi je vse jasno,“ vsklikne s slabim glasom vbogi oče. „Vsa okolica na dolgo in široko pozna bogokletno po-

četje grofa Urha, ves svet vé, da se naš grof ne boji ne Boga ne hudiča, in da grozne hudobije na svojem gradu doprinaša, ne zmeneč se celó za cesarjeve ukaze. Ni še pol leta, in menim, da ni še nihče pozabil, kako je bil tedaj ugrabil Zagorčevo Franico iz Košnice in jo po sili odpeljal v prokleta svoje gnjezdo, Bog mi greh odpusti! Izvestno ste jo vsi poznali, kako vrla, snažna in dična deklica da vam je bila. Na samem cesarskem dvoru niso lepše imeli! Bog ji daj večni mir in pokoj — grof Urh jo je umoril! Ogleduhi njegovi zasledili so jo bili in grofu javili, kako da je lepa, čvrsta in jedrovita. Grof si ne da dvakrat velevati in gré takoj na lov na njo ter z vso svojo druhalijo pridivja preko Savinje kakor tolovajski poglavar v Košnice in okolico. Zagorčeva Franica pasla je prav tedaj ovce svojega očeta v tihi prijazni dolini, kjer je brezskrbno in veselega srca prepevala mične pesmice. In prav te pesmi so jo pogubile, ker so jo izdale. Lovski psi pripode nekaj njenih ovčic proti njej, ktere se plahe k njej zatekó, češ, pokroviteljica naša, varuj nas! Takoj za pèsmi pridrvi se ostala beriška druhal grofa Urha. Franica hoče se ji umakniti toda gorjé, več ni mogoče. Psi in beriči so jo obkolili. Kar se je ondi dalje godilo, se ne

dá dopovedati. Pol ure kasneje ležala je Franica na celjskem gornjem gradu grofa Urha zvezana in zaprta, kakor največja razbojnica. Bogokletni grof se je pa s tem svojim lovom še hvalil rekoč: „Ha, ha, ha, vže dolgo nisem bil tako srečen na lovu, kakor danes v Košnici.“ Stari Zagorec dolgo ni vedel, da je njegova Franica v pesteh hudobnega grofa in skoraj da bi bilo bolje, ko bi o tem nikdar slišal ne bil. Ubogi mož mislil si je iz začetka, da so jo raztrgale divje zverí in to tem prej, ker so se tistega večera ovce pripodile plahe druga za drugo same domu in ker so našli Franičin robec raztrgan med robidovjem. Milo se je storilo po njej dobremu očetu in objokaval jo je, kakor svoje dni očak Jakop svojega zgubljenega in prodanega sina Jožefa. Še-le čez mesec dni zve pomilovanja vredni mož, pri čem da je. Skoro da je zblaznil. Nemudoma dal je natovóriti dva konja z raznim blagom, katero je izbral iz vsega v njegovem posestvu se nahajajočega premoženja. Žita in vina, slanine in prediva in trideset vatlov najlepše tančice, ki jo je Franica sama napredla preteklo zimo, spomladi pa obelila, dal je Zagorec na konja naložiti. Poleg tega zakolje najdebeleje tele iz hleva, katero vzame s saboj. Pred odhodom podá se mož v hišo, kjer

poišče v škrinji v skrivnem predalcu trideset cesarskih cekinov, ktere si je bil v teku let prihranil in Franici za doto namenil. Pred odhodom se še poškropi z blagoslovljeno vodo, napravi križ in se takó opravljén in oprtan podá v gornjo-celjski grad, kjer grofa na dvorišči najde v sredi oboroženih vitezov, s kojimi se v raznih viteških igrah zabava. Zagorec to videti pri vratih obstoji nevedé kaj bi storil. Mož čaka in čaka, da so igre pri kraji. Sedaj se Zagorec ojači, stisne klobuk pod levo pazduho, ter pelje natovorjena konjiča pred grofa. Le-ta se daril ni prav nič branil ter je konja hlapcu izročil. Zagorec zdrsne pred grofom na kolena in zastoče noge mu objemajoč: „Mogočni grof, vse ti dam, kar imam, kakor mi posestvo stoji in leži, vse bodi tvoje, le jedne prošnje mi ne odreci. Podpiram jo, sklicevaje se na to, da sem se bojeval v svojih mlajših letih pod slavnim rajnikom grofom Ermanom v njegovem krdelu zanj, za njegovo rodovino, za grofovino, za čast in slavo celjskih grofov, za poveličanje in utrdbo njihovega državnega vpliva, kakor ti svedočijo razni znaki zaceljenih ran na mojem obrazu in po mojem telesu, prelival sem celó kri za tvojo rodovino. Tudi sedaj kot sivolas mož pripravljen sem ti darovati svojo

srčno kri, ako jo zahtevaš, le izpolni mi, česar te prosim!“

Tako je prosil Zagorec grofa solznih oči, ki se je med tem z vitezi okoli njega stoječimi zabaval, kakor bi mu kmetova prošnja nič mari ne bila. Ni se zmenil ne za besede in ne za solze ubogega kmeta in vže se je pripravljaj, da bi z vitezi odšel v grajske sobe, toda Zagorec ga ne izpusti, temveč se plazi za njim po kolenih še vedno ponižno posluha proseč. Srdito se grof proti njemu obrne in zarenči: „Povej na kratko, kar želiš, kmetavs, ne ljubi se mi, da bi te dolgo poslušal!“

„Daj mi, mogočni grof, daj mi moje dete, mojo hčer nazaj. Pri večni pravici te prosim, te zarotim, daj mi vpljeno hčer, edinico mojo nazaj!“

Marjetica se v tem trenutku bližej k očetu pritisne, tako jo je prevzela žalostna povest o Zagorčevi Franici, Pengar pa nadaljuje: „Toda vse besede in britke solze Zagorčeve so bile zastonj, brezvspešna vsa darila in ponudbe.

„Išči si nevbogljivo svojo hčer pri Svetem Duhu!“ zavrne ga porogljivo grof in krohotaje se z vitezi odide. Zagorec plané kvišku, kajti sram ga je bilo, da se je plazil v prahu pred grofom.

Solze se mu ustavijo in prošnje spremené se h krati v grozno kletev: „S taboj,“ vsklikne Zagorec, desnico grozeč proti nebu povzdignivši, „s taboj ti vsahni tvoj bogokletni rod, morilec mojega otroka! Ta-le tvoj grad razsuti se mora, kakor trhlo drevo, in v tvojih sobah sè zlatom in srebrom napolnjenih skovikajo naj v bodoče čuki in sove pesem prokletstva tebi na spomin! Oni stolp, v katerem se nahajajo grozne ječe tvoje, naj se ti razpoči od slemena do temelja v živo znamenje maščevanja božjega, ki te bude doletelo zaradi nedolžnosti tam notri po nedolžnem trpinčene. Ves svet, kar ga imaš s tem-le dvoriščem vred, postani kmetska last tebi in tvojemu rodu na sramoto, če je le še kaj pravice pri Bogu!“ Vse je ostrmelo pri groznih besedah očetove kletve, kmetič pa hiti v Celje na pokopališče k Svetemu Duhu. Ondi najde sveži grob svoje hčere Franice, kamor so jo pred tremi dnevi položili. Umrla je devica rajši mučeniške smrti za svojo nedolžnost, kakor pa da bi se bila dala grofu v greh zapeljati. Zagorec poklekne na grob, kjer ga moči popolnoma zapusté. Drugo jutro našel ga je grobokop mrtvega ondi!“

Pengar si oddahne. Srdito se obrne proti menihu rekoč: „Sedaj bi menda grof tudi mene

rad spravil v slično nesrečo. Kaj ne, da je to namen tvojemu našemljenju, je li, da sem pogodil naklepe grofove.“

Lažnjivi menih prikima nemo. Vsa družba ostrmi, kakor bi bilo treščilo vanjo. Stara Martinaška prihrumi z velikimi burklami v hišo in se hoče ž njimi nad „kozla“ spraviti; le s silo morali so jo zopet v kuhinjo odvesti.

Janez zgrabi z levo meniha, v desnici vihti ojster nož in zakriči: „Govóri, nesrečnež, kedaj misli grof to svojo peklensko nakano izvršiti, govóri, rečem ti, sicer je po tebi in v tem trenutku in v lastni krvi opral si bodeš tu na mestu svojo grešno dušo črnih madežev. „Še nocoj,“ deha menih v smrtnih težavah. Pusti me pri življenji in vse hočem povedati. Janez ga spusti iz rok in menih prične: „Nocoj je rekel grof, da bo prišel o polunoči z dvema beričema v meniški obleki. Na dogovorjeno znamenje od zunaj, odpreti bi jima moral duri in vsi štirje splazili bi se v Marjetičino spalnico, kjer bi ji pred vsem usta zamašili, potem pa z njo zbežali v Bežigrad, kjer je vže prilična soba za njo pripravljena. Več o tem ne vem, zatoraj Vas prosim vse skupaj, pustite me, da grem zopet svojo pot.“

„Oho, kaj pa še,“ seže mu Tone v besedo, „to bi pač raka v vodo vrgli, tako lahko se ne rešiš. Če tudi si nam prisiljen razodel resnico, ti to vendar še ne daje pravice, da bi prost zopet odšel po svojih hudobnih potih. Bodi za sedaj zadovoljen, da si se rešil gotove smrti, ako si resnico govoril, kar se mora kmalo pokazati. Vi fantje pa, in posebno ti Janez, ki si kot Marjetičin ženin pri vsej zadevi najbolj prizadet, čujte moj nasvêt. Polnoči bo skoraj in grof mora vsak čas tukaj biti. Kaj, ko bi ga šli mi na voglajnični most čakati. Tamkaj pod Mlinarjevim kozolcem je še zadosti lanske koruznice, v kateri se lahko skrijemo. Mislím, da jim bomo kos. Tebi Janez pustim čast, kot ženinu, da se lotiš grofa, jaz zgrabim jednega izmed beričev, ti Jaka pa drugega. Marka čuva naj tega-le ptiča.“

Predlog je bil vsem všeč. „Da, da, pričakali ga bomo in mu pokazali kake korenine da smo teharski fantje in svet naj izvé in sodi, kakó da znamo snažiti domače ognjišče ptujega smradú,“ zakričé vsi h krati.

Noč je bila krasna, zrak mlačen, kakor o tem času sploh. Luna stala je visoko na jasnem nebu, od koder je razsipala svoje blede žarke po tihi pokrajini, ko se fantje z menihom v sredi

med saboj od Pengarja na pot napravijo in od-rinejo. Vsak je potisnil klobuk nekoliko na stran, kakor da bi šli komu zabavljat. Jeli so drug za drugim poukavati in kmalo oglasi se jim nekdo na Trnoveljski strani. Šimekov Tone ga takoj spozna po glasu in ukanju rekoč:

„To je Koštomajev Andrej, ki gre k svoji Anici junačevat. Trikrat so ga Trnoveljci vže nabíli, pa kljubu temu nič ne mara. Škoda, da ga ni tu pri nas v tem trenutku, njegova pest izdá za devet drugih. Korenjak je brez primere na Teharjih in v Trnovljah.“

Fantje so mu ukaje še nekoliko časa od-govarjali, toda tembolj po redkem, čem bolje so se približavali voglajničnemu mostu. Tik mostú stal je vže tedaj Turkov malin, v katerem je že vse spalo in tudi kolesa so stala zaradi sveto-anskega praznika. Nič ni motilo svetega miru, le Voglajna je vrela šumeč čez jez v globočino. Poleg mlina je stal kozolec. Janez razpostavi ondi straže, ki so se h kozolcu pritislile, menihu so pa ukazali pod kozolec skriti se, v katerem je bilo precej veliko koruznice obešene. Vse je bilo tiho kakor v grobu. Kake pol ure vže so čakali naši fantje, toda zastonj. Žive duše ni bilo videti. Vže so postajali nevoljni, posebno

pa Janez, ki se kar ni mogel znebiti misli, da jih je ogleduh morda celo prekanil, semkaj zva-bivši jih, med tem mu pa grabežljivi jastreb od-nese sladko golobico v nepristopno svoje gnezdo. Tolažila ga je pri vsem tem le nada, da grof mora preko mostú čez vodo, ktera je bila pa precej velika in deroča vsled poslednjega deževja in je prav vsled tega ni bilo mogoče nikjer pre-bresti.

„Tiho, Janez, tiho!“ vsklikne Tone, „ondi-le v gozdu slišal sem brstje pokati pod nogami.“ Fantje se potuhnejo in res stopijo kmalo na to trije možje v dolgih haljah iz gozda na mesečino. „So vže tû, sedaj pa le tiho, fantje!“

Vsak zgrabi za nož. Tone moral je z vso silo Janeza zadržavati, da se ni pre naglil z na-padom. „Ne bodi vendar nespameten, Janez,“ šepetal mu je na uho, „kaj misliš da te bodo tu čakali, ako se jim prezgodaj pokažemo. V gozd bi se nam umaknili, potem jih pa išči ondi, če moreš. Le potrpi, saj nam pridejo sami radi v pest.“

Menih to čuvši, kihne in se nekoliko po-čohlja, da koruznica okoli njega zašumi. S tem je hotel grofa še pravočasno opozoriti na nevar-nost, ki ga tu pričakuje. In res so postali tisti

trije oprezni, Tone pa zareži nad vohunom rekoč: „Lopov, ako se še jednoč ganeš, ali nas sicer izdaš, porinem ti nož do rogú v tvoje črno srce, kakor gotovo je Bog v nebesih.“

„Naprej, naprej!“ ukazuje grof svojima spremljevalcema. „Ali je vama morda srce v hlače zlezlo, da si več ne upata dalje, odkar sta čula koruznico šumeti, po kateri je veter potegnil?“

„Svetli grof,“ odvrne mu jeden spremljevalcev pohlevno, „to šumenje ni bilo od vetra, ki ga niti ni ne. Bilo je, ako sem prav slišal, šepetanje in prav nič varno se mi pri kozolcu ne zdí.“

„Če ni bil veter, je bila pa kaka mačka na mišjem lovu. Vama se pač pozna, da sta še v mladih letih za kravami potikala, čaplje lovila, in kamenje za plugom pobirala! Le nikari se ne bojta!“ doda nekoliko tiheje, kakor bi vže samega groza spreletavala, — „saj sta vendar v častiti meniški opravi; da bi bilo sedaj-le podnevi, bi vama ljudje še celo vajine beriške roke poljubljavali. No, in če nas res kaj resnobnega doleti, ali nimamo ojstrih mečev pod haljami? Toda meč bo prej ko ne v vajinih rokah to, kar bi bilo sedlo na biku! Kar sem sklenil, hočem dovršiti še nocoj, naj se tudi svet podere. Če ne

pojde z lepo, mora z grdo. Na polu pota ostajati, mi ni bila nikdar navada, razumita? Še nocoj se hočem ž njo na svojem gradu kratkočasiti!“

V takem pogovoru pride trojica vštric kozolca. Kakor razdražen lev plane Janez nad nje in zgrabi prvega z levico za zatilnik, ga dvigne kvišku, dvakrat zavrti, in tako namilijonsko strese, da so mu zobje zaklepetali. V desni zabliska pa se mu v blede mesečini ojstrò brušen nož. „S katero se hočeš še nocoj kratkočasiti? Kedo si in kam greš? Odgovarjaj, sicer te pri tej priči zabodem, črna duša!“

Grof Urh — ta je namreč bil, ki ga je Janez zgrabil, ozrè se po svojih hlapcih, kterima se pa niti za las ni bolje godilo, kakor njemu samemu. Vsacega je pestil jeden izmed fantov. Grof, to videti, Janezu kolikor mogoče mirno pravi: „Kaj nam hočete? Ali ne vidite, kedo da smo? Ali vam ne pravi naša častita samostanska obleka, da smo mirni služabniki božji, ki se vračamo iz Celja v Zajčni samostan!“

„Je-li to čas, ko so menihi na poti?“ seže mu porogljivo Janez v besedo, „sedaj ko si sove, čuki in druga mračna žival išče plena? Pravi menihi sedaj kleče po svojih izbicah in Boga prosijo, da prizanaša grešnemu svetu zarad naših

hudobij, nikdar pa se ne potikajo ob tem času po gozdih. Ako me vse ne moti, bodete vsi trije prav taki menihi, kakor je bil oni, ki smo ga danes prijeli. Marko, pripelji ptiča semkaj, da se prepričamo, ali so vsi jednega gnezda ali ne!“

Koruznica zašumi in Marko privleče vohuna na mesečino.

„Izdajalec!“ sikne grof spoznavši svojega ogleduha, drugega ni mogel reči, tako krepko ga je davila Janezova pest. Sedaj se domisli, da ima pod haljo meč in ga hoče izdreti, toda Janez ga prehití in izdrti meč na kosce zlomi, ter v mlinski jez zmeče. Večje sramote mu pač ni mogel napraviti! Z grofom vred razorožena sta bila tudi njegova beriča.

Med tem pride grof nekoliko k dušku in takoj druge strune napnè: „Roparji nesramni ste in ponočni potepuhi, ki iz hudobnega namena tu na memogredoče prežite. Zarad tega zapadli bodete vsi kazenski pravici!“ V tem slogu hotel je še dalje kazati svojo oblast, toda Janez skrčil je takoj krepkeje pest in mu sapo zaprl.

„Ako smo roparji,“ povdari ojstro Janez, „nismo roparji nedolžnosti, kakor vi, grof. Če naš namen ni bil dober, bil je vendar izvestno boljši od vašega, da smo vas tu prestregli in

če smo mi kazni vredni zaradi tega, tem bolje zapasti morali bi ji vi, ropar nedolžnosti! Toda roka pravice se vas ogiblje, ker se neče omadeževati z vami.“

„Kedo si, da tako predrzno z manoj govoriš, z manoj svojim gospodarjem,“ vsklikne grof, „jaz sem Urh, celjski grof, strah cesarjev in kraljev, grof Zagorski, ban Hrvaški in . . .“

„In sedaj naš vjetnik!“ mu ponosno Janez govorico prestriže.

„Gorjé, trikrat gorjé mu, kedor se predrzne le las na meni skriviti! Pokazati mu hočem, da nosim železne rokavice! Sedaj pa od vas zahtevam, da poveste, kedo da ste!“ sika grof, od jeze bled. „Nemudoma se mi javite, kedo ste, da se ne oskruni moja plemenita kri in knežji stan občevaje s kakim kmetskim prostakom!“

„Grof, jako hitro ste pozabili, da ste sedaj naš vjetnik! „pouči ga Janez že nekoliko pomirjen ter vtakne svoj nož zopet v nožnice. „Ko bi nas bila volja, zvežemo vas tu kakor prase in vržemo tjakaj-le v zajez. Pri moji veri, da bi vas ne varovala ne vaša plemenita kri, ne vaš knežji stan. Toda na tak način si pošteni kmetski prostaki nečejo omadeževati dobrega imena. Po-

vejte nam le namen, ki vas je vodil v tej opravi in ob tej uri semkaj!“

„Kdo se drzne z mano, grofom Urhom, tako govoriti, kedo od mene, vašega gospodarja, račun tirjati. Pač pa vam vsem jaz ukažem, da se pri tej priči domu podaste in spat greste, kakor se to poštenim ljudem spodobi, dà, pri moji največji nemilosti!“

Tako preširno besedičenje je bilo Janezu odveč. Odveže si hitro svoj zavratni robec ter zveže ž njim grofu roke na hrbtu in to tako trdno, da ste mu kar zatekali.

„Naprej čez most!“ strogo nato nad njim zagrmí, „in to le brž, sicer bo pela druga!“

„Kam-le?“ zakriči grof ves penast, da je iz gozda jek odmeval.

„Kam-le“, ponavlja porogljivo Janez, „kam le drugam, kakor v naše svinjake! Le brž naprej! Petelini vže pojo po vasi, ako se obotavljate, napravimo vam javno sramoto. Hej, kako bo iskala jutri grofica grofa po gradu, on bo pa v našem svinjaku zaprt. To bode dalo zopet govorjenja Celjanom. Ha, ha, ha!“

Kaj je bilo grofu storiti, kakor udati se sili ter iti s fanti čez most. Čem dalje je šla pot,

tem mehkeji je postajal. Prevdarjati je jel, kako bi se dalo na najlepši način fantom odkupiti in sramoti oditi. Zatoraj prične čez nekoliko časa:

„Fantje, pustite me mirno svojo pot.“

„Ta bi bila lepa,“ zasuče mu Janez govor, „da bi vas mirno svojo pot puščali, vi pa nam za to vlačite naše dekleta na svoj grad, kjer jih zapirate v grozne vaše ječe, ako se protivijo vaši pohotnosti.“

„Kakor vidim, znano vam je vse!“ nadaljuje mirno grof. „Pustite me dalje in nadariti vas hočem, kakor vas ni še nikdar nihče obdaril. Le kralji in cesarji dajó takošna darila vernim svojim slugam!“

„Tu ni govorjenja in ga ne more biti o nagradi temveč — odkupiti se vam bode treba. Odkupite se, kakor je primerno in dostojno vašemu viteškemu stanu, pa tudi naši hrabrosti in pogumnosti. Toda ne mislite, da hrepenimo po vaših večinoma po krivem pridobljenih zakladih zlatá in srebrá, ktereга hranite po cele sode in kadí v svojih kletéh, kterih se pa drži prav toliko krvi in solzá. Sami imamo dovolj zlata v brazdah naših njiv in srebra skritega po naših vinogradih, pašnikih in gozdih, največ

pa še v naši žuljavi dlani, ktero ste nocoj sami poskusili, da ni kar takó.“

„Zlatá in srebrá toraj ne marate, s čim naj se odkupim?“ vpraša grof nekoliko v zadregi. „Ha, vže vem! Tako-le bo najbolje. Nocoj ste dokazali, da ste res plemenitih misli in viteškega obnašanja,“ prilizuje se jim grof, „in na podlagi tega vas hočem vplemenititi! — Vas in ves vaš zarod in celo okolico, kolikor je spada pod Teharje, na vekov veke. V grb dam vam od svojih treh zvezd dve. Sebi sorodne vas hočem pripoznati in kot take spoštovati jaz in ves moj rod na vekov veke. Tu je moja viteška desnica, da bodem mož-beseda!“

Ta predlog je bil fantom nad vse všeč. „Živio naš grof, živio, trikrat živio! Živeli Tebarčani, živelo naše mlado plemstvo!“ zaori fantovska četvorica.

„Le ne prehitro, fantje!“ svari resnobno Marko. „Taki gospodje se znajo jako lepo in trdno zaklinjati in svojo besedo zastavljati, vrh tega, če treba tudi še svojo čast in poštenje. Le redko kedaj pa ostanejo mož-beseda. Žal, da sem se svoje dni sam kot bivši oproda le prepogostem na lastne oči o tem prepričal. Kedo nam je porok, da nam grof jutri ne pošlje

namesto vplemenitovalne pečati svojih beričev, da nas poberó in odženó.“

„Le poskusi naj!“ zapreti grofu Šimekov Tone, „takoj si pripravim kosó in skujem iz črtala sulico, potem se bode pa že pokazalo, kedo bode zmagal: kmetiči ali beriči!“

„Jutri, na svete Ane dan,“ nadaljuje jako sladko grof, „bode kakor nalašč prilika jako ugodna. Vaše starešinstvo si voli novega načelnika kardelu. Volitvi bodem prisostvoval i jaz z vso gospodo. To bode pač najugodnejša prilika, da povzdignem Teharjane med svoje plemstvo. Za povod porabim vašo pomoč v turških bojih, ktere hočemo prav kmalu na ogrski in hrvaški meji pričeti. Do volitve pa mi obljubite, da hočete molčati o nocojšnem dogodku, da se ne omadežuje moje poštenje, na čemur mi je vse ležeče. Če bi vam ne ostal mož-beseda, to je, ako vas ne vplemenitim jutri pri volitvi, me slobodno vsak izmed vas očrni in obrekuje povsod, kot največjega cigana, kar jih svet nosi in za takega smete me brez skrbi razglasiti.“

„To bodemo tudi in gorjé vam grof, ako se to zvé med narodom, ki je vže tako čuda nevoljen in godrnjá nad vami — zaradi vaših hudobij. Tedaj bi vam izvestno nič več né

pomagalo, ne vaše trdno zidovje, ne vaši oklepi, ne vitezi in ne beriči. Ne odkupilo bi vas ne vaše zlato in srebro in ne vaša mož-beseda, še manj pa vaša viteška desnica. Sedaj pa vas oprostimo.“ — Janez mu odveže roke in nadaljuje: „Zdravi hodite in ako vam smemo svetovati, naravnost domu, ter Boga prosite in angeljčka varuha, da nam ne pridete več na tak način v pest kakor nocoj. Nikakor bi vam ne mogel biti porok, da se vam vse tako srečno izide, kakor nocoj. Zapomnite si tudi, kake korenine da smo teharski fantje. Lahko noč!“

„Lahko noč!“ odzdravi grof z zatuhlim glasom, kakor bi bil trnje požiral. Nocojšnja noč ga je najmanj za deset let postarala in ga nepopisno pretresla. Kaj sličnega se mu pač še ni pripetilo, kar živi. Z zobmi škripaje hitel je proti Celju, fantje se se pa pevaje domu vračali.

III. Papežev poslanec.

Druugo jutro stalo je solnce že precej visoko na temno-modrem nebu, odkoder je obsipalo visoke odre in temne stolpe gorenje-celjskega gradu, v katerem se je vsaj na videz še vse v sladkem spanju zibalo. Solnčni žarki plesali so po pisanih steklih v dolgih in ozkih oknih, ter tu pa tam zopet odskakavali od njih, kakor bi se jim bilo gabilo v notranje prostore, tega s prokletstvom ondi trpinčenega in zatiranega človeštva obdanega gradú gledati. Po savinjski dolini je stala gosta megla, katero so solnčni žarki ravnokar dobro preganjati jeli, da se je dvigala kvišku in razhajala. Vse je bilo še tiho, le zvona mili glas slišal se je semkaj od bele cerkvice na holmu stoječe. Nad gradom krožili sta visoko v zraku dve kanji oprezovajoč, kje bi se dalo kaj primernega zajutreka dobiti med malo perjadjo. V gradu

je ura ravnokar vže šest odbila in vendar se še živa duša ne gane. Jedine straže korakajo gori in doli po širokih zidovih, da so njihovi teški koraki bobneč odmevali po gradu.

V jednej jako prostornih sób ni bilo vse tako mirno, kakor smo ravnokar trdili. Luč v leščerbi je še vedno medlela, če prav je solnce vže visoko na nebu stalo. Pri mizi je slonel grof Urh, ki smo ga imeli priliko sinoči površno spoznati. Navadnemu človeku zdel bi se bil grof Urh v tem trenutku, kakor človek, ki je na smrt obsojen. Bled, razmršen, prepadenega lica in plahih divjih oči, vdaril je s pestjo od mizo, da je kar zašklepetala na nji stoječa posoda, na kar je ves divji kvišku planil in jel po sobi gori in doli hoditi. Zdaj pa zdaj postoji, in premišljuje. „No, prokleta se mi je zavozlalo sinoči!“ mrmra sam pri sebi Urh, „toda pogum, le pogum stari dečko, ni še vse zgubljeno! Vsa zadeva je res silno zavožena, vendar jo moram zopet v pravi tir spraviti na način, ki bo meni najbolj ugaljal. Skrbi me le, kako stvar zaprečiti, da se ne raznese med ljudstvo ali celo na cesarski dvor. Poslednje bi mi bilo posebno neprijetno. Niti streha bi mi ne ostala cela na gradu, kajti poznam vas le predobro Slovence! To je čisto

poseben narod, in srečen je, kdor prav umé, dobro vladati ga. V peklo bi šli Slovenci ž njim, če bi zahteval od njih. Ni ga junaka, ki bi Slovenca prekosil, kedar se ta v resnici boja loti, kakor ga tudi ni gospodarja, trgovca in ne poljedelca, ki bi slovenskega svojega vrstnika prekosil.“

Grof nekoliko postoji, potem nadaljuje: „Obljuba dana, hm, spolniti jo bo treba in to tem lažje, ker me ne velja družega, kakor na pismo svoj pečat udariti; in to storim stokrat rajši, nego da bi se dotaknil le jednega cekina svojih zakladov. Toda gorje ti potem, gnezdo Teharsko, maščevati se hočem nad taboj, krvavo maščevati zaradi nocojšnje predrznosti tvojih preširnih fantov. Posebno si pa hočem zapomniti one štiri predrzneže, ki so me bili napadli. Prijeti vas hočem, kakor s kleščami! Vi ste mene davili, jaz vas hočem podaviti dati. Rabelj naj si oskruni roke nad vami. Kedar se bo krčilo vaše srce pod rabeljnov roko, tedaj vriskato bode moje rajske radosti, zarad zadobljenega zadoščenja na nocojšnjo sramoto in oskrunjeno viteštvo moje. Danes vas hočem vplemenititi in javno pohvaliti, ker mi tako najbolje kaže, ali prišla bo ura, ko vas bom tepel in tedaj bodo se plemenitaši spremenili v moje sužnje! Da pa to dosežem, treba

mi bo pred vsem novega načelnika na svojo stran spraviti, kar se bode pozlačeni roki brez posebne težave posrečilo. Da, da, tega si moram pred vsem pridobiti in za njim — za njim pridete pa vi štirje na vrsto, ki ste nocoj prežali na me. Da bi vas dal podaviti, kakor sem rekel, zdi se mi prelahka kazen za vas, pač pa vas hočem dati žive prikovati ob sivo skalo v najglobokejih ječah tega gradú, kamor ni pal še nikdar žarek zlatega solnca. Ondi bodete našli vže kupe človeških kosti, vse polno gnjusobne golazni. Glad naj vas potem ondi zadavi, da bodete zvedeli, kaj se pravi predrzno v moje naklepe segati. Tedaj se bode šele prav spoznalo, kake korenine sem jaz, kake pa vi! O ni še potekla poslednja kaplja Savinje pod mojim gradom!

Pa tudi tebe hočem dobiti v pest, mlada golobica moja, Pengarjeva Marjetica in makari, da se pod zemljo skriješ, zanašam se na svoje ogleduhe, katerim se ne moreš umakniti. Dobiti te moram poprej, nego prideš kateremu-koli drugemu v pest, ravnokar se razcvetajoča rožica duhteča. Osoda ti je sicer ugodna, meni pa povsem protivna, toda premagati jo hočem, naj velja kar hoče.“

Grof obstoji pri oknu in gleda meglo iz doline dvigajočo se. Kaj lep je bil razgled iz tega gradú tjekaj doli na starodavno Celje, kjer je v župni cerkvi sv. Danijela veliki zvon vabil vernike k jutrajšnji službi božji. Toda naš grof se za veličastni glas zvonú niti zmenil ni. Zopet začne trdo stopaje gori in doli hoditi, vsled česar se je grofica Katarina v spalnici pod grofovo sobo stoječi zbudila, takoj vstala in prišla gledat, kaj-li grof danes tako zgodaj rogovili. V sobo stopivši se grofica na ves glas zasmehja in dolgo časa samega smehu niti besedice ne more spregovoriti.

„No ali se vam je nocoj pamet zmešala, Katinka, le pazite, da se ne zadušite vsled smeha“, pravi grof nekoliko razdražen in dalje skozi okno gleda. Ko pa smehu le ni konca ne kraja, se mora vendarle od okna obrniti in — hočeš, nočeš — mora se sam smejati: „Z vami, grofica, danes menda res ne bo mogoče resnobne besede govoriti, ali je morda mesec mlaj vzrok tej veselosti, častita grofica, da se vam meša?“

„Menda se je vam čez noč zmešalo, moj resnobni grof, ha, ha, ha!“

„Kako to mislite?“

„No, kako le, ali morda mislite iti za „kozla“ v samostan, da ste si dali za poskušnjo vže obleko napraviti, ali pa ste kam v šeme namenjeni, žal, da je predpust še tako daleč, ha, ha, ha!“

Sedaj šele grof spozna, da je bil pozabil preobleči se. V očeh se mu zabliska. „Kaj tebi mari, kar nameravam! Jaz delam po svoji glavi in ta glava zapoveduje tudi tebi. Zaradi tega ti űkažem, strogo ukažem, da se mi takoj izgubiš izpred oči! Sploh nimam rad, da me nadleguješ, kedar te nikdo ne kliče, zapomni si to!“

Grofica obmolkne, se prikloni in odide. Grof pa nadaljuje: „Kakor da bi me vrag jahal danes! Vse mi spodleti, česar se poprimem. Suho zlato, če bi ga danes vzel v roke, spremenilo bi se mi v črno oglje, če ne še v kaj drugega in pri moji veri, če današnji dan še ni od Boga preklet, prekleti ga hočem jaz, ako se mi do večera ne presuče.“ Grof si raztrga haljo raz teló, ter se vrže leno na umetno rezljani in bogato sè zlatom okovani naslonjač. Spanec ga zmaga in nekoliko zadremlje. Ni še dobro pol ure počival, kar ga zdrami čuvarjev rog na stolpu. Trikrat je zatrobil, kar je znamenje, da imamo ptujega gosta pod streho. Grof plane kvišku, si zmane oči in poravna obleko, sam pri

sebi mrmrajoč: „Izvestno so že zopet kaki „lačn-pergarji“ tukaj. Človek res nima miru ne po dnevi ne ponoči.“ Komaj se je nekoliko vredil, stopi sluga v sobo in napove papeževega poslanca.

„Papežev poslanec!“ začudi se grof, „kaj pa ta hoče? Dosedaj dohajali so mi le cesarjevi in kraljevi poslanci v grad, danes javi se mi celo papežev poslanec. Hm, hm, vže vem, kaj da je, naj le pride!“

Sluga hoče oditi.

„Ali ima poslanec orožje pri sebi?“

„Ima ga, svitli grof, in konja arabca.“

„Poberite mu orožje, in če bi se obotavljal, mu kratko odgovori, da drugače k meni ni pristopa. Konja spravite v konjak, mostove potegnite kvišku in brez mojega dovoljenja ne sme nikdo več v grad in ne venkaj. Si me li razumel?“

Sluga prikima, prikloni se in odide. Grof se zopet vsede in napovedanega poslanca pričakuje. Znano mu je bilo, da se je v tem času cesar Miroslav IV. v Rimu mudil in ta ga je morda pri papežu zatožil. Brž ko ne bode poslanec zarad tega tu. V tem trenutku odpro se zopet duri, sluga vstopi in ondi obstoji, za njim pa pride poslanec.

„Hvaljen bodi Jezus Krist na vekov veke!“ pozdravi došli dostojanstvenik grofa, ter nadaljuje: „Hvaljeno in slavljeno bodi Gospodovo ime od solnčnega izhoda do zahoda. Mir in pokoj, čast in poštenje vsem vernim na zemlji, ki so čistega srca in dobrih misli!“

„Ne čenčaj mi predolgo!“ zareži grof nad njim za protipozdrav ter nadaljuje: „Prav nič se mi ne ljubi danes pridig in litanij poslušati, ker imam zato nalašč duhovnika v gradu najetege. Znebi se svojega sporočila in čakaj na odgovor.“

Na tak nepričakovan surov protipozdrav papežev poslanec obmolkne, seže v žep svoje široke obleke, izvleče veliko pismo s črnim papeževim pečatom zapečateno in pravi: „Ste li vi Urh, celjski grof, kteremu je to pismo pisano?“

„Ako bi te hotel prepričati, da sem jaz res grof Urh, moral bi te dati obesiti na oni-le stolp, da se prepričaš, kako so moji sluge navajeni vbogati svojega gospodarja. Če je toraj pismo namenjeno grofu Urhu Celjskemu, daj ga sem, da vidim, kaj hoče rimski papež od mene!“ Pri teh besedah seže Urh po pismo, katero hoče poslancu iz rok iztrgati.

„Stojte grof!“ pravi poslanec proti durim umaknivši se. „Prej ne dobite pisma v roke, dokler mi ne povrnete orožja in konja, ki sta se meni na vaše povelje odvzela in šele doli pri velikih vratih vam smem izročiti pismo, tako se glasi dano naročilo sv. očeta v Rimu. Ko bi bil vedel, da ste danes tako slabe volje, bi bil izvestno še nekaj dni počakal, in šele potem stopil pred vas.“

„Ha, ha, ha,“ zakrohotá se grof. „Tako ošabno se vže dolgo ni nihče drznil z manoj govoriti.“ To izpregovorivši grof trikrat za svileno vrvico potegne, da spodaj zvonec zapoje.

„Za Boga, kaj nameravate,“ povpraša ga papežev poslanec vznemirjen.

„Nič družega, kakor pismo ti bom dal po sili vzeti, pismo, ki je namenjeno meni, grofu Urhu, in katero se braniš izročiti mi. Mari li misliš, da se bodem jaz pretepal s taboj zanj? O kaj še, za ta posel imam druge ljudi v gradu.“

Poslanec vidoč, da je najbolje brez ugovora vdati se, ako se hoče večjim zaprekam ogniti, izroči grofu pismo in ga prosi, naj ga sedaj pusti mirno dalje, ker mu zaradi odgovora ni bilo ničesa naročeno. V tem trenutku stopi četvorica oboroženih beričev.

„Kaj še!“ zakrohota se divji grof, „mari li misliš, da sem zastonj klical svoje ljudi. Primate mi tega,“ obrne se nato k biričem, „in dobro mi ga čuvajte do večera. Ko se zmrači, odvedite mi ga v Bežigrad!“

Vse prošnje in rotnje poslančeveo bilo je zastonj. Ni mu pomagala trditev, da je postopal le kot verni sluga svojega gospoda. Grofovo srce je bilo trdo kot kamen. Beriči planejo nad poslanca, ga zvežejo, kakor najhujšega razbojnika ter ga odvedó, grof Urh se pa porogljivo krohota. „O Bog, Tvoja sveta volja naj se zgodi!“ zdihne poslanec in z beriči odide.

Grof prične sedaj pismo ogledavati. Nič kaj posebno ga ni veselilo. Ogleduje si pečat, prebira naslov ter pretehtava pismo, kakor bi se mu pretežko zdelo. Konečno pa ga le radovednost premaga in grof pismo odpečati in ga jame odvijati iz raznoterih zavitkov. Bilo je trikrat zavito. Konečno ima pisanje samo pred saboj in — zatrepeče. — Krčevito ga drži v rokah in oči se mu izbuhlé izpod košatih obrvi. Grof bere in bere ter smrtnobled postane. Pismo, ki je grofa tako v srcé zadelo bilo je izobčilno pismo. Papež je grofa zarad njegovih hudobij, krivic, nesramnosti, nekrščanskega pohujšljivega

življenja, nepokorščine proti cerkvi in neposlušnosti proti njegovemu cesarju Miroslavu IV. preklel in iz katoliške cerkve izobčil.

Grozno je dirnula ta novica iz Rima grofa Urha in tresel se je, kakor trepetlika na vetru, in kleti je jel, da se je nakrižem ogenj delal. Svilnata vrstica od zvonca mu pride nekako ponevedoma v roke in grof potegne za njo. Takoj nato stopi nekdo jako ponižno v sobo. Bil je ogleduh, ki smo ga sinoči pri Pengarju videli. Mislil je, da ga je grof zaradi sinočnega dogodka na odgovor poklical. Ta pa ga debelo pogleda, kakor bi ga ne poznal. Toda to traja le jeden sam trenutek, kajti takoj nato jame ga zmerjati in ga obkladati z najgršimi prijimki. Iz službe ga hoče spokati in za nameček tudi v ječo vreči zaradi njegove sinočne nerodnosti. Očital mu je, koliko da ga na leto stane, da je najbolje plačani ogleduh, kateri povrh določene stalne plače vleče za vsako količkaj vredno žrtev še posebna darila. „Še jedenkrat,“ pravi grof, „se hočem poslužiti tvoje zvitosti, ktera te je sinoči popolnoma na cedilu pustila. Bodi prepričan, da te bodem ali posebno dobro nagradil, ali pa jako občutljivo kaznoval, kakor si bodeš zaslužil. Prvo je, da mi poizveš danes pri volitvi teharskega

načelnika, kedo so bili naši sinočni tolovaji, drugič si pa izumi kak pameten način, kako Pengarjevo dekle v grad dobiti. Ne želim si je tolikanj sebi na ljubo, saj vendar že osivujem, kakor mlademu kraljeviču ogrskemu, Ladislavu, da bo imel tu pa tam kako kratkočasno uro pri njej, ker se v resnici bojim, da se mu sicer življenje v gradu pristudi. Na lovu in pri igrah človek vendar ne more vedno biti. Mlada kri potrebuje vsak dan druge zabave, da ne otrpne. Prav veliko imam nade, da se mi posreči kraljeviča cesarju popolnoma odtujiti, kar bi bil neizmerni dobiček za nas gledé na razširjenje in vtrditev našega vpliva na Ogrskem v državnem oziru. Potem bi bilo pač lahko, cesarjevega gospodstva znebiti se in samostojen postati in iz grofa preleviti se v kneza. Za ostale sozarotnike mi ni mari. Ko bi cesar le pomislil, kolikrat sem ga že rešil iz raznih zapletov in neprilik. Kolikrat napolnil sem mu prazno stoječe blagajnice, in vendar me neče povzdigniti med kneze in mi podariti samostojnosti. Prav zarad tega sem se tudi tolikrat pregrešil proti njemu!"

Ogleduh vidoč, da ga grof še ni popolnoma zavrgel, se zravná, in pravi: „Kraljem in cesarjem sem gledal vže na dno srca, ter zvedel za naj-

tajnejše skrivnosti, ki so jih kovali proti svitlemu grofu. Vsako nakano proti vam skovano zasledil sem pravočasno, in zato me pač prav nič ne skrbi, okorne Teharčane na limanice vjeti.“ Hotel je v tem slogu še nadalje naštevati dokaze svoje zmožnosti, toda grof mahne z roko, in to je bilo znamenje, da je ogleduh milostno odpuščen, in odšel je.

IV. Volitev načelnika.

Hantje, ki so sinoči grofa Urha na ponočnem dekliškem lovu pri Turkovem mlinu tako srečno obstregli, so se takoj nato k Pengarju vrnili, kjer jih je gospodar teškega srcá pričakoval. Mlinarjev Janez raztolmačil mu je ves dogodek od konca do kraja in končal rekoč: „Ako ostane grof možbeseda in nam prinese jutri vplemenitovalno pismo, moramo o dogodku molčati do smrti. Toda jako malo mu zaupam, ker ga poznam, da je zvit kakor lisjak in si bo izvestno od dveh zli manjše volil. Hudo bi se mu godilo, če izvé narod za njegove nakane. Zatoraj molčimo, dokler volitev ne mine. Sedaj pa lahko noč, oče! Ne zamerite, da smo vas tako dolgo zadržavali. Lahko noč Marjetica, sladko spavaj! Jutri se zopet vidiva, ako Bog da. Lahko noč!“

„Lahko noč,“ odslovi jim Pengar, Marjetica jim pa do vrat posveti. Fantje odidejo. Prišedši pod vaško lipo, se vže hočejo raziti, kar pravi Šimekov Tone: „Veste kaj fantje, spat hoditi vže ni več vredno, saj se že skoraj svita. Pojdimo rajši k Sv. Ani jutranjico zvonit. Te sramote vendar ne bomo trpeli, da bi kje drugje poprej dan zvonilo, kakor na Teharjih.“

Fantje so bili s predlogom zadovoljni in so jo vkrenili proti Sv. Ani. Jutranja hladna sapa jela je pihljati, ob Voglajni in po bližnjih travnikih nastopala je megla. Po vasi je še vse spalo. Iz velikih lin svetoanskega zvonika se posveti in kmalo nato se oglasi mali zvon, s katerim se čez nekaj časa srednji vbere in naposled z obema veliki vjame. Milo je bilo slišati lepo vbrane zvonove, razlegajoče se po tihi v sladkem spanju počivajoči okolici tako milo, da bi se bilo omečilo najtrše srce. Šestkrat so fantje prenehali in vsakokrat zopet drugače začeli. Po končani jutranjici nabijejo topiče in jih na vseh štirih straneh ob cerkvi nastavijo in zapalijo, ljudi budeč in opominjajoč jih, da se proslava sv. Ane pričenja. Preden se razidejo vsak svojo pot, obljubijo si, pri volitvi zopet sniti se. Mlinarjev in Šimekov šla sta še nekoliko pota molčé po

ozki semintje s koreninami prepreženi stezi skupaj. Vsak je imel polno glavo mislij. Naposled Tone prvi spregovori rekoč:

„Kaj si misliš sedajle, Janez?“

„Odkritosrčno rečeno, ti povem, da iz sinočne komedije ne bo nič dobrega za nas. Silno se bojim za Marjetico. Grofa poznam in zato vem, da ne bo odjenjal. Kar si v glavo vbije, je kakor bi bilo z žebljem pribito. In če nas tudi res med plemiče povzdigne, ter nam s tem jezike zaveže gledé na sinočnji dogodek, ne bo miroval, dokler nas četvorice, kot provzročitelje sinočnih sitnosti po svojih vohunih ne izvoha in se ne maščuje nad nami. Ni mi za svojo osebo, pač pa za Marjetico in za vas druge, ki ste se zarad mene žrtovali. Kaj bi storil, če mi grof Marjetico vgrabi, sam ne vem.“

„Prazen strah, nič kot prazen strah,“ tolaži ga Tone, „grof Urh kaj takega ne bode storil, ker se bo bal še jednoč nam v klešče priti. Take in enake misli izbij si le kar iz glave! Meni kvasi vse kaj drugega po glavi — namreč današnja volitev. Ves čas mislim, koga-li bo ta čast doletela. Ker sva sama, hočem ti nekaj razodeti, kar sem o tej zadevi iz verjetnega vira pozvedel. Pravila mi je sosédova dekla. Če tudi na babje

besede sploh niti vinarja ne dam, se mi v današnjih razmerah vendarle vsaj pomislika vredne zdé. Prav sinoči zaupala mi je dekla, ko sva se na našem travniku slučajno srečala, da je od Hrastinšekovega hlapca čula, kakó so Hrastinšekov oče doma Hrastinšici pripovedovali o govorici, ki je nastala v poslednji starešinski skupščini, da bi sedaj pač ne bilo z lepa dostojnejega načelnika najti, kakor bi bil ti. Hlapec, saj ga poznaš pokveko Martina, je prav tedaj, ko so oče to pripovedovali, pod odprtim oknom treske delal in vse slišal. Celó na perišču, dejala je, da je vsled tega vže govorica nastala.

„Glej Tone, od nekđaj vže hrepenel sem po tem dostojanstvu in videl sem se že v duhu z bojno čeljado na glavi, s svitlim oklepom in ojstrim mečem na čelu naše čete. Sanjalo se mi je vedno le o bojih in zmagah in o velikanski slavi. Od danes je to vse drugače. Kar se mi je včeraj zdelo še največja sreča, smatral bi danes za največjo nesrečo in kar mi je včeraj srce ogrevalo, mrzi mi danes od sile.“

„Razumem te popolnoma, toda kaj hočeš, saj se ne smeš ubraniti, ako bodeš v to odbran in izvoljen. Kdo ve, če bi te ne smatrali za plašljivca.“

Tako razgovarjajoč prideta na križempot, kjer se prijateljski razideta.

V vasi je bilo že ob zgodnjem jutru jako živahno in živahnost je prihajala tem večja, čem višje se je dvigalo solnce.

Pri Pengarjevih je bil kakor vselej tudi danes gospodar prvi kvišku. Najprvo, kar je storil vsako jutro, ko je duri odprl, je bilo, da se je ogledal po vremenu, na kar je šel družino buditi in tu je bil prvi na vrsti hlapec, ktereга je oče Pengar prav po domače oštel, da tako dolgo spi, da mu solnce na posteljo prisveti, na kar se le-ta res kmalo ves kuštrast in rudečih oči na svitlo prikaže. Polagoma se vse oživi, po celem pohištvu prične se novo gibanje, kakor v panji, kedar posije nanj solnce prav toplo prvič s svojimi žarki.

Marjetica je bila za očetom navadno vedno prva kvišku. Danes se je pa nekoliko zakasnila. Brzih nog hiti iz spalnice v kuhinjo, kjer vzame škač v roke in hajdi k vodnjaku. Ondi spuščča polagoma vedro v globočino in premišljuje sladke sanje, v katerih se ji je še pred malo časom ljubezni polna duša zibala. V tem trenutku sliši za saboj med vrbičevjem šumeti in groza jo strese, kajti nehoté stopi ji v duhu grof Urh sè svojimi ogleduhi pred oči. Prestrašena spusti vedrice

v vodo, da je na vse kraje plusknila in hoče zbežati, toda vže je bilo prepozno. Dvoje krepkih rok zgrabi jo od zad in krepko nase stisne. Plaha Marjetica nehoté zakriči, ter se skuša domnevane mu Urhu iz rok izviti. Družina prihiti na krik od vseh strani skupaj pomagat, toda vsakdo vže pri prvem pogledu obstoji in se samega smehu za trebuh drži. Mlinarjev Janez držal je Marjetico v kleščah! Ljubezen spremljala ga je od Sv. Ane doli in mesto da bi bil šel naravnost domu, zapeljala ga je k Pengarju, kjer je našel Marjetico pri vodnjaku. Nenavadno zgodnji prihod zbudil je Marjetično pozornost da ga vznemirjena vpraša:

„Kako pa, da si danes vže na vse zgodaj tu? Komaj da je odzvonilo dan in danica tudi še na nebu sveti. Izvestno se ti je kaj prav neljubega sanjalo?“

„Ali ti morda ni ljubo, srček moj, da se vže na vse zgodaj zopet vidiva?“

„Ne govori tako otročje; tega vendar nisem nikdar trdila, le mislila sem si, da si morda kaj neprijetnega doživel, kar ti ne dá mirno spati.“

„Vganila si nekoliko. Res se bojim, da se nama vtegne kaj pripetiti, kar bi naju morda za večno razdružilo,“ odgovori klaverno Janez.

„Razdružiti, za pet ran božjih, grozna beseda! Povej, česa se bojiš. Nihče me ne more več od tebe ločiti in naj bodo med nama tudi hribje in doline, v duhu in srcu hočeva vedno združena ostati in vse moje misli, moje želje bodo vedno le pri tebi in molitvice moje dvigale se bodo k Bogu v nebesa, da naji ne zapusti, kajti kaj mi je svet brez tebe?“

Marjetica ga tako milo, tako zvesto in tako odkritosrčno pogleda, da Janeza v srce zadene. Le-ta jo strastno objame in nase pritisne. „Marjetica, mleko bode treba v Celje nesti. Če se sama bojiš, naj gre Janez s taboj, da se ti ne primeri kaka nesreča,“ ukazuje v tem trenutku na pragu stoječi gospodar oče Pengar, ki je vže zopet srečni par v jednom najlepših trenutij mlade večno nove ljubezni zasačil.

Sramežljivo izvije se Marjetica Janezu iz rok, nakar ji ta potegne vedrice iz vodnjaka, naliže škaf in ji ga zadene na glavo, s katerim Marjetica urno odide. Janez jo vbere polagoma proti Celju, Marjetica se je pa med tem praznično oblekla in se nemudoma z mlekom na pot podala. Kmalo ga je došla. Na glavi je imela bel škaf okovan s širokimi svitlimi bakrenimi obroči, v škafu pa vse polno posode z mlekom. Na srebrnem pasu

visel ji je ličen nožič. Za vrat si je dejala rudečo svilnato ruto, katero ji je svoje dni ranjki brat iz Laškega prinesel, ko je grofa Miroslava tjekaj spremljal. Izza robca duhtel ji je rožmarinov vršič. Pod svilnato ruto v nedriji skrito nosila je blagoslovljeno zlato svetinjico, katero ji je svoje dni ranjki brat iz Rima prinesel.

„Jeli, da sem bila pridna,“ pravi Marjetica z zvonkim glasom, ko ga doide, „nisem te hotela predolgo samega pustiti, zato pa sem tudi bolj površno opravljena. Toda kaj vidim? Še vedno povešaš glavo! Kakó pa si bil včeraj dobre volje in veselega srca! Celo noč se mi je le o tebi sanjalo. Kaj si mi pravil poprej pri vodnjaku o razdružitvi? Prosim te, razloži mi sedaj-le tisto natančneje! Nisem te umela popolnoma.“

Janez ji raztolmači, kar je pred kratkim od Toneta zvedel gledé na bližajočo se volitev, kjer ga vtegne čast zadeti, da ga izvolijo za načelnika, ter jo opozori na velike nevarnosti, ki so temu dostojanstvu vedno za petami: „Ne bojim se boja, saj sem si ga vendar vedno tako goreče želel, pač pa se tresem pred grofom, ki nam kuha tajno maščevanje, kajti ne bo nam prizanesel! Gorjé mi, če izvé, da sem bil jaz kot kolovodja pri mlinu, ko smo ga napadli. Vidiš,

ljubica moja, to je, kar mi teži srce, kakor mlinski kamen.“

„No, veš kaj, Janez, tako bojzljivega te pa res nisem mislila,“ pravi Marjetica pol šaljivo, pol resnobno. „Vedi toraj! Če se ti res kaj pripeti, česar se tako bojiš, razviti hočem jaz tvojo zastavo in teharske fante okoli nje zbrati; ž njimi napadem grofa, kjer se mi bo prilika ponudila in prepričana sem, da bode vsak rad za tvoje oslobojenje kri prelil!“

„Marjetica, junaški govoriš, primaruha, da si tako pogumne bi ne bil mislil,“ pravi Janez. „Odslej nadalje hočem tudi jaz opustiti vse pomisljike in pregnati muhe, ki so me do sedaj zaradi tebe tako trpinčile, kaj bi bilo namreč s taboj, če bi moral jaz v boj. Sama si mi pokazala najboljšo pot, po kateri mi je hoditi in bojevati se hočem, kakor se bori lev za svoje mladiče!“

V Sovodni je polovica pota med Celjem in Teharji. Ondi srečala sta naša popotnika zane-marjenega berača z divje zaraščenim obrazom, zavitega v razcapano obleko. Opiral se je na grčavo gorjačo. Kakih šest korakov pred njima se jima vže umakne na stran, kjer ju ob potu pričakuje. Ponižno potegne klobuk raz glave ter

ju poprosi božjega darú, roke z velikim molkom proti njima stegujoč. Janez seže v žep ter mu vrže nekaj drobiža v klobuk rekoč: „Na, pa móli za duše v vicah in za najino srečo!“ Ob tej priliki se mu je dozdelo, da je beračev molek prav močno onemu podoben, ki ga je sinoči videl pri laži-menihu za pasom. Beli koščeni križec, debele jagode precej gosto nabrane so bile res skoraj da za las take, kakor sinočnje. Še jednoč ozre se Janez za beračem in zdelo se mu je, kakor da bi jima bil le-tá z debelo gorjačo pretfl. Kaj, ko bi bila sinočnji menih in današnji berač jedna ter ista oseba, misli si Janez, Marjetici pa ničesa ne omeni, da bi je ne vznemiril. Pač pa je zatrdno sklenil, na berača skrbno paziti, ko bi mu morda v teku dneva še jedenkrat prišel pred oči.

V Celji je Marjetica hitro raznosila mleko po hišah, in preden je bilo prvo opravilo končano, bila sta naša prijatelja vže zopet na Teharjih, kamor je med tem čedalje več ljudi na božjo pot prihajalo. Kjer so božjepotniki, ondi se tudi beračev ne manjka in tudi na Teharjih jih je bilo v ozbilji. Sedeli in stali so v dolgej vrsti ob potu po celem hribu in prosili božjih darov. Podpirali so pri tem svoje prošnje na jako očividni

način: Tu je jeden kazal grdo rano, da se je človeku studilo memogredočemu; ondi je imel drugi od božjasti zvite ude, tretji je položil preko ceste svoje berglje, da bi božjepotnike tembolje nase opozoril. Pod lipo v senci ležal je nekdo na vozičku vže skoraj na pol mrtev, ki je pa vendar še jako pohlepno stegoval suhe roke po zemeljskem blagu. Nedaleč od tega čepela je stara baba poleg svoje košare in prebirala jako pridno jagode zamazanega lesenega molka. Ona in njena soseda kričali ste, kar ste le mogli, vsaka je hotela glasneja biti, da bi več darov dobila. Nekoliko od teh dveh videti je bilo slepega starčeka, ki ga je hčer njegova za palico vodila in darov nabirala.

Janez je nalašč večkrat pregledal doigo vrsto prosjakov, če ne bi našel onega razmršenca od danes zjutraj, toda ves trud je bil zastonj. Vidoč da ni nič, poda se domu. Družina ga je že željno pričakovala. Janez pogleda po pohištvu, če se ni ponoči kje kaka nerodnost zgodila, pohvali to in graja ono, kakor se vrlemu gospodarju spodobi. Konečno družini ukaže, da naj gre k velikemu opravilu v cerkev, ter določi le jednega izmed vseh za varuha doma, kteremu naroči na pohištvo in živino skrbno paziti in vse dobro

zaprto imeti zaradi raznovrstnega ptujega svetá, kterega se danes vse tare po vasi; nikomur se namreč ne dá v notranjost pogledati, kakošnega duha je. Ko je vse to določil, podal se je za nekoliko časa k počitku. Bil je na vso moč utrujen. Dolgo mu ni bilo mogoče zaspati in ko se mu končno posreči, mučijo ga neprijetne sanje. Janez je kmalu zopet kvišku, obleče se in gre v farno cerkev tolažbe iskat. Vže dolgo ali pa še nikdar ni tako pobožno molil, kakor danes. Dolgo je klečal pred velikim altarjem in se priporočal varstvu Vsegamogočnega. Konečno vstane, se prekriža in gre venkaj. Niti Marjetice ni v cerkvi pogledal, če prav je šel memo klopi, kjer je ona svojo pobožnost opravljala. Iz farne cerkve poda se Janez k Sv. Ani, kjer so se fantje dogovorili, da se snidejo. Tu je bilo še več ljudstva kakor doli v vasi, tudi iz Celja dospelo je mnogo božjepotnikov semkaj. Razne družbe razprostrle so se po zeleni travi posedši, gizdalinsko opravljene gospodiči so se klanjali našopirjenim Celjankam, kakor bi bili ob pamet. Kako so se od teh razločevali priprosti Šentjurci, ki so ne daleč od Celjanov svojim izvoljenim lepotarili. Res da niso znali gospodski sladko govoriti in ne neslanosti kvasiti, toda obnašali so se modro in moško.

Marsikak Janez sprehajal se je s svojo Micko med obiloštevilimi kramarji, kjer sta si ogledavala razno blago, poželjivim očem na ogled razpostavljeno. Mladina, ne še popolnoma dorasla potikala se je najrajši okoli medičarjev. Pod lipama zbrali so se večinoma domačini; ondi je imela tudi Martinaška svoje ognjišče, kjer se je neprestano vrtila, kakor bi bila na škripcih. Sedaj je segla semkaj, sedaj tjekaj, kmalo zopet ondi kako reč pokrila. Marjetica ji je po svoji moči vrlo pomagala, in če prav je stal Janez poleg nje, vendar ni ne juhe zasolila, ne pečenke zasmodila. Dvakrat vže ga je nagovorila, pa še niti jednega odgovora ni spravila iz njega. Silno zamišljen gledal je v vrelo juho, kako je gnala valove v velikem loncu. „Janez!“ nagovori ga Marjetica vže tretjič, — „ali danes res nič ne slišiš. Ali sem te morda razžalila, da mi niti odgovora ne daš!“

„Godi se mi, kakor vjetniku, ki svoje ob-sodbe čaka!“

„Kaj pa vže zopet blodiš? Moj Bog, kaj pa naj storim, da ti preženem muhe, ki ti po glavi rojijo. Ako ni družega vzroka, kakor ta, ki si mi ga zjutraj na poti razodel, bi moral pač vesel biti, da ti je ta čast določena!“

V tem trenutku prišepa tisti berač k ognjišči, ktereга sta naša znanca zjutraj pri Sovodni srečala, in ponižno poprosi Marjetico, naj mu dá kaj vbogajme, ker je silno lačen. Tri dni baje že ni imel tople žlice v želodci. Janez ga ojstro pogleda in berač pobesi oči. To je bilo zadosti in je Janeza popolnoma prepričalo, da današnji berač ni nihče drugi, kakor sinočnji ogleduh v semeniški halji. Jeza ga zgrabi, da prebledí. Vže ga je hotel zgrabiti, kar pride Šimekov Tone z drugimi fanti.

„Dobro došli, da ste mi zdravi in dobre volje!“ Janez došle fante pozdravi.

„Saj sem vam pravil, da ga tukaj izvestno najdemo,“ vsklikne Tone in seže Janezu v roko. „Zdravo, Janez! Marjetica, ti nam pa bokal vina prinesi in pa kopuna nam nareži, saj brez tega tako ni življenja. Fantje, vsedimo se!“

Fantje se posedejo okoli mize, ondi stoječe, Marjetica jim pa vrč za vrčem sladkega vina donaša. Pesem za pesmijo, zdravijca za zdravijco jela se je vrstiti. Berač, na kraju mize sedeč povživa svojo juho, kakor da bi ga fantovsko veseličenje prav nič ne brigalo. Ko je pojedel, podpre si glavo z roko ter se potuhne, kakor da bi dremal, pri vsem tem je pa jako pazil na

vsak dihlej, ki se je temu ali onemu fanti dvignil iz prsi. Še manj ušla mu je kaka beseda. Janez je Tonetu vse povedal, kar se mu je o beraču dozdevalo, nakar Tone, kakor zanalašč bolj na glas reče: „Kaj ne Janez, to je bila sinoči lepa komedija pri mlinu!“ Berač to čuvši, počasi glavo dvigne in se dela, kakor bi se bil še le zdramil, vstane in hoče oditi ali v tem trenutku zgrabi ga pa vže od zad krepka Janezova roka. Berač se nerodno obrne in — brada mu odpade. Janez ga zasuče proti solncu in vsklikne: „Da, da, nisem se motil, si vže pravi! Ali si vže pozabil, kaj sem ti sinoči svetoval, da se namreč varuj naših pesti, če ti je zdrava koža ljuba!“ Kdo vé, kaj bi bili fantje z beračem-ogleduhom naredili, ko bi se ne bil v tem trenutku iz vasi rog zaslišal v znamenje, da se bo volitev načelnika pričela. „Kaj hočemo sedaj ž njim? Pusti ga Janez, naj gre svojo pot, ne onesnaži si svojih rok ž njim, požurimo se rajši, da pridemo ob pravem času k volitvi.

„Oho, tega ptiča ne spustim več iz rok!“ zasmaja se Janez in odžene berača v bližnji svinjak, kjer ga k pujskom zapre.

Rog na vasi se čuje vedno glasneje, trobente zapojó in grofov glasonoša napoveduje zbranim

pričetek volitve. Fantje zgrabijo vsak za svoj klobuk in beže v vas, kakor brzi jeleni, kedar hité proti hladnemu studencu. Čez malo časa vže so v vasi. Za njimi odšli ste Martinaška in Marjetica k Pengarju. Na vzvišenem mestu na vasi stal je grofov bogato opravljeni šotor, kraljevemu prestolu podoben. Na njem je bil napravljen grofov grb: tri zlate zvezde v modrem polju. Pred šotorom stala sta dva orjaka-viteza v sivojeklenih oklepih. Na desni strani šotora so bili napravljeni sedeži za celjsko gospodo, viteze in ptuje goste, na levi pa za teharskega župana in njegovo starešinstvo. Pred sedeži je bil precej velik prazen prostor ograjen, da se ljudstvo ni moglo uprav do šotora gnjesti, kajti ljudi je bilo čedalje več in šum tudi od ure do ure večji.

Glasonoša stopi pred grofov šotor in trikrat zatrobi na bogato z zlatom in srebrom okovani bivolov rog. Vse vtihne in pričakuje, kaj da bo. Glasonoša obesi rog čez ramo, seže v oprsник, izvleče pismo, si odkašlja ter začne brati:

„Možje, Teharčani in okoličani! Pozvani ste semkaj, da si izvolite novega načelnika svojega. Volilo ga bode vaše častito starešinstvo ob načelništvu vrlega župana vašega. Kogarkoli volitev

zadene, in bodi dotični vaš prijatelj ali sovražnik, vsak izmed vas mora ga poslušati in povelja njegova strogo izpolnjevati, kolikor se namreč tičejo z mirom v deželi in poveljništvom v boji. Tako vam naroča Urh, grof celjski, ortenburški, knez zagorski, ban hrvaški, slavonski in dalmatinski itd. itd.“

Glasonoša zopet trikrat zatrobi in odstopi. Župan in ž njim sedem teharskih starešin se podajo v šotor za volitev prirejen in se vsedejo. Župan razdeli črne tablice s pisali. Vsak navzočih zapiše ime tistega, ki ga hoče izvoliti ter položi tablico v skrinjico temu namenjeno. Skrinjico nato nesó grofu, ki jo odpre, tablico za tablico iz nje vzame, jo prebere in na stran položi. Na vseh tablicah stalo je jedno in tisto ime in vsled tega položil je grof vse tablice na jeden kupec. Vse je bilo tiho, kakor v grobu. Glasonoša zopet nastopi in zatrobi. Sedaj se dvigne grof in pravi: „Častito starešinstvo je izvolilo enoglasno za novega načelnika Mlinarjevega Janeza!

„Slava, slava mu!“ vikalo je zbrano ljudstvo in tisoč in tisoč mož vihtelo je klobuke po zraku. Klicev radosti in veselja ni bilo ne konca ne kraja. Glasonoša v novič zatrobi, da naj tiho bodo. Grof nadaljuje: „Mlinarjev Janez stopi naj

semkaj, da ga spoznam in mi priseže zvestobo in pokorščino!“ Zopet nastane med narodom šum in vrišč, vse se gnjete proti grofovemu šotoru, kjer naj bi se Janez pokazal. V trenutku rije se, na čelu jim Šimekov Tone, kopica teharskih fantov z Janezom v sredi pred grofov šotor in živa ulica se dela pred njo proti šotoru. Janez se ponosno ozira na vse strani, kakor bi iskal koga sebi jednacega. Ni ga bilo videti nikogar, da celó podobnega mu ne. Pogum na visokem čelu, hrabrost na lepo zakrivljenem nosu, predrznost v sokolovem pogledu in jakost v ponosnem pokretu, so bile lastnosti, ki so ga izmed vseh drugih odlikovale. Janez preskoči ograjo in hiti po stopnicah do grofovega šotora, kjer se spodobno toda moško prikloni, kakor se to junaku spodobi. Grof mu odzdravi, vstane in novega načelnika narodu predstavi. Slava in živioklicev zopet ni bilo konca ne kraja. Grof potegne svoj meč iz nožnic in s plošnato klino Janeza trikrat po plečih udari rekoč: „Bolje ti je biti vitezem, kakor služabnikom! Od sedaj si mi jednakoroden, ker si postal načelnik teharskemu kardelu, katero je najpogumneje in najčvrsteje v celi vojski. Vodi ga vedno k zmagi in bodi mu sam izgled hrabrosti in junaštva. Diči naj te pred vsem drugim

pogumnost, da raji slavno pogineš, kakor bi se sramotno umikal. V tem oziru prisezi mi sedaj trdno vernost, poslušnost in udanost ter točno izpolnovanje mojih povelj!“

Janez dvigne tri prste desne roke proti nebu rekoč: „Prisežem in obljubim, kakor resnično mi Bog pomaga!“ Ves ondi zbrani narod čul je te njegove besede. Grofovi služabniki prineso vitežko opravo. Pripnó mu svitli dleskasti oklep na prsa in pripašejo mu velik križast meč okoli ledij. Glavó mu pokrijejo s svitlo čeljado in na levo ramo obesijo mu širok železen ščit. Konečno vzame Janez še novo zastavo v roko in se tako opravljen k narodu obrne rekoč:

„Teharčani! Božja previdnost izvolila me je po vašem slavnem in častitem starešinstvu za načelnika junaškemu našemu kardelu. Slišali ste prisego mojo. Teharčani, zlasti pa vi mladenči moji, ki niste še prijeli za plug, bodite vedno pripravljene, kadar nas potrebuje slavni naš gospodar grof Urh, da nas popelje na bojno polje slave v borbo za domovino, vero in domače ognjišče. V resnem tem trenutku zaklinjam vas pri živem Bogu, da se tej naši zastavi nikdar ne izneverite, da jo pogumno branite do poslednje kaplje krvi. Slavna in iz novega proslavljena

plapolá naj pri našem kardelu, dokler le še jednega izmed nas obseva solnce božje. Fantje moji! Daleč po svetu sloví slovensko junaštvo. Turek in Nemeč, Madjar in Lah poznajo naše ojstre meče in vže ob ukanju slovenskih trum vpada jim srcé. Zatorej fantje, ne udajmo se! Stara slovenska hrabrost ne sme se v nas izneveriti in pokazati hočemo celemu svetu, da smo Slovenci neprebitne skale, kadar smo združeni in složni. Živela toraj naša sloga! Živela naša zastava! Živelo naše staroslavno slovensko ime!“

„Živio, živio, živio!“ odmevalo je med narodom od jedne strani do druge.

S tem je bila na videz slovesnost pri kraju in nekateri so jeli vže misliti na odhod, kar glasonoša zopet zatrobi. Vse obstoji in pričakuje, kaj da še bo. Grof stopi iz šotora s pismom v roci ter pozove župana in sedmorico starešin pred se. Ko le-ti pridejo, pravi grof:

„Teharčani! Ker ste mi vže v raznih nadlogah vedno radi na pomoč prihiteli, ker so sinovi vaši vedno drage volje svojo kri za me prelivali in skupnega sovražnika pogumno od rodnih nam mej zavračali in ker so moje ljube Teharje prvi steber moji rodovini, odločil sem se nadariti Vas za to. Lepše prilike bi si pač ne bil mogel za to

želeti, kakor je ravno današnja volitev. Dal sem toraj napisati pismo, na podlagi kterega vas zaradi vaših zaslug do moje rodovine vplemenitim — vas in ves vaš rod na vekov veke. To pismo izročam sedaj vpričo celega naroda in starešinstva vašemu županu. V grb dal sem vam od svojih treh zvezd dve, v znamenje, da ste prvi za manoj, da spoznate, da ste mi pred Bogom in svetom enakorodni in enakoredni!“

Nepopisljiva radost nastane med zbrano množico in vse je poskakovalo, se objemalo in plesalo ter grofa zaradi tolišnje nepričakovane velikodušnosti v zvezde kovalo. Janeza dvignejo fantje na širokem ščitu kvišku ter ga nosijo okoli. Vse se je gnjetlo k njemu, vse ga je pozdravljalo in mu čestitalo. Kaj pa šele sorodniki njegovi! Kar skušali so se, kedo ga bo prvi pozdravil, kedo mu prvi segel v roko. Celó stara Martinaška pririla je skozi ljudsko gnječo do Janeza. Trepetajoč obstoji pred njim in molí tresočo roko, po obrazu lijó ji pa solzé radosti: „Saj veš Janez“ pravi starka ihté — „pa mi ne smeš zameriti, če te še vedno tikam, ker so te danes povitežili, — saj veš, da sem te nekđaj pestovala. Kot majhnega dečka jemala sem te vedno s saboj na pašo, na perišče, v cerkev in v vás, kamor-

koli sem šla, povsod si bil z mano. Ali še veš, kakó sem ti pela mične pesnice in ti pravila lepe povesti o steklenej gori, o izdanih gospicah, o babjem somenju v Govčah, o treh bratih, ki so bili vsi trije vojaki, o Pesoglavcih in groznih Turkih, kako so hiše požigali, ljudi morili, dekleta lovili. No — in sedaj so te pa povitežili. Nikdar bi si ne bila mislila, da mi bo Bog tolišnjo srečo dal. Če dovoliš, prerokovati ti hočem srečo v novem dostojanstvu. Glej v prav tem trenutku, ko so te oklicali za načelnika, sfrfotala je velika sova iz naše lipe. Ljudski vrišč jo je bil splasil. Mene je pri tem groza stresla. Vem, da današja mladina za taka znamenja nič več ne mara, ali moja rajnica mati, Bog jim daj dobro, so se teh mračnih ptic silno bali. Kedar so imeli zlasti v gradu kaj opraviti so se vselej vrnili sovo ugle-davši ali pa staro babo srečavši. Zató sem danes tudi prav dobro pazila na sovo, kam da se je obrnila. Slabe imam že oči in blestelo se mi je tudi, kljubu temu pa sem vendar dobro videla, kakó je planil na njo iz sinje višave orel, ter jo je zgrabil in se ž njo nad oblake dvignil. Vidiš, to je jako dobro znamenje.“ Martinaški zmanjka sape, zatoraj gre globoko po njo in nadaljuje: „Ali se še kaj spominjaš Janez, kakó je bilo . . .“

Martinaška ni imela več prilike stavka dovršiti, kajti fantje so Janeza zopet dvignili in dalje odnesli.

V grofovem šotoru pričelo se je velikansko gostovanje, na katero so bili povabljeni. župan, starešinstvo in novoizvoljeni načelnik. Tudi grofica Katinka prijezdila je po dovršeni volitvi iz Celja v Teharje. Spremljala jo je vsa gospoda, kolikor jo je tedaj v Celji in okolici živelo. Čvrsti mladeneč vseč ji je bil takoj na prvi pogled takó, da ga ni več iz oči spustila. Vže čez malo časa povpraša zaupno svojo dvorkinjo: „Kako ti je vseč ta prosti Teharjan?“

„Svitla grofica,“ odgovori jej prostodušno dvorkinja, „tako zalega korenjaka nisem še videla med Slovenci, da o naših nemških vitezih niti ne govorim ne. Ako se ne motim, je pač ta novi načelnik.“

„Ravno prav,“ posmehlja se na to grofica zvito, „kot načelnik moral bo priti dostikrat po opravku v grad in ondi mu hočeve za kratek čas mreže staviti.“

„Izvestno nama ne uide, ako ga združeni zalezujeve. Vže drugi korenjaki vjeli so se nama

na limanice, pa bi se tak prostak ne?“ spolni prilizljivo dvorkinja.

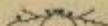
Kako vse drugače, kakó čisto je mislila in čutila v tem trenutku prosta Teharčanka — naša Marjetica, ki je vso volitev izza zakajene kuhinjske linice skrivaje opazovala. Pengarjevi se je zaradi grofa niso upali med ljudstvo na vas pustiti. Sijajna rudečica žarila ji je nedolžno lice in srce ji je hitreje bilo kakor sicer pod kipečimi prsi. Globoki zdihljaji dvigali so se združeni z gorečimi molitvami iz deviškega njenega srca v nebesa in temnomodre oči svetile so se ji v solzah veselja in rajske radosti.

Gostovanje v grofovem šotoru trajalo je do pozne noči ter se je polagoma med ondi zbrano gospodo in vitezi v nezmerno popijanje prelevilo. Edini, ki ni čez mero pil, bil je novi načelnik Janez. Molčé je sedel med živahno družčino in se je pogosto oziral proti Pengarjevim. Najrajši bi bil vže zdavnej neprijetno mu družbo kar molčé zapustil in k svoji Marjetici hitel, toda žal, zadržavala ga je šega, čakati na šentjanževico, ktera je konečno vendar tudi na vrsto prišla, nakar se kmalo nato cela družba dvigne na pot proti Celji. Divji krik in vik spremljala sta pijanega grofa in njegovo druhal v temno noč in

nesramno govorjenje ter zbijanje surovih šal čuti je bilo mesto veselega petja in živahnega ukanja. Janez se je družbe znebil in jo k Pengarju vbral.

Ondi je našel zbrane fante, svoje tovariše, ki so ga pričakovali. Jako so bili radovedni, kaj se je v šotoru govorilo gledé na teharske zadeve. Martinaška je hotela celó vedeti, kaj so jedli, kedo jim je na mizo nosil, v katerem redu itd., Šimekov Tone je pa svoje citre obiral, da je bilo veselje. Da pri takih okoliščinah ni nihče na spanec mislil, razumljivo je samo po sebi, toda pozna ura jih je konečno vendarle zopet ločila.

Na ogleduha v svinjaku zaprtega ni živa duša mislila. Ko gospodinja pujskom hrane pri-nesse in zatvornico odpre, plane lopov venkaj in zbeži. Hitel je na volišče, kamor je ravno došel, ko so fantje Janeza po taboru nosili. V grad povrnivši se, je grofu vse povedal, kar je pri Sv. Ani izvohal. Tudi mu je ovadil, da je novi načelnik bil kolovodja napadu pri mlinu. Le, da je bil toliko in toliko ur v svinjaku zaprt, je zamolčal. Grof pošlje vsled tega takoj drugo jutro Janezu ukaz, naj prevzame začasno stražo v Bežigradu. Tako ga je mislil najglaglje v svojo oblast dobiti.

V. Vbežnik in vjetnik.

Lum in šum včeranjega praznovanja je potihnil. Nastopil je navadni delavnik in vse se je vrnilo zopet v navadno življenje. Tudi naš novi načelnik se je pripravljal v gozd podati se, drva sekati, kar mu nenadoma pride od grofa povelje, da mora še danes stražo v Bežigradu prevzeti. Janez odloži sekiro, ter se oboroži. Nato hiti pod lipo in zatrobi. Kmalo se zbero fantje okoli njega, radovedni kaj da bo! Janez si izbere izmed njih deset najčvrstejših, med temi tudi prijatelja Šimekovega Toneta ter odrine z njimi proti Bežigradu.

V Bežigradu so imeli beriči tudi že ukaz, da naj stražo vjetnikov nemudoma izroče teharškemu načelniku. Tega se Janez pač ni nadjal, temveč je mislil, da mu bode ondi le častno stražo opravljati. Ko mu toraj veliki berič ključe od

ječ izroči, vrže jih Janez bled ob tla rekoč: „Pojdi k grofu Urhu in reci mu, da ga pozdravljamo ob jednom pa mu sporočamo, da mu za beriče ne bomo služili. Tega mu nismo prisegli. Do večera ostanemo tu, dalje niti trenutka ne in tudi mu nismo porok za njegove vjetnike.“

Véliki berič se je tega predrznega govorjenja tako prestrašil, da so se mu kar kolena šibile. Le z glavo je neverjetno zmajal in odšel.

„Dobro si se odrezal, Janez!“ pritrdi mu Šimekov Tone. „Pač res, grofovi beriči vendar ne bomo! Nikdar ne in pri moji veri, če se vsi teharski fantje do poslednjega poberičijo, jaz se ne bom!“

„Jaz tudi ne!“ Janez zaničljivo dodá.

„Mi tudi ne!“ zagroze se ostali fantje. „Naj nas grof le pred sovražnika postavi in videl bode, kaj da znamo, vjetnike stražiti in beričiti pa nikdar ne!“

„Tako je pravo fantje, in za Boga, sedaj me še le prav iz srcá veseli, da so me izvolili za vašega načelnika. Jedinih misli in jedinega duha moramo ostati, drugače nam ne kaže.“ Pri teh besedah Janez ključé na tleh ležeče brčne, da rožljaje po tlaku zleté, Šimekov pripogne se pa ponje in jih pobere rekoč: „Janez, pojdi,

greva nekoliko po ječah pogledat, da bomo vsaj vedeli, koga da nam je čast stražiti.“

Do prvih vrat prišedši, porine Šimekov takoj prvi ključ vanje, ki mu je prišel pod roke in bil je pravi. Dvakrat ga zasuče, da v zarjaveli ključavnici zaškriplje, nato pa s pestjo vrata v ječo porine. Plesnjobni, zaduhli vzduh vdari jima v nos, da sta se morala takoj umakniti. Šele ko se je smrad razkadil, stopi Janez v ječo. V gnjusobnem kotu na slami vže napol gnjili vgloda čepeti človeško podobo, v kateri je bilo le še trohico življenja. Vkovana je bila v težko železje. „Kdo si in kaj si zakrivil?“ vpraša Janez. Toda vjetnik se niti ne zmeni ne, ne za Janeza ne za njegovo vprašanje. Vdrugič in tretjič vpraša Janez ali vedno brez uspeha. Človek ondi na slami pač še daje znamenja življenja od sebe, odgovora pa nobenega ne. Janeza je skoraj groza biló. Drugega mu ni kazalo, kakor vjetnika venkaj na svitlo spraviti. Oj strašan prizor, grozen pogled! Nič drugega niso spravili na dan, kakor zgolj kost in kožo. Obleka — razpale cunje pokrivala je komaj za največjo silo nagoto in je vsa mrgolela negnjusnega mrčesa. Brada in lasje so vjetnika divje obrastli in star je bil videti, kakor zemlja. Slep je bil tudi. Neprestana tema

v ječi uničila mu je ljubo luč oči. Tudi slišal ni več, kakor so fantje iz raznih nagovorov spoznati menili. Groza jih spreleti vse od prvega do poslednjega, živega mrliča pred saboj videti. Prinesli so vrč vina, da bi ga okrepčali, toda siromak je bil tako slab, da niti govoriti ni mogel. S trepečo roko dvigne starček vrč, da bi se napil, toda komaj napravi dober požirek, se vže začne po celem životu tresti. Vstal bi bil rad. Janez in Tone mu podpiraje ga pomagata kvišku.

„Oproščen, sloboden!“ izdihne starček, „da, da, vino mi je znamenje zadosti verjetno, da sem rešen iz dolgoletne ječe in sladka zavest mi pravi, da je pravični Bog vslišal moje prošnje v temni ječi. Štirideset dolgih let mi ni prišla kapljica vina na jezik in zarad tega smatram ga sedaj za znamenje moje rešitve. Le smradljive vode vlivali so mi po žlebu v ječo. Kaj ne da, prijatelji moji, kaj ne da je to vino znamenje mojega odrešenja. Sicer vas ne vidim in ne slišim, ali verjeti vam hočem, da ste me res oslobodili.“

Siromak je zares mislil, da je rešen dolgega trpljenja.

„Náte, tu imate!“ čez nekoliko časa zopet začne, náte! Morda si ti moj sin tukaj, morda se uprav nate opiram, morda so s taboj tudi

moji vnuki. Náte!“ Starček izvleče izpod pazduhe svetinjico in jo poda okolistoječim rekoč: „Po tej svetinjici me bodeite spoznali. Nosil sem jo kot jedini mi zaklad dolgih štirideset let pod pazduho skrito, vedno se nadjaje, da me bodo morda kedaj po njej spoznali. Čast in hvala Bogu nisem se motil. Prišel je ta presrečni dan in čast in hvala Bogu zanj!“

Vsi so ogledavali prečudno svetinjico, spoznati je pa le nihče ni mogel. Starčeka jel je med tem mraz tresti. Janez takoj ukaže sobo zakuriti in starčeka v snažno posteljo položiti. Nato gresta s Tonetom še druge ječe pregledavat. Bilo jih je po vrsti kakih petdeset, a v nobeni kakega resničnega hudodelca. Tu sta našla kakega sestradanega viteza, ki ga je imel grof zaprtega, ker ga je sumničil, da ga morda pri cesarju toži, ali pa, ker se mu je sploh kot sosed nevaren dozdeval; ondi našla sta zopet pod ključem kakega širokoplečega kmeta, kterege se je hotel grof na tak način znebiti, da bi se tem laglje polastil njegovega posestva. Vže sta prišla do poslednjih vrat. Tu sta poskušala zopet ključ za ključem, a zastonj, ključa, pravega ključa od te ječe ni bilo pri rokah. Skozi ključevo luknico je bilo pa vendarle videti, da je i tu notri nekdo

zaprt. Kaj storiti? Ni jima drugzega kazalo, kakor vrata iz štekljev vreči. Oba h krati vpreta se z združenimi močmi vanje in — odpro se jima. V ječi — o groza — najdeta človeka z razpetima rokama na zid prikovanega, napol stojé napol visé. Čez glavo je imel vrečo zavezano, da siromak niti umevno govoriti ni mogel. Po lepi obleki soditi, ni mogel še dolgo tukaj biti. Hitro ga rešita spon in peljeta venkaj na svitlo. Ondi ga Janez vpraša: „Kedo si in kaj si zakrivil, da so te vrgli tu notri v temnico?“

„Duhovnik sem in brez krivde. Dokler se zvesto izpolnovanje svojih dolžnosti še ne bo smatralo za krivico, tako dolgo čutim se nedolžnega. Moja vest je čista!“

„Duhovnik ste? ponoví osupnjeno Janez. „Ravno prav, tu imamo vjetnika, ki prej ko ne ne bo dočakal solnčnega zahoda. Blagovolite iti z nama, da ga priporočite božji milosti. Spovedati ga pač ne bo mogoče, ker je popolnoma gluhi in za druga duhovna opravila nam manjka pa potrebnih priprav.

Starček je bil v resnici slab. Preveliko veselje nad nepričakovano rešitvijo iz štiridesetletne ječe vzelo mu je poslednje moči.

„Moj sin, moj sin!“ kliče starček s slabim glasom — „pridi vendar semkaj k meni: Primi me za roko, da te ošlatam, ker te ne morem videti ne slišati, o pridi, pridi, da ne umrjem vendar popolnoma zapuščen! Vže čutim, kako me zapuščajo poslednje moči!“

Duhovnik pristopi k postelji in prime starčka za roko. „Tako, tako je prav moj sin,“ nadaljuje starček vidno pomirjen, „le podaj mi roko, dokler mi moja ni še popolnoma mrzla. O sedaj se ne bojim nič več umreti. Sladka mi bode smrt, saj me bo našla zunaj ječe v sredi svojih dragih. O kaj ne da ste pri meni, ti moj sin, tvoja žena s sinovi in hčerami in ljubimi vnučki. Kdo pač drugi bi me bil rešil iz grozne ječe, kakor vi, saj je ves drugi svet vže zdavnaj pozabil na mé — živega pokopanega!“

Starček preneha. Dolgo govorjenje ga je jako vpehalo. Fantje so srčno ginjeni stali okoli bolnika. Vse je čakalo, da bi vsaj kako imé povedal, da bi se morda takó zvedelo odkod in kedo da je.

„Mati tvoja izvestno več ne živi, jeli da ne?“, nadaljuje starček čez nekaj časa, „oj kako le, saj moram vže jaz mnogo nad sto let star biti. Sicer sem pa vže davno nehal leta šteti, ki so

mi bila silno britka, silno dolga leta v temni ječi. Blizo štirideset let moral sem prebiti v črni grozni noči. Oh koliko sem prestal! In sedaj v poslednjih trenutkih, ki so mi še odmerjeni, odpuščam vam vsem, sovražniki moji, vse krivice in vse hudó, kar ste mi ga prizadeli. Tudi tebi grof Erman, ako še živiš, odpuščam, če tudi si me dal zakopati živega v dosmrtno ječo — odpustil sem ti vže tudi — molil sem za té! Največje veselje mi je sedaj umreti med svojimi dragimi in ljubljenimi. Saj ti, moj sin, ki me sedaj za roko držiš, ne pojdeš poprej od mene, dokler me ne pokosi smrtna kosa. O da mi dano, vsaj jedenkrat še videti tebe in tvojih! Sin moj jedini! Nobene druge dote ti nimam zapustiti, kakor le spomin na grozno trpljenje in britke muke prestane ter tisto svetinjico, katero sem ti bil poprej izročil. Dala mi jo je tvoja mati, odhajajočemu iz domovine. Štirideset dolgih let bila mi je ta blagoslovljena svetinjica edini mi spominek na vas. Blago mi je pobral grof Erman le svetinjica mi je ostala — pod pazduho skrita. Daj mi jo še jedenkrat v roko, da jo poljubim, kakor sem jo poljubaval tisoč in tisočkrat v temnici.

Janez izroči svetinjico duhovniku, naj bi jo le-ta dal starčeku za poslednjo tolažbo. Duhovnik

jo vzame, pogleda, prebere na njej napis in vsklikne: Oh, moj oče, moj predragi oče!“ in solze se mu vdero po zagorelem lici, solze srčne milobe. Vrže se na starčeka in ga začne strastno poljubavati. Okoli stoječi ostrmé.

„Klical me je nekdo: ‚moj oče‘, ako sem pravo slišal,“ prične čez nekaj časa starček, „nič več ne dvomim, da si res tukaj moj sin Enriko!“

Nesrečni starček je bil iz jako imenitnega rodú, stare benečanske plemenitaške korenine, ter si je pridobil v trgovini z jutrovimi deželami veliko bogastva. Ko je bil njegov sin Enriko še majhen dečko, podal se je trgovec nekega dne z obilim in dragocenim blagom na Dunaj. Srečno mu je priplavala ladija v Trst, kjer je dal blago na konje naložiti. Več nego petsto konj je potreboval zato.

Počasi so se pomikali tržaški tovorniki proti beli Ljubljani in so vbrali od tod dalje po Savinjski dolini pot proti Celju pod noge. Vže preden je prišel na celjskega grofa svet, poslal je k njemu poslanca, če li sme po njegovem svetu tovoriti in koliko mu bo plačati od tega.

Grof Erman mu da dovoljenje proti temu, da mu trgovec prepusti petdeset natovorjenih

konj, ktere si bode pa sam izbral. Huda je bila pogodba, a vendar se ji je trgovec vdal in je tovoril dalje. V sredi Savinjske doline blizo Žavca ga grof pričakuje s svojimi hlapci. S temi napade tovarnike na roparski način, ter jih pobije. Trgovca vjame in odpelj, na svoj nezmagljivi grad, kjer ga vtakne v ječo, blago pa si prisvoji. Grof je potem umrl in dedščino njegovo nastopil drugi grof, za vjetnika se pa živ krst ni več brigal. Dajali so mu kozo malo linico v ječnih durih jed in pijačo in čez nekaj let živa duša na gradu ni več vedela, kedo da je, in zakaj da je zaprt. Vsak si je mislil, da mora izvestno velik hudo-delec biti. Od takih in enakih ropov je rod celjskih grofov tako obogatel, da je celo kraljem in cesarjem denar posojeval. Trgovčeva rodovina v Benetkah je pa vsled tega popolnoma ubožala in prišla na beraško palico. Ko sin dorase, si izvoli duhovski stan. Bil je jako moder in pobožen in papež ga pokliče v Rim. Božja previdnost ga odloči, da je prav on nesel grofu Urhu v Celje izobčevalno pismo. Grof ga je dal v ječo vreči in sin, ki je svojega očeta kot že davno mrtvega objokaval in molil zanj, se izvestno ni nadjal, da ga bo našel tukaj kot tovariša v zaduhlih ječah.

Starčeku je bilo čedalje slabeje. Skrbni sin se ni ganil od postelje očetove. Stregel mu je, kolikor se je dalo in opravljal zanj mrtvaške molitve. Večkrat je med tem starčeka tolažeč navdušeno vskliknil: „Živega me ne spravi nobena človeška moč od tega mesta, dokler mi živi moj oče!“

Proti večeru posijalo je zahajajoče solnce skozi okno in razlilo svoje zlate žarke po bledem obrazu umirajočega bolnika. „Oj solnce, zlato solnce,“ spregovori starček „vendar še jedenkrat čutim tvoje ogrevajoče žarke na velem licu. Štiri-deset dolgih let me nisi obsevalo, ne ogrevalo. Celó edino oknice v ječi so mi zamrežili! Hvala Ti, Vsegamogočni! Nerazumljivi so Tvoji večni sklepi!“ Starček zopet vtihne. Roke in noge so mu vže odrvenjevale.

„Z Bogom dragi sin, z Bogom!“ nadaljuje mož čez nekaj trenutkov, „še jednoč in sicer poslednjič se ti zahvalim, da si rešil me na poslednjo uro grozne ječe, da ne segnijem tamkaj notri, kjer bivata strah in groza. Pošten bodi ves čas svojega življenja, Boga se boj in ne bo se ti bati hudobnih ljudi in njihovih naklepov. Moli zamé tukaj in jaz hočem prositi zate ondi

pred stolom božjim! Z Bogom, z Bogom, moči me zapuščajo in več ne bom dolgo!“

Janez vzame hitro križ iz kota, kjer je visel ves v pajčevine zamotan, ga nujno osnaži in duhovnu podá. Ta ga položi umirajočemu v roke. Ko starček božjo podobo na križu otiplje, želi jo pritisniti na blede ustnice svoje. Še jeden izdihljej in — po njem je bilo.

Duhovnika so solzé polile. Čez dolgo let našel je očeta in to le za jeden trenutek tako-rekoč, da ga je iz novega zgubil. Janez ga tolaži, kakor najbolje vé in zna, konečno pa ga vpraša, kako je on prišel v ječo. Duhoven mu začne razkladati, da so ga vrgli še le sinoči v ječo, kamor ga je pripravila zvesta izvršitev sprejetih naročil. „Rad bi ostal še zaprt,“ pravi gospod, „ko bi le mogel s tem očetu življenje podaljšati.“

„Ne zamerite,“ izprašuje Janez dalje, „da Vas še nekaj vprašam. Rekli ste, da Vas je grof Urh tu notri vtaknil, kakó in zakaj?“

Duhovnik mu začne vse od kraja pripovedovati, kako je papež prav njega odbral, da nese grofu Urhu izobčevalno pismo in kako ga je grof nato vsega oropal in v ječo vrgel, le, da bi se ne zvedelo, da ga je papež iz cerkve izobčil, ker bi mu vtegnilo to silno veliko škodovati.

„Kaj se pravi: izobčen biti iz cerkve?“ izprašuje ga Janez radovedno dalje.

„Kogar papež izobči,“ pojasnuje duhovnik, „ta ne sme v nobeno cerkev več, ta se ne sme več posluževati zveličalne moči svetih tajstev (zakramentov) in pahnjen je iz cerkvene občine in ob jednom iz človeške družbe. Če je izobčenec kak poglavar ali druge vrste velikaš, odvezani so njegovi podaniki vsake pokorščine, zvestobe in drugih dolžnosti iz podaništva izvirajočih do njega. Ne brani ga nobena postava več in zato ga vsak sme ubiti, kakor steklega psa na ulicah, komur tak človek v roke pride. In če izobčenec v tem prokletstvu umrje, od kterega ga more jedino le rimski papež odvezati, je njegova duša na večno pogubljena!“

„Jelite, da to vse sedaj tudi našega grofa zadeva?“

„Vse!“

Zdajci se zasliši močno robencanje na dvo-riščnih vratih, ki so bile z železom okovane. Tone potihem odpre okno in pogleda, kdo da je. Joy mene, kaj vidi! Grof Urh obkolil je grad z veliko četo beričev in ravnokar nevoljen proklinja pred zatvorjenimi vrati, po kterih s težko in železom okovano roko razbija, da kar gromi po

dvorišči. „Lepa straža ste mi!“ dere se srdito, „da niti mojega prihoda niste opazili ter me niste na pragu pričakali. Sedaj pa le urno in brez ugovora odprite, sicer vas dam vse na kole nasaditi!“

Tone je med beriči tudi grofovega ogleduha opazil in takoj mu je bilo vse znano, česa se jim je bati. Janez se v tem trenutku obrne k svoji četi rekoč: „Fantje, sedaj pa le brž za orožje zgrabimo, ura je resna. Odslej nadalje oproščeni smo vseh dolžnosti do grofa, jaz, vaš načelnik, vaš prvi poveljnik vam to ukazujem!“ Vsak fantov zgrabi za orožje in vsi skupaj hité za Janezom na dvorišče. Grof je divje razsajal zunaj vrat. „Kdo je, ki tako po tolovajski tu razbija?“ Janez pogumno vpraša.

„Odpri in le kar hitro, za drugo se zmeniva kasneje!“ zapové grof divje kričaje zunaj.

„Poprej ne, dokler mi ne poveš, kedo da si! Tako nam je povelje.“

„Pasja duša! Kedo te je učil tako govoriti s svojim gospodarjem! Dobro da te imam v pestéh z vso tvojo ponočno druhalijo. Niti jeden izmed vas vseh mi ne uide. Vsak bo prejel, kakor si je zaslužil!“ Nato grof z vso silo telebi ob vrata in te se razleté, kakor pezdir, kedar bruhne veter

vanj in grof in cela beriška druhal vsuje se na dvorišče.

„Grof Urh!“ zakliče Janez tako glasno, da ga je na daleč okoli vsak lahko slišal, „oproščeni smo vsake pokorščine vam nasproti. Tukaj je papežev poslanec in ta nam je živa priča. Orožje je toraj proti orožju, nasilstvo proti nasilstvu! Fantje le po njih! Bog bo nam pomagal in sveti Jurij!“

Meči se zabliskajo, boj se vname, fantje pritiskajo za beriči, da se kar iskre kažejo. Silno so bili junaški, kajti desetorica zapodila je trideset beričev v beg. Kakor skala, ki se utrga na visoki gori in v dolino bobneča vse pod saboj podira, kar ji je na poti, tako so se vrgli fantje na beriško druhal grofa Urha. Prvi kmalu pcepajo pod silnimi udarci ojstrij mečev teharskih fantov, ostali pa strahopetno pete pobrusijo, da bi jih bil komaj veter dohajal. Toda naši fantje tudi niso bili lipovi bogovi. S silnim krikom: „Udri ga! udri ga! le za njimi, le za njimi! Pobijmo jih, hudiče!“ spusté se za bežečimi beriči in še marsikoga spotoma pošljejo na oni svet. Tudi ogleduh je prejel tukaj svoje plačilo. Simekov Tone ga je dotekel in zgrabil. Vohún zdrsne na kolena in prosi milosti, ali Tone je

taki izdajici, taki kukavici nasproti gluh. V divjej in svetej jezi zbog tolišnje malopridnosti porine mu nož do rogu v črno srcé, da je na mestu mrtev obležal. Ko se fantje v grad povrnejo, najdejo Janeza z grofom v dvoboju. Hitro mu hočejo na pomoč priskočiti, toda Janez jih oblastno zavrne rekoč: „Nazaj! Ne bilo bi junaško, če vsi nad jednega planemo! Samega me pustite, saj se ga nič ne bojim!“

Fantje obstopijo Janeza in grofa. Poslednji naslanjal se je s hrbtom ob zid, ter je bil tako od zad zavarovan. Janezu ni bilo na tem, da bi bil grofa ubil, le orožje hotel mu je iz rok izbiti. Vže zdavnej bi ga bil lahko petkrat prebodel, ko bi bil hotel, tako n. pr. ob priliki, ko mu je ščit razcepil. Dolge tri ure vže sta se borila in si krhala meče, konečno pa vendar le grofu prvemu roka omaga. Janez to opazivši, skoči od strani nadenj, ter mu zbije meč iz rok. Nato ga zgrabi in vleče v grad pred mrliča. Ondi mu očita: „Ali ga vidite tu siromaka, žrtev pogoltnosti vaše in prednikov vaših? Ali ga vidite ondi sinu njegovega, ki ste ga dali sinoči le zarad tega v ječo vreči, ker je zvesto izpolnil sprejeto nalogo, ker vam je prinesel izobčevalno pismo, ktero nas je oprostilo vsake poslušnosti vam

nasproti. Bati se vam od moje strani ni ničesar, kajti ne maram si čistih rok z vami omadeževati. Velikodušno pustim vas pri življenji, da se spokorite in od papeža odvezo dosežete!“

Čudovito so te besede grofa prevzele. Na kolena zdrsne pred poslanca — celjski grof Urh, ki do sedaj niti pred Najsvetejšim ni upognil svojega kolena, kaj pa še le pred drugimi ljudmi. S povzdignjenimi rokami ga prosi, naj poslanec spregovori zanj pri svetem stolu dobro besedo, da sv. oče odvzame od njega prokletstvo ter ga zopet uvrsti med ude katoliške cerkve. Rad se podvrže vsaki še tako strogi kazni, le da se odtegne večnemu pogubljenju!

Poslanec ga ljubeznivo prime za roko in kviško dvigne, ter ga zagotovi svoje priprošnje pri papeži, opiraje se na nemali vpliv, ki ga ima pri svetem očetu. Konečno Janez grofu celó meč vrne in ga do vrat spremi. Grof odide na videz popolnoma skesán.

Ko se Janez vrne k fantom, pravi: „Fantje, sedaj pa le brž dalje, čem preje ta grad zapustimo, tem bolje za nas. Jaz ne zaupam grofu niti za las ne in mu tudi nikdar ne bom. Res se je kesal, kakor morda še nikdar ne, ali ne zanašam

se vendar ne na njegove besede in se tudi nikdar ne bodem!“

Mrliča in kar je bilo orožja v gradu, so vzeli s saboj, jetnike pa vse oslobodili. Preden odidejo zažgó grad.

Janez in papežev poslanec korakata za prepevajočimi fanti. Bila sta poslednja, ki sta grad zapustila. „Kaj mislite častiti gospod, — kaj mi je početi v tej zadregi, v katero sem se tako po naključji zamotal? Vi ste vrlo izkušeni mož, svetujte mi, kaj naj storim?“

„Drugega ti ne kaže, dragi moj?“ odgovori poslanec, „kakor da se za nekaj časa domu odtegneš. Bežati moraš kamorkoli vže vsaj za toliko časa, da se stvar nekoliko pozabi, kajti grofovi spokornosti tudi jaz prav nič ne verjamem. Le preveč ga poznajo po celem svetu kot zvitega hinavca in prekanjenega lesjaka. Poglavitni namen danes mu je bil rešiti se iz tvojih rok. Da se v resnici nikdar ne bode resnobno spokoril, bi stavil svojo glavo. Lesjak ostane lesjak, dokler ima rep kosmat. Jedino, po čemur mu bo noč in dan srcé koprnelo, bo hrepenenje, da bi se mogel nad taboj strastno in grozno maščevati. Čuvaj se ga toraj, dragi moj dobrotnik in rešitelj, ter beži iz

domovine venkaj, vsaj čez mejo, kamor ne sega več njegova oblast.“

„Dobro — ali kam?“ vpraša zamišljeno Janez.

„Hm, na Ogrskem se zbira ravnokar velika vojska, ki bo vsakčas nad Turka vdarila. Rimski papež dal je oklicati križarsko vojsko zoper tega krvoloka. Za svojega namestnika poslal je tjekaj Ivana Kapistrana, najiskrenejega mi prijatelja, ki hodi po deželi od kraja do kraja, po vaseh, trgih, gradovih in mestih in ljudi v imenu svetega očeta naučuje za sveti boj, naj se dvignejo čez sovražnika krščanstva, naj se udeležijo velikih odpustkov, ki jih je papež razpisal bojujnikom in braniteljem svete vere in domovine. Junaki treh deželâ: iz Ogrske, Češke in Poljske zbirajo se vže okoli zastave Ivana Sibirjskega, najboljšega junaka ogrskih deželâ, da udarijo jeseni na turški Beligrad. Ondi ti je, junaku, prilika priboriti si lavorike. Lepše prilike pač ne boš imel, kovarskemu grofu umakniti se. Sprejmi križ križarski, pripaši si meč božji in pridruži se sveti vojski! Pozdravi Kapistrana od mene in verjemi mi, da te bo dobro sprejel!“

Janez je verno poslušal goreče besede častitljivega moža in duhovna in nehoté se mu je

pestila roka, ko je bila govorica o boju za vero in domovino. Na vse grlo zauka in pravi: „Da, da, na boj zoper Turka pojdemo, zoper Turka, krvoloka, ki mi je ubil očeta na brežkem polji!“ — toda, kar h krati umolkne, kakor bi ga bil kdo z nožem v srce sunil, kajti živo mu je stopila pred oči mičnodivna podoba njegove Marjetice. Janez se ne obotavlja dolgo, zaupno se ozre na duhovnika, ter mu razodene svoje srčne tajnosti, vprašaje ga, kaj mu je gledé tega storiti. Konec temu razgovoru je bil tak, da je vendarle duhovnikova obveljala in Janez mu je moral obljubiti, da še danes proti Ogrskej odrine.

Vaščani pričakovali so vrle fante na vasi pod lipo in sicer dekleta z zelenimi vencí, možaki pa s čutarami. Pozdravljali so jih z radostnim ukanjem, kajti novica o grofovem porazu raznesla se je po bliskovo hitro po celi okolici. Nekaj previdnejih se pa te zmage ni nič kaj veselilo, ker se niso mogli znebiti misli, da se bo grof za napravljeno mu sramoto krvavo maščeval. Med temi poslednjimi je bil tudi Janez, ki je neprestano povešal glavo, ko se je okoli njega vse radovalo in je vse vriskalo. Pod lipo dospévši zatrobi, potem pa pravi:

„Teharjani! Prav na tem mestu prisegel sem včeraj nelomljivo zvestobo in udanost gospodarju našemu, grofu Urhu, danes pak vže odvezan sem te prisege, ker je naš grof od rimskega papeža proklet, to se pravi, greh bi bilo, dalje služiti mu. Tukaj pod lipo, dvignili ste me, fantje moji, včeraj na ščitu kvišku kot svojega načelnika. Kakor se čutim in smatram jaz samega za odvezanega od prisege do grofa, tako oproščam vas one do mene. Kdor izmed vas hoče še nadalje služiti grofa Urha, slobodno mu in volite si drugega načelnika. Mene pa okoliščine silijo iz domovine, če nočem zapasti grofovemu srdu. Še danes odrinem na Ogrsko. Predrzo bi bilo še dalje tu ostati. Ondi v Stolnem-Belemgradu zbira junak Sibirski križarsko vojsko, s katero bode vdaril na turški Beligrad vže to jesen. Tej vojski se hočem pridružiti. Nadjal sem se, da mi bo možno svojo lastno četo, peljati v boj zoper skupnega sovražnika krščanskega imena. Sanjalo se mi je že o zmagah in lavorikah, o prsnih krvavečih ranah in bojnih brazdah. Tako sem jaz obračal — Bog pak je obrnil drugače. Oskrbovanje svojega posestva izročim Pengarjevim, dokler ne pridejo boljši časi, da se smem zopet povrniti brez nevarnosti v lepo slovensko domo-

vino, v ljubljene Teharje na dragi dom svojih očakov. Prepričan sem, da mi Pengarjevi te prijaznosti ne bodo odrekli. — Ako mi je pa večni Bog v svoji nerazumljivi previdnosti določil smrt na bojnem polji, in jaz morda danes zadnjič stojim pod domačo lipo, tedaj pa naj boče moja domačija Pengarjevi Marjetici bodoča dota. Z Bogom toraj, draga vás domača, z Bogom sosedge moji, fantje in dekleta, z Bogom, z Bogom!“

„Mi gremo s taboj!“ zakriče fantje, kakor iz jednega grla, „mi gremo skupaj, ker te nečemo samega puščati na boj. Po tvojem odhodu maščeval bi se grof nad nami ostalimi. Kar smo ti prisegli, ni samo za danes, to velja za večne čase, samo smrt nas more odvezati naše prisege!“

Fantje obstopijo svojega ljubljenege načelnika in vse pregovarjanje Janezovo je bilo zastonj. Imeli so ga preradi.

„Ako je toraj resna vaša volja z manoj deliti vesele in žalostne dneve, pokleknite in prisezite mi še jedenkrat zvestobo!“ pozivlje jih vsled tega Janez.

Vsi pokleknejo in se odkrijejo. Ko začno prisego ponavljati, vsak tri prste kvišku držeč, zapoje pri sv. Ani večerni zvon Marije, v Bežigradu pa sikne plamen iz strehe in krvavo vso

okolico razsvetli. Vsem pod lipo zbranim igrale so solzé v očeh. Ne matere, ne sestré, ne ljubice si niso upale ugovarjati in svojih dragih zadržavati. Ko odzvoni Marijo, se fantje prekrižajo, skočijo kviško in se razidejo slovo jemati. Marjetica sloni Janezu na prsih in milo joka. Janez jo tolaži, kolikor more, toda prav izdatna tista tolažba ni, vsaj je je morda on sam še boljje potreben. Pengarja Janez prosi, naj za čas, dokler ga ne bo nazaj, Marjetico spravi k kakemu ogljarju v Pečevnik in jo tako pred strastnim grofom skrije.

Fantje se kmalo zopet vsi oboroženi in na čilih konjičih sedeč pod lipo zberó. Vsak je imel pripet šopek svežih cvetlic in rožmarinov vršič, spomin na ljubljenega dekleta. Vse je bilo na odhod pripravljeno.

„Ločiti se bode treba,“ povzame po daljšem molčanju Janez, „glej fantje me že čakajo; veruj mi, da naji bo prav ta osoda zopet prijazno združila, ki naji sedaj tako nemilo loči, ako . . .

„Jaz grem s taboj, kamorkoli tebe pot popelje!“ pravi pogumno Marjetica. „Jaz grem s taboj na boj, kjer hočem na te paziti, kjer te hočem ranjenega obvezavati, žalostnega tolažiti,

kjer se hočem s taboj slavnih zmag udeleževati. O vzemi me s saboj, brez tebe mi ni živeti!"

"Pametna bodi Marjetica!" pouči jo Janez, "kako li hočeš ti nežna devica z manoj v krvavi boj. Rožica ni, da bi na ledenej planjavi cvetela. Nikakor ni mogoče. In poglej očeta, kako se ti od dne do dne bolj starajo. Ali jih hočeš same pustiti na stare leta. Pokopala bi jih s tem svojim sklepom. Ne, ne, iz tega ne bo nič. Veruj mi, da me na vojski ne bo konec, če je božja volja, kajti poprej mi mora sovražnik sam pasti pod mojim mečem, preden pride meni do živega."

Marjetica je bila, kakor so ženske večinoma, precej svojevoljnega značaja in se toraj nikakor ni dala vtolažiti. Ljubezen do svojega ženina bila je silnejša od one do ljubega očeta. Stari Pengar to videti, prime svojo hčer za roko rekoč: "Vtolaži se vendar dete moje, saj to ni ločitev za večne čase. Boljše čase bomo doživeli, če Bog da in tedaj bodeš blagoslavljalna dan, kedar se bo Janez vračal slavodičen iz boja domú. Mladeneč je še in mladeneč mora na ptujem stopiti v moško dobo, ako neče za zapečnika sloveti. Saj sem šel tudi jaz z rajnikim grofom Ermanom na Ogrsko v turške boje, pa vendar še živim!"

To je pomagalo. Marjetica pogumno dvigne objokano obličje, si obriše s predpasnikom solzne oči, kakor bi se sramovala, da je jokala in pravi: „Idi toraj brez mene v boj, če že mora tako biti. Pameten in pogumen bodi, in veruj mi, da te rajši mrtvega vem v ptuji zemlji pokopanega, kjer te je posekal sovražni meč, kakor pa da bi te kot plašljivca tu sem pribeglega objela!“

Navdušen Janez Marjetico še jednoč na ki-peče srce stisne, objame in poljubi in komaj, da se Marjetica zavé, sedi vže Janez v sedlu na svojem konji. Mlado žrebe zarezgeče, ko čuti dobro znanega gospodarja na sebi v sedlu. Oči se mu svetijo in hrčki razpihnejo. Ponosno dvigne glavó in se radosti spenja kviško, kakor bi hotelo reči: „Ktero drugo žrebe nosi lepšega junaka od mojega?“

„Preden odrinemo, še vina semkaj za srečno pot. Brez šentjanževca ni slovesa!“ pravi Janez.

Bližnji sosedje hité ponj in ga donašajo kar v vedričih. Fantje zapojó junaško pesem. Janez dvigne poln požunec in pravi: „Z Bogom Teharjani! Svoje poštenje vam zastavim, da vam pripeljem vaše sinove le proslavljene in zmagovite domu, sicer nas vseh skupaj ne bo več!“ Nato izpije polni požunec do poslednje kaplje, ter ga

vrže visoko preko vaške lipe. Sedaj stopi še poslanec sv. očeta k njemu in mu seže v roke, ter podeli vsem skupaj sv. blagoslov. Konečno ga poslanec še popraša, na čim bi ga v bodoče lahko spoznal, ako bi se morda zopet kje srečala v življenji?

„Častiti gospod,“ odgovori Janez, „mene vsa naša okolica le po ukanji pozna. Kedar zjutraj svojo molitev opravim, zaukam Bogu na čast, da mi je dal zdravo grlo in tako čist glas. Po dnevi ukam, kedar se mi poljubi, pred sovražnikom in v boji ukam, ker sem si svest božje pomoči in gotove zmage. Na ukanji me bodete toraj lahko spoznali sredi boja.

„Z Bogom, z Bogom!“ čuje se sedaj od vseh strani in fantje spodbodejo čile svoje konje. Podkóve se zabliskajo in veter odnese fante na brzih konjih, da se je kar prah dvignil za njimi in doma ostalim še dolgo časa kazal sled, kam da je zletela vrla teharska četa. Vže daleč so bili za dobrovo, pekèt konjskih kopit se je pa vedno še slišal na Teharje, kedar je veter ugodno potegnil in marsiktera mati in marsiktera nevesta pošiljala je k večnemu očetu gori nad oblake vroče molitve za srečni povrat.

Lahno kakor divji lovci šli so čez drn in strn, rove in zapreke preskakovajoč. Bilo jih je kakih petdeset skupaj, vsi pogumni, vsi veseli, jeden bolje slave in boja želján, kakor drugi. Pridirjali so že unostran Blagovne, ko še nekdo v eni sapi za njimi pridrvi, vže od daleč kričeč, naj ga vendar počakajo.

Janez ustavi četo, da jih zakasnjenec dohiti. Ko jih ta doide, vidijo, da je došli šibek komaj štirinajst let star deček. Janez to videti, ga strogo posvari rekoč: „Vrni se domu! Mlado fante, nisi še zrelo za boj! Zakaj nas ustavljaš?“

„Saj še komaj hlače nosiš,“ dostavi šaljivo Šimekov Tone, „pa hočeš že na boj. Le vrni se in doma krave pasi, za boj še nisi. Sedaj nas pa nikari ne mudi, temveč hitro obrni konja in doma vse lepo pozdravi, posebno pa mojo Mico v Trnovljah!“

„Laže se, kdor pravi, da sem še deček“ — jim fantič razžaljjen odvrne. „In kaj to, če mi še ne raste brada, imam pa tolikanj več poguma! Le brez skrbi me vzemite s saboj, ne bom vam sramote delal, ne!“

Fante smeh posili. „Čigav pa si? vpraša ga konečno Janez, ker ga ni prav nič mogel poznati.

„Ogljarjev Miha sem iz Pečevnika. Danes zjutraj sva imela z očetom nekoliko računa skupaj, prav po domače so me hoteli namazati z leskovim oljem, jaz pa sem jim ušel — brez potice; kar za zidom sem jo pocedil. Ves ljubi dan potikal sem se po vasi, ker sem se bal domu, kajti očetove leskovke prav nič ne maram. Zató sem brž, ko ste vi odšli, hitel na Pengarjev pašnik, na to le kobilico skočil in vže sem tu. Stara je že skoraj kakor zemlja, vendar pa še prav čvrsto kopita dviguje. Pengarjevi je pa tudi ne bodo kdo ve kako pogrešali, saj imajo boljih konj zadosti, in po dokončanem boji pripeljem jim kljusè nazaj in prej ko ne debeleje, nego je sedaj. Med tem se bo pa očetova jeza razkadila. Vi pa, če me vže nečete med se, mi nikakor ne morete ubraniti, da ne bi smel jezdit nekoliko za vami, kajti domu se ne vrnem za celi svet več! Le jedenkrat v življenji žvižgala je leskovka po moji zadnji strani života, in vže tedaj sem sklenil: Sedaj prvič in poslednjič!“

„Vrni se, vrni!“ vleva mu tudi Janez resnobno, „kobilico jahaj zopet lepo na Pengarjev pašnik, očeta prosi odpuščanja in pri vogljarstvu jim pomagaj, pa bo vse dobro. Za nas nisi in tudi pravega orožja nimaš.“

„Kdo pravi da ne! Kaj pa je to-le? Ali ne poznate ojstre drevače. Desetletno smreko podrl sem z njo v treh udarcih in turška črepinja menda tudi ne bo trša od nje!“

Miha je na tak način vse fante v smeh spravil. Niso mu mogli ubraniti, da bi se jim ne pridružil, zato mu Janez reče: „Naj bo v božjem imenu, hodi z nami, če si že res tako močan, kakor si silen. Ne morem si pa kaj, da bi ti še jedenkrat ne zatrdil, da se mi zdiš ravno zrel za kakšnega Turka, ki te bo na kislem zelji snedel.“

Takoj na to zabliskajo se konjem podkove in v divjem diru šlo je proti ogrski meji. Tretje jutro na vse zgodaj odpre se jim razgled na ogrski Stolni Beligrad. Ivan Sibinjski stal je uprav v linah, ko se naši Slovenci v divjem diru mestu bližajo, da se je kar prah delal za njimi. „To so Slovenci,“ dejal je Sibinjski vitezom, „poznam jih po njihovih bronastih čeljadah in pogumnem in zvokem ukanju, ktero je vže marsikako zmago pridobilo. Pod celjskim grofom Ermanom so Slovenci s svojo hrabrostjo pri Nikopolji na Bolgarskem rešili vso ogrsko armado gotovega pogina. Sedaj se nam pa ni več treba bati, kajti zmaga nam bo gotova. Dobro jih poznam, kaki ljudje

da so. Vsak je junak od nog do glave, kjer zadene, iskra šine, šest jih pade, kjer porine, grad vali se v sip in prah! Kako bi bil pa tudi grof Urh tako mogočen, če ne bi imel Slovencev!"

Vitezi nato vstanejo in gredo s Sibinjskim pribajajoči četi nasproti. Pridružil se jim je tudi Kapistran. Jako lepo so sprejeli došle Slovence. Sibinjski povabil je Mlinarjevega Janeza takoj k sebi v šotor na pojédino, ter se je jako ljubeznivo z njim pogovarjal o slovenskih junakih, o starih slavnih bojih, o grofu Urhu, svojem najzlobnejim sovražniku in nasprotniku in o marsikaterih drugih domačih zadevah. Kmalu sta postala taka prijatelja, da je Sibinjski v bojnih zadevah tudi Janeza za svet vprašal in je bil Janez tako rekoč desna roka njegova.

Tri mesce vže polegali so naši junaci v Stolnem Belemgradu, čakajoč da se zbere križarska vojska. Da jim ni bilo vendar preveč dolgčas, vadili so se pridno dan na dan v orožji. Janezu ni bil nihče kos. Marsikterega ogrskega prešernega mogotca in marsikakega nemškega viteziča dvignil je krepko s svojo jelševo sulico iz sedla in ga posadil na pesek. Imel je čvrstega in ognjevitega konja Zelenka in vsi so mislili, da je Janez zaradi tega tako spreten, ker ima tako čilega

konja. Obetali in ponujali so mu po sto in sto zlatih zanj, toda zastonj. Zelenko ni bil nikomur na prodaj. Ob takih prilikah je Janez vedno rekel: „Sam sem si ga izredil in sam ga hočem jahati, dokler me Bog pri življenji ohrani.“

Listje je jelo vže rumeniti in nastopila je jesen. Sedaj je bila vojska skupaj. Tri dni pred odhodom glavne armade, poslal je Sibinjski teharsko četo naprej za predstražo. Pred turški Beligrad dospevši vtaborili so se križarji tako okoli tvrđnjave, da so jo popolnoma obkolili. Sibinjski bi ne bil rad krvi prelival in je zato sklenil tvrđnjavo izstradati. Toda zmotil se je. Turki namreč so bili z živežem tako založeni, da bi bili oblego leta in leta lahko prenašali, ne pa le nekaj tednov.

Vojski križarski tako obleganje ni bilo prav nič po volji, posebno je pa naše Teharjane silno jezilo, da se jim nikjer ne pokaže prilika, kjer bi jim bilo mogoče izkazati svojo hrabrost. Sibinjski, ki jih je dobro poznal, je to kmalo opazil. Da bi mu ne postali popolnoma nevoljni, pošiljal jih je vsaki dan na ogled, danes semkaj, jutri tjakaj. „Akoravno jih je mala peščica,“ rekel je večkrat svojim tovarišem, „so mi vendar ljubši, kakor pol ostale vojske. Vsak je vam junak od

nog do glave brez izjeme, vsak vam stoji v boji nepremagljiv kakor skala. Pač niso zastonj slovenske krvi.“

Nekega večera povrne se teharska četa v tabor z novico, da gre obleganemu Belemugradu neštevilna vojska nasproti, ki jo je četa iz vrha visocega hriba opazila. Sultan Mohamed zvedel je namreč, da je prišla križarska vojska pred Beligrad, ktereга hudo stiska. To ga je tako razsrdilo, da je zbral nemudoma silno vojsko divjih janičarjev in spahijev, da oslobodi Beligrad.

Sibirjski vsled te novice še tisti večer vso svojo vojsko v bojni red postavi. Teharjane uvrsti na lastno prošnjo na sredo, na najnevarnejše a tudi najčastnejše mesto. Celo noč ostala je križarska vojska v bojnem redu. Zjutraj privlekla se je gosta megla od Dunava in Save in je zavila ves krščanski tabor v svoj sivi plašč. Ko se je okoli desete ure po solčnih žarkih preganjana, dvigati jela, zagledajo kristijani pred saboj Turka kakor listja in trave, ki se je čez noč po nasprotnih gričih vtaboril in vtrdil. Med nasprotnikoma ni bilo več prostora, kakor kar ga je dajala precej ozka dolinica, ki se je med obema srditima vojskama vlekla. Turki so vže od daleč kristjane prav grdo opsovavali in jih z gjaver-

skimi psi obkladali. „Le pridite nam pod roke, vas bomo že zdelali, kakor se spodobi. Naše sablje so vže jako željne gjaverske krvi, ktere že dolgo časa niso pile!“ Tako psovanje je križarje tako razkačilo, da so jako nestrpno čakali znamenja za pričetek boja, kar je pa Sibinjski vedno odlašal. Predobro je namreč izkušeni vojskovodja poznal turško bojno lukavost in se je skrbno čuval v vtrjenem taboru napasti jih. Čakal je toraj toliko časa miren v lastnem taboru, da so se jeli Turki iz utrjenih gričev v dolino spuščati, kjer jih je bilo kmalo vse polno. Strašno zaženo svoj bojni krik. „Allah, Allah!“ — in uprav, ko se križarska vojska razdeli na posamične čete za naskok, zapojó kristjanske trobente in bobni.

Mlinarjev Janez in za njim drugi teharski fantje špodbodejo svoje čile konje in deró viharju énako nad sovražnika, naravnost na sredo so namerili. Grozen boj, prav mesarsko-klanje, vnelo se je na vseh mestih, kajti globoko zajedli ste se krščanska in turška vojska jedna v drugo. Nobene meje ni bilo več med njima. Tukaj plapolale so visoko v zraku zastave s križanim Izveličarjem, ondi svetil se je pa polumesec. Tu lesketale so se svitle čeljade in železni oklepi v jutranjem solncu, ondi vtrinjalo se je pa dragoceno kamenje

po turbanih in pasovih. Tu so klicali sveto ime Jezusovo, ondi pa svojega preroka Mohameda.

Kakor dva nasprotna viharja dvigneta morske valove, in si val za valom zmiraj silneje nasproti drvita, dokler se višji val ne spne čez nasprotnika od njega za spoznanje nižjega, ter ga pokoplje pod saboj v morski globočini, prav tako privrela je križarska vojska nad turško. Najsprednji je bil Mlinarjev Janez na velikem svojem Zelenku s teharskim praporom, na katerem ste bili dve zvezdi videti. Kamorkoli segel je njegov meč, sledila mu je smrt, kamor je mahnil, odletel je turban, s katerim je bila ovita turška glava. Celó janičarji, groza in trepet vsega krščanstva se ga plaho ogibljejo. Kakor črtalo na ledini, tako je rezal Janez s svojim mečem brazdo v turške vrste, za njim pa teharski fantje drug za drugim vedno bolj na široko. Kmaló je bila mala jedrovita teharska četa kakor klin zajedena v turško vojsko, da jo razkolje na dvoje. Kakor mlinski kamen, prazen tekoč, samega sebe uniči, teroč in drgnoč se ob tovariša pod njim ležečega, tako bi se bili tudi tukaj prej obe vojski druga drugo uničili, preden bi se bila kterakoli le za ped umaknila. Na obeh straneh junaki brez primere, povsod nepopisen srd in neustrašljiv pogum.

Vže čez malo časa jel je teči na dnu doline potok krvi proti Dunavu, toliko vže je zahteval boj smrtnih žrtev. Strašno je Janez razsajal s svojimi Teharjani v sredi Turkov. Nasproti mu stoji paša janičarjev in nanj nameri, ali Janez mahne in daleč odleti obrita glava veljavnega Turka, toda glej — meč se mu zlomi pri tej priči. Janez seže po sekiro in še hujše z njo dela, kakor poprej z mečem. Toda tudi on ni bil iz železa. Na več krajih tekla mu je kri, vsled česar je kmalu toliko oslabel, da začne omagovati. Roka ne more več krepko dvigniti sekire, ščit mu zdrkne iz rok, omotica ga obide in Janez pade sè svojega Zelenka na levo stran na tla. Najbližnji janičar to videti vže nameri s svojo sulico, da bi mu prebodel junaške prsi, ali vže v tistem trenutku razkroji mu sekira črepinjo, da se sam poleg živega Janeza mrtev zvrne. Udaril ga je bil Vogljarjev Miha sè svojo drvačo, ki se je vedno ob načelnikovi strani boril. Turki vidoč, da je na krščanski strani načelnik padel s konja, napnó še jednoč vse svoje sile in kmalo sta Janez in Vogljarjev od svoje čete odcepljena. In tudi sedaj je Miha nad vse hrabro branil sebe in svojega načelnika pred janičarskimi napadi. Ob pravem času to zapazi imeniten Arabec, kako se Miha proti de-

setorici janičarjev pogumno brani in to je bila velika sreča za oba, ker bi bilo sicer po njem, kajti mnogo psov je zajčja smrt. „Stojte! Nazaj!“ zaukaže mogočno janičarjem, „ta je moj!“ Janičarji odjenjajo. Arabec nadaljuje k Mihi obrnjen: „Podaj se nam dobrovoljno, saj vidiš da ti odcepljenemu od nobene strani ni pomoči. Smrti ne ujideš, če se nam dalje predrzno ustavljaš!“

„Podam se le,“ pravi pogumno Miha, „pod pogojem, da smem tega le ranjenca, mojega gospodarja in načelnika nesti iz bojišča, da mu rane obvežem. Morebiti ga tako še otmem smrti. Le pod tem pogojem podam se vam, sicer pa rajši ž njim vred umrjem!“

„To je lepa, to je junaška beseda!“ pohvali Arabec. „Jako si mi všeč, krščanski junak. Daj mi svojo sekiro in odidi z mojim sužnikom v tabor. Ondi lahko mirno obvežeš rane ranjencu s svojo zastavo.“

Miha izroči Arabcu sekiro, dvigne še jednoč teharsko zastavo kvišku, da zaplapola visoko v zraku, kakor bi hotel reči: „Lejte naji, tukaj sva, rešite naji!“ Arabčanov sluga prinese med tem nosilnice, na ktere naložita nezavednega Janeza, in zapustita ž njim bojišče.

V dragoceno opravljen Arabcev šotor dospévši, položita Janeza na svilnate blazine. Miha mu začne rane spirati in se na svojo veliko radost prepriča, da ni nobene smrtne rane med njimi, če tudi so zlasti prsi vse razmesarjene. Da je tako oslabeled, je bila preobila izguba krvi vzrok. Sluga odide z nosilnico zopet na bojišče, Miha ostane pa sam pri ranjencu. Ravno hoče razkosati teharsko zastavo, da bi z njenimi razrezki obvezal ranjenemu rane, kar mu pride nekaj drugega na misel. Svojo srajco sleče, jo razreže na obveze in s tem obveže rane, slavno zastavo ovije si pa mesto srajce okoli života in čez njo zopet ostalo obleko obleče.

Janezu se je pod obvezami kri kinalo popolnoma ustavila in zavednost se mu je povrnila. Plaho gleda okoli sebe, da bi zvedel, kje da je. Vidoč, da je v turškem taboru, si srdito raztrga zaveze raz rane mrmrajoč: „Le teci, teci srčna kri, do zadnje kapljice mi steci! Sladkeja je smrt od sužnosti!“ Vže je hotel obvezo vreči proč, kar zagleda na nji z rudečimi nitkami všito ime **Marjetica**.

Miha je bil nekoliko poprej iz šotora stopil, da vidi kdo v dolini zmaguje, kdo omaguje. Ko sliši Janeza govoriti, stopi hitro nazaj v šotor,

da mu zabrani obveze potrgati. Janez ga debelo pogleda in vsklikne: „Marjetica“, ob jednem se mu pa tudi vže zopet pred očmi stemni in omedlevica ga napade. Zdelo se mu je, da je videl v Vogljarjevem Mihu svojo drago, svojo premilo Marjetico.

VI. Sužnost.

eharska četa je dobro videla svojo zastavo trikrat vzraku zaplapolati in razumela, kaj to pomeni. Če tudi je čuda hrabrosti doprinašala, da bi rešila načelnika in zastavo je bil vendar ves napor zastonj. Vedno so vrele nove in čedalje bolj mnogobrojne turške čete na bojišče, bilo je, kakor da bi bila iz vsacega vbitega Turka nastala dva iz njegove krvi. Vže si stoje kristijani in Turki tri dni v krvavi borbi nasproti. Turki so naskakovali kakor besni, kristijani pa neupogljivo stali, kakor skale v morji, v koje se zaganja od vseh strani peneče valovje. Turška vojska zgubila je vže polovico svojih najboljših vojakov — grozних janičarjev.

Četrty dan napoči. Križarji so zopet v bojnih vrstah razvrščeni pričakovali turških napadov, toda glej, kako se začudijo, vidoč turški tabor prazen pred saboj razprostirati se. Skoraj da

lastnim očem niso verjeli in vendar je bilo res. Turki so, kakor so ponoči privreli, tako zopet sramotno ponoči odkurili, vidoč, da nič ne opravijo ob tolišnji hrabrosti kristijanski. Prvič umakniti morale so se dosedaj nezmagljive čete sultana Mohameda kristijanski nadsili in bojno polje bilo je nasejano z ranjenci in mrtveci kakor leži snopja po strnenem polji ob času žetve za ženjicami. Sedaj je šel željno iskat po tem strnenem polji smrtne žrtve oče sina, sin očeta, brat brata, prijatelj prijatelja, ki so se v boji ločili, žal da premnogi na veke. Tudi teharski fantje iskali so svojega načelnika po bojišči od zgodnje zore do poznega mraka, toda zastonj. Zelenka, Janezovega konja, našli so ubitega, ali o Janezu ni bilo niti najmanjšega sledu.

Kako dolgo je bil Janez nezaveden, sam ni vedel. Ko se mu zavednost zopet povrne in se ogleda, kje da je, vidi, da leži v lepi sobi v prekrasni postelji. Dozdevalo se mu, kakor da bi se mu bilo sanjalo, kako da je padel v boju s Turki sè svojega Zelenka, kako da so ga potem Turki z Vogljarjevim vred vjeli, kako da je bil ta Vogljarjev Miha do pičice podoben Marjetici, in kakor da bi mu bila ona v moški preobleki obvezala s svojo srajco rane. Toda težka glava

in skeleče rane prepričajo ga živo, da to niso bile nobene hude sanje, temveč vse le prebritka resnica. Zopet upre svoje oči na obveze, o katerih se mu je tako živo sanjalo, kakor da bi bili nastrižene iz Marjetične srajce. Od prve do poslednje jih pregleda, in sam ne ve, jeli resnica ali le sanje, goljufne sanje. Ko pa na jedni zopet ugleda ime **Marjetica** z rudečimi nitkami všito, je prepričan, da tukaj ni nobenih sanj, temveč sama gola, žalostna resnica. Janez zastoka, globoko zdihne in pravi: „Gospod, Tvoja sveta volja naj se zgodi!“ ter zapre oči. Strežaj, ki je ob oknu slonel in malomarno na dolgočasno ravnino pred hišo ležečo gledal, pristopi k Janezovi postelji in Janezu se je zopet zdelo, kakor da bi bil v sanjah tudi tega nekje videl. Bil je namreč tisti Arabcev sluga, ki je prenesel v družbi z Mihom Janeza iz bojišča v šotor.

„Hvala Allahu in njegovemu preroku, da si se vendar jednoč zdramil iz dolge omedlevice,“ pravi sluga in nadaljuje, „celi teden je trajala in ranocelnik je sam vže jel dvomiti, da bi še ozdravil.“

„Toraj niso sanje, kar se mi dozdeva!“ vpraša začudeno Janez, „pri vsih svetnikih te

prosim, razkrij mi resnico, kaj je z menoj, ali se mi sanja ali ne. Kje sem?“

„Sedaj govoriš, kakor se pametnemu človeku spodobi.“

„Kdo me je obvezal?“

„Tvoj tovariš, ki te je pred Belimgradom tako hrabro branil pred našimi janičarji.“

„Kje pa je sedaj ta moj tovariš?“

„Odjadral je z mojim gospodarjem v Algir.“

„In kje sem jaz?“

„V Carjemgradu.“

„V Algiru, v Carjemgradu?“ ponavlja Janez mehanično, kakor bi mu ne hotelo v glavo, kje vse to leži.

Sluga nadaljuje: „Moj gospodar dal te je smrtno ranjenega iz bojišča pred Belimgradom v svoji lastni nosilnici v šotor prenesti in od ondot semkaj v Carigrad spraviti. Ti seveda o vsem tem nič ne veš, ker nisi ves čas niti oči odprl. Tvojega tovariša vzel je gospodar s saboj v Algir kljubu milim prošnjam in obilnim solzam, da naj ga pusti vsaj toliko časa pri tebi, da ozdraviš. Nikdar še nisem videl človeka tako žalostnega, kakor je bil ta tvoj tovariš, ko se je moral od tebe ločiti. Je vže tako, kaj hoče nas

jeden, nas siromašnih sužnjev nasproti mogotcem, kakor so naši gospodarji.“

„Suženj?“ vzdihne Janez, ter si obriše znoj iz vročega čela.

„Da, da, tudi ti si sedaj njegov suženj z manoj vred. Toda zahvali Boga, da si, prišel k mojemu gospodarju, ako ti je sužništvo že določeno. Lagal bi, če bi se drznil tajiti, da ni res blaga duša, ki z nami sužnjimi lepo ravná, kakor bi mu bili lastni otroki.“

„Ali bodo tudi mene v Algir poslali, kedar ozdravim? vpraša Janez hlastno v postelji dvignivši se.

„Tudi, kakor hitro bodeš zdrav. Za na morje treba človeku popolnoma zdravemu biti. Ti bi bil v svojem slabem položaji izvestno umrl, če bi bil prišel na morje. Da ne umrješ, pustil te je gospodar tukaj.“

„Rad, prav rad mu hočem biti suženj, le da vidim še jednoč tovariša svojega, kteremu se imam zahvaliti za življenje.“

„Izvestno sta vidva oba sinova jedne matere, ker se tako presrčno ljubita!“

„Ali ti moj tovariš odhajajoč ni nikakega sporočila za me naročil, vpraša Janez svojega postrežnika.

„Da, naročil mi je, toda le samo jedno besedo.“

„In ta je?“

„Potrpi, da jo najdem. Zapisati sem si jo moral, da je ne pozabim. „Marjetica“ je rekel.

„Marjetica!“ vsklikne Janez in poslednje dvojbe so zginile, da Vogljarjev Miha ni bil nihče drugi, kakor Pengarjeva Marjetica.

„Pristavil mi je še na vprašanje, kaj da besedica pomeni, da si jo bodeš vže sam po svoje raztolmačil,“ spolni postrežnik.

„Kedaj odrinemo v Algir?“ poprime čez nekaj časa Janez zopet za besedo.

„Kakor sem ti že rekel, takoj, ko se pozdraviš, da moreš brez nevarnosti na morje.“

„Ali čutim se vže sedaj tako zdravega, da bi pri tej priči lahko nastopil pot. Kaj, ko bi še danes odrinili?“

„Ranocelnik pravi,“ nadaljuje sluga, „da potrebuješ še najmanj mesec dni, da se ti povrnejo poprejšnje moči. Tudi bi še iz druzega vzroka ne bilo mogoče takoj odriniti, ker se namreč naša ladija še ni vrnila iz Algira.“

Janez ni kar nič več dvomil, da njegov tovariš ni bil nihče drugi nego Marjetica sama. Le od tod mu je bilo mogoče razlagati, zakaj

da je prišla še le za njimi in ni odrinila vže ž njimi vred, le tako si je tolmačil, da je tovariš njegov jahal tako brezskrbno Pengarjevo kobilico, le tako si je mogel razložiti njeno požrtvovalno junaštvo, njeno ljubeznivo postrežbo, ko je ležal bolan, le na ta način mu je bilo razumljivo, kako da je prišlo všito ime „Marjetica“ v obveze njegovih ran in konečno, zakaj mu je tovariš zopet prav to ime pustil za poslovilo z naročilom, da naj si ga po svoje raztolmači. Če je vse to dobro premislil, bil je do dobrega prepričan, da mu je bila Marjetica ves čas zvest tovariš veselih in žalostnih dni. Silno ga je jezilo, da je ni vže prej spoznal, kakor še le v turškem taboru. Ničesa pod milim Bogom si ni srčneje želel, kakor to plemenito in junaško nevesto svojo zopet videti, in nestrpno je pričakoval dan na dan ladije iz Algira, ki ga ponese v njeno obližje. Od dne do dne prihajal je pa tudi krepkeji in ko se je luna pomladila, je bil Janez vže zopet poprejšnji korenjak.

Nekega dne prihiti postrežnik domu z novico, da je ladija iz Algira vže tu. Prvi dan izkrcavala je pripeljana blago, drugega dne vkrcavala ono iz Carjegagrada v Algir namenjeno in tretjega dne je ob ugodnem vetru razpela jadra in

odplula. Veselo je rezala brazdo nad sinjega morja globino in vendar je plavala po Janezovem mnenji veliko prepočas. Kedo bi popisal, kako se mu je srce topilo, mislečemu, da bo v Algiru, v vroči Afriki zopet našel svoje najdražje in najljubše bitje na svetu, svojo Marjetico. Konečno priplava vendar pred zidovje belega Algira.

Algirska luka je bila polna ladij raznih narodov. Arabec, čegar suženj je Janez bil, stal je s svojimi sužniki vže na bregu prihoda pričakovajoč. Ponosno je priplula v luko z napetimi jadri. Verige zarožljajo in maček se pogrezne na dno morja. Veselega srca stopi Janez na afrikanška tla in na vse grlo — zauka. Saj ni bil več daleč od Marjetice. Naglo prebere z očmi četo Arabcevih sužnjev, ki so bili določeni za izkrcavanje blaga iz Evrope ravnokar pripeljanega. Nadjal se je Vogljarjevega med njimi najti. Toda ni ga bilo. Janez se je tolažil, da je moral bodisi zaradi kterejakoli vzroka že doma ostati.

Sužnji jeli so blago razkladati in tudi Janez, dasi mu ni nihče veleval, poprime se veselo dela, da bi bili le poprej gotovi. Vse je občudovalo njegovo ročnost, ker je tako lahkotno prekopicaval najtežje bale in zaboje. Da ga ni nihče k delu silil, je bilo to, ker ga je Arabec namenil svojim

otrokom za učitelja v borbi in viteških igrah. Spoznal je namreč Janezovo veliko spretnost v tej stroki v bitvi pri Belemgradu.

Arabec je sicer od strani, toda jako pazljivo motril Janezovo obnašanje. Ne daleč od njega stal je tudi neki drug bogato opravljen Turek. Tudi ta ni nobenega očesa od Janeza umaknil. Nemirno jel je semtertje postopati, kakor da bi kaj prav zvitega kahal. Konečno stopi k Arabcu in ga popraša, je li Janez tudi njegov suženj. Arabec pritrdi in mu razloži, kako in na kak način da si ga je prisvojil. Turek je komaj svojo razburjenost krotil.

„Jeli, da ti je všeč!“ reče nato Arabec in Janeza opazovajoč nadaljuje: „Je pač korenjak od nog do glave. Le poglej, kako široka so mu pleča, kako napete prsi, oko mu žari v plemenitosti duha, čelo mu je visoko in vsi ostali udje čvrsti. Človeku res kar srce radosti zaigra ob pogledu takošnega junaka.“

„Res je tako! Koliko ga ceniš, brate? vpraša Turek. Arabec se nasmehlja: „Ta nima nobene cene, ne za te ne za koga drugega. In — čemu ti le bo, saj imaš že polno ladijo nakupljenih sužnjev, kam hočeš le še s tem?“

Turek se ne da odpraviti. Ker hoče Janeza na vsak način pridobiti, ponuja tudi vedno več zanj, ali vse zastonj. Arabec se niti ne zmeni ne za kupčijo. Konečno Turek ponudi za Janeza pet tisoč grških cekinov, kar je bila tedaj najvišja cena za najlepšega sužnja. Arabec tudi te svote niti ne pogleda ne, temraje bi se bil pa že sitnega Turka znebil. Zato mu reče: „Če ga že hočeš na vsak način imeti, daj mi zanj deset tisoč cekinov, drugače pa ne.“ S tem ga je hotel prestrašiti in znebiti se ga. Toda jako se je zmotil. Turek mu odšteje zahtevano svoto pri tistej priči. Arabec, ki se tega ni nadjal, pogleda ga, kakor bi dvojil, če je mož pri zdravi pameti, ki brez besede celih deset tisoč cekinov za sužnjega odšteje. To vam je bilo več zlata na vago, kakor pa je bil suženj sploh težak.

„Ti se morda šališ z menoj, gospodine?“ očita Turek malomarnemu Arabcu, ker ta le še neče denarja spraviti. Toda Arabcu ni bilo do zlatá, imel ga je sam več kot zadosti. Vse mu je bilo le na Janezu ležeče.

„Bodeš vendar mož beseda ostal!“ seže zopet Turek z besedo v nestrpni molk, „evo ti svoto, ki si jo zahteval.“

„Mož beseda ostanem,“ odgovori ponosno Arabec, „toda prepričaj se, da mi je več do sužnjega kakor do tvojih cekinov. Vzemi si toraj sužnja, cekine pa tudi spravi. Za tega jih nimaš toliko, da bi jih bilo zadosti in srečen bodi“. Arabec se pri teh besedah zasuče in ponosno odide.

Janezu se je zdelo, kakor da bi bilo treščilo vanj, ko so mu sporočili, da je drugemu gospodarju prodan in da mora koj brez vsake pomude na drugo ladijo, ki še nocoj Bog ve kam odrine. Vse upanje, da v Algiru Marjetico najde, mu je hkrati splavalo po vodi. Uničena je bila ob jednem tudi sladka nada, da morda kedaj doslužita neko dobo in ju gospodar nato oslobodi in se oba skupaj srečna vrmeta v milo domovino, kjer bodeta vendar še lahko srečna postala. Vse to in še več družih sladkih nad bilo je sedaj morda za vekomaj uničenih. Bog ve, kakošen okrutnež, in kak krvoses da je novi gospodar, ki ga kdo ve kam med divjake požene na somenj, kjer ga bodo zopet sam Bog zna kam dalje prodali, od koder mu ne bo nikdar več mogoče vrniti se v zelene domače pokrajine. Take so bile misli, ki so Janeza spremljale na suženjsko ladijo. Oh kako rad bi bil ostal v Algiru, kjer bi bil brezpogojno

makari do smrti služil Arabcu, le da bi bil v obližji ljubljene dekleta, ki se zaradi njega za smrtno nevarnost ni zmenila, le da bi ne pustila samega v sovražnikovih rokah. Oh da bi imel sedaj proste roke in pa dober meč pri rokah, hej, to bi napravil ples, da bi se ves Algir tresel pred njim!

Ko ga priženo na Turkovo barko, se Janez vže na prvi pogled prepriča, da ni sam tako nesrečen. Bilo je ondi samih krščanskih sužnjev nakopičenih, da se je vse trlo. Toda kaj so ga brigali sedaj ti nesrečneži, ko je bil sam popolnoma potrta na duši. Splazi se pod krovom do temotnega kota, kjer se zgrudi, kakor bi ga bila zopet omedlevica napadla. Mrzel pot v debelih kapljah stopil mu je na čelo in vsak čas, zdelo se mu je, moral bode umreti. Srce mu bo počilo.

Ko se mrak na zemljo vleže, prične se na ladiji živahno gibanje. Razni škripci začno se vrtiti in kmalo prikaže se morski maček iz dna na površini. Potegnili so ga kviško. Nato jeli so jadra razpenjati. Ladija se počasi obrne in odrine; brez hrušča in trušča izmotala se je izmed sto družih ondi stoječih in jela na gladki morski planjavi brazdo rezati. Okoli polnoči imela je vže precej daleč za saboj afrikanski svet in sedaj

pokliče lastitelj ladije vse sužnje na krov. Janez se niti zmenil ni za klicanje. Čemu tudi, saj jutrašnjega dne tako ali tako ne more preživeti, tako nemirno polje mu srce v valovitih prsih. Sužnji so vže na krovu in Janez sam spodaj ostane. Ponižno poklekne, goreče roke povzdigne, moli in zdihuje, da bi ga neskončno usmiljeni Bog rešil groze, ki ga čaka. Na nasprotni strani se tudi nekdo ravnokar od tal dvigne, vidoč da ni sam tu ostal in se približa Janezu, ta ga pa niti opazil ni, tako je bil vtopljen v svojo gorečo molitev. Prišlec obstoji pred Janezom in ga žalostnim očesom pazljivo ogleduje. Solza za solzo jame mu iz oči kapati po mladem lici. „Tovariš“, spregovori došli čez malo in si obriše solze iz lic, „menim, da smrt ne more biti tako grozna, kakor sužnost, ki naji čaka. Daj, pogrezniva se v morje!“ Janez to čuti, je bil takoj pripravljen. Hitro plane kvišku, pa že zopet ostrmi, kajti „Janez ti?!“ zadonelo mu je iz ust tovariševih in „Marjetica, oh tukaj se zopet najdeva!“ všlo je njemu prvi trenutek iz bolestnega srca. V nepopisni tugi objela sta se nesrečnika takó presrčno, kakor še nikdar v svojem življenji.

Na krovu med tem nastane velik vrišč in ljudje begajo semtertje. „Čuješ Marjetica, pravi

Janez, sedaj le so zapazili, da naji ni zgoraj, ter pridejo po naji. Le brž, le brž drug za drugim skozi okno v morje, drugači naji zopet zgrabijo.“

Še enkrat se objameta in le še trenutek in — globina bi jih bila požrla, toda krepke roke zgrabile so jih v poslednjem trenutku, takorekoč vže v naskoku v morje in so ju potegnile od kraja proč. „Za pet ran božjih stojta! zaukaže jima gromovit glas. Janez se ozre in glej, papežev poslanec, ki ga je Janez z njegovim očetom vred na Bežigradu iz ječe rešil, stoji pred njim. Sužnji so poklekavali okoli njega in mu poljubavali rob obleke, kakor svojemu očetu, s solzami v očeh zahvaljevajoč se mu za odkup iz sužnosti. Vse se je radovalo in pa tudi same radosti jokalo. Kako pa se je vse to zgodilo? Papež v Rimu je slišal, da je v Algiru neki silno veliko kristjanov v sužnosti, ki zastonj zdihujejo po rešenju. Čul je, koliko da jim je trpeti, kako živinski jih tepejo. Srce mu je vsplamtelo v ljubezni do bližnjega in dal je takoj po celem krščanskem svetu pobirati milodarov za odkupljenje sužnikov v severni Afriki. Globoko je segala tedaj krščanska ljubezen v žep in kmalo je bilo toliko denarja skupaj, da je papež poslal ladijo v Algir po odkupljene sužnje. Prigodilo se je, da je v to prav

tistega moža pooblastil, ktereга je necega dne poslal z izobčevalnim pismom do grofa Urha. Turki v Algiru in drugih berberskih pokrajinah so o tem zvedeli in se zakleli, da ne bo nihče svojih sužnjikov odkupiti dal. Papeževemu poslancu sedaj ni družega kazalo, kakor da si je kupil dragoceno turško obleko, na ladiji dal je pa razviti turške zastave, ter se sploh obnašal, kakor pravi Turek. Na ta način je Turkom toliko peska v oči nametal, da pri odprtih očeh niso nič videli, kaj se okoli njih godi. Sedaj so mu sužnje od vseh strani ponujati jeli, vidoč, da jih kar od kraja pobira, dobro plačuje in da ima še mnogo zlatá pri sebi. Vže prvi dan odkupil je toliko sužnjev, da jih je bila barka polna, kar prijadra Arabčeva ladija iz Carjega grada v luko pred Algir. Papežev poslanec kot Turek preoblečen, hodi po nabrežji zamišljen gori in doli, kar ga vzdrami krik, — Janez je namreč v sladki nadi na afrikansko ozemlje stopivši, da tu zopet najde ljubljeno Marjetico, na vse grlo zaukal. Radoveden kaj da je, gre poslanec nekoliko bližje in spozna svojega rešitelja iz Bežigrada.

Vsi odkupljeni obožavali so svojega duhovnega očeta, rimskega papeža, ki se jih je edini

spomnil, kedar so bili v največjem siromaštvu na tuji zemlji vsužnjeni. Blagrov in blagoslova božjega prosili so pa tudi tistim dobrotnikom, ki so nesebično odprli svoje mošné in vsak po svoje pripomogli, da so se toliko ljudem zdrobile verige sužnosti. Najbolj srečna med vsemi pa sta bila brez dvoma Mlinarjev Janez in Pengarjeva Marjetica in to temveč, ker jima je poslanec novico prinesel, da hudobnega grofa Ūrha ni več. V duhu sta gledala vže zelene domače trate, mirne in tihe loge, znance in prijatelje. Posebno pa sta se živo spominjala Pengarjevih, ki so morali toliko žalostnih dni preživeti, odkar sta oba odšla na bojno polje. „Oj kako me bodo ljubi oče — če namreč še žive — veseli, ko me zopet vgle-dajo, ker me izvestno vže dolgo časa mrtvo ob-jokujejo — saj nimajo od nikoder novic od mene. Oh, kako sem se vendar hudo pregrešila, da sem kar tako pobegnila, kakor delajo malovredne de-kline, boječ se stroge kazni!“

Jadrno je plavala ladija po sinjem morji naravnost proti Rimu. Tretji dan popotniki vgle-dajo na obzorji — seveda še daleč pred saboj črn trak. Bila je Laška deželca. H kraju prišedši, dobil je vsak odkupljencev še toliko denarja, da je lahko mirno in pošteno domu popotoval. Janezu

je ponudil papežev poslanec tistih deset tisoč grških cekinov, ktere je Arabec s prva za Janeza zahteval, potem jih pa ponosno odklonil. Ali Janez se jih niti dotaknil ni. „Če ste se mi čutili morda zadolženega zaradi osloboditve iz Bežigrada, ste ta svoj dolg z najinim oslobojenjem dvakrat preplačali. Za svoto deset tisoč cekinov odkupite še lahko več sto krščanskih sužnjev, ki še vedno v Algiru zdihujejo v grozni sužnosti. Mene bi tolikanj denarja le napuhnilo, česar me pa sam Bog obvaruj. Imam hvala Bogu doma pošteno lastno slamnato streho, par voličev, plug in brano, nekaj trsja za domače potrebe in vrh vsega dvoje krepkih zdravih rok! Druzega mi pri gospodarstvu ne manjka, kakor pridne in poštene gospodinje in tudi to mi je gospod Bog dal v moji Marjetici.“

Poslanec videti, da se Janez nikakor ne da pregovoriti, da bi tudi le najmanjši dar sprejel, ga presrčno objame in poljubi. Čudil se je tolišnjej duševnej plemenitosti, kakoršne ni še nikdar našel. Oba sta se mu zdela tako vrla in tako vzorna človeka, da ju je predstavil sv. očetu. Priljudno so se sveti oče s tema vrlinama človeškega rodu več časa razgovarjali, ju blagoslovili in konečno na obeh presrčno željo in prošnjo tudi poročili.

Teško sta se ločila mladoporočenca iz večnega mesta ob Tiberi. Iskrena medsebojna ljubezen krajšala jima je dolgo in težavno pot, da sta kakor na perutah hitela proti slovenski deželi. Ob prvi stopinji na sveto slovensko zemljo oba poklekmeta, jo poljubita in na ves glas proslavljata stvarnika nebes in zemlje, da ju je zopet srečno pripeljal na domača tla izmed tolikanj smrtnih nevarnosti.

Spotoma zvedela sta tudi o žalostnem koncu grofa Urha. I on podal se je na Ogrsko v turško vojsko, toda prišel je prepozno pred Beligrad. Turki so bili vže tepeni. Na bojišči se je pripetilo, da se vname hud prepir med grofom Urhom in starejšim Sibinjskim. Čemdalje je trajal, tem srditeji je postajal, konečno planeta prepirača z golimi meči drug na družega. Grof Urh se je vrlo branil, toda ogrski plemiči ga niso mogli živega trpeti in so priskočili Sibinjskemu na pomoč. Ne dolgo in Urh se je zgrudil poln ran na tla, kjer je izdihnil svojo ubogo dušo. Zgodilo se je, kakor mu je ubogi kmetič Zagorec prerokoval. Grof je nečastno poginil, kot pretepač in rod njegov je vsahnil za večne čase. Ni ji bilo ne hčere ne sina, ki bi bil podedoval za njim krivično nagrabljeno premoženje in slavno ime celjskih grofov

V malo letih vže pokazala je streha gornjega celjskega grada rebra. Viharji, tepeni od nevidljive roke, pulili so in trgali na gradu od vseh strani, da je bil kmalo videti, kakor kaka podrtija. Grad z vsem posestvom vred prišel je v last sosednemu kmetu, ki po nekdanjem prostornem dvorišču sedaj orje, seje in žanje, po nekdanjih orožnicah ima pa svoje kletf. Zares grozna je šiba božja, kjer tako v živo vdari, kakor je to prav tu videti.

Janez in Marjetica priromata ravno na Velikonočno nedeljo v Teharje. V najlepšem cvetji so bile vže črešnje, trobentice in zvončki in prve lastavice švigale so po bliskovo med drevjem gori in doli. Vaška mladina igrala se je s pirhi po trati in iz dimnikov dvigal se je veselo dim kviško, in kaj bi se ne, saj je bilo danes pod vsako streho kaj boljšega v peči in v kleti. Vse je bilo praznično videti. Stari Pengar grel se je na klopi pred hišo na gorkem pomladanskem solncu, ko se mu Janez in Marjetica približata.

Kedo bi vam vredno popisal nezmerno radost starega poštenjaka ob pogledu svojih ljubljencev Janeza in Marjetice. Nemo je objel, poljubil in blagoslovil jednega za drugim in solze srčne radosti vlile so se mu po zgubančenih licih.

Po vasi se je bila pa kakor ogenj v strehi hitro raznesla govorica, da sta se Janez in Marjetica domu vrnila, o katerih je vže cela vas govorila, da sta mrtva. Martinaška je bila namreč tista pošta, ki je drdrala od hiše do hiše in neverjetno novico dalje širila. Čez malo časa je bila cela vas pri Pengarjevih zbrana. Vsakdo ju je hotel videti, vsakdo jima vošiti srečo na srečnem in zdravem prihodu, in kar je bila še menda najbolj glavna reč: Vsak je želel slišati, kaj sta med tem doživela. Teharska zastava, katero je Marjetica neoskrunjeno od turških rok, srečno domu prinesla, plapolala je na slemenu Pengarjeve hiše. Milo se je storilo vsem navzočim, ko se duri odpro in Šimekov Tone, Janezov najboljši prijatelj vstopi ter vsklikne: „Oh Janez, ali si vendar še živ, hvala Bogu!“ Janez pa mu le z vsklikom „Tone!“ nasproti hiti in se presrčno objameta.

Stara slovenska navada je, da se pri nas Slovencih vsak količkaj važnejši dogodek v družini s pojedino ali prične ali pa dokonča. Tudi pri Pengarju niso delali nobene izjeme. Stara Martinaška morala je hoté ali nehoté v kuhinjo, kjer je zopet tekala iz jednega kota v drugi in sebi in drugim napotje delala. Toda kedo se je danes brigal za njo!

Janez in Marjetica sta bila jako srečna v zakonskem stanu. Dobro sta gospodarila, vzgledno živela in božji blagoslov je bil očividni na njihovem posestvu. Vsled tega in na podlagi umnega kmetovanja množilo se jima je premoženje od leta do leta. Svojega bogastva nista nikdar obračala v preširnost ali podpiranje napuha, pač pa sta veliko izdala v podporo siromašnih svojih sosedov in v tolažbo žalostnih. Ni ga bilo skoraj dné, da bi Marjetica ne bila kakega reveža nasitila, oblekla in nadarila. Zato jo je pa tudi vsa okolica ljubila in spoštovala, kajti tudi najzlobnejši jeziki se ji niso upali kaj krivega, nepoštenega, ali celó nepravičnega očitati. Dočakala sta veliko starost in doživela vnučke svojih vnukov, katerim sta v dolgih zimskih večerih pripovedovala pripoved o hudobnem grofu Urhu, o vplemenitvi Teharjanov, o groznih Turkih, o boju pred Belimgradom in o sužnosti ter oslobojenji iz iste. Takó se je ta povest ohranila v teharski okolici od deda do vnuka od ust do ust, od stoletja do stoletja do današnjega dné.

